

ФЕДОР МУЧАЛАК
364 EMMANUEL AV.
MONROVIA, CALIF.

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР

на

1971

рік

Читайте, передплачуйте і поширюйте

ЛЕМКІВСЬКІ ВІСТІ

Український часопис, присвячений справам української землі — Лемківщині, її уродженцям, що деякі ще осталися вдома, на примусовому переселенні й вигнанні, та на еміграції і в цілому світі.

Подає відомості з політичного, економічного, культурного життя наших сестер і братів на Лемківщині й розсіяних по світі, приносить інформації про події на українських землях, про життя українського народу на рідних землях і на еміграції.

ВИДАЄ

ГОЛОВНА УПРАВА ОРГАНІЗАЦІЇ ЛЕМКІВЩИНИ

Умови передплати:

В США і Канаді на рік — 4.00 дол.

Замовлення і гроші слати на адреси:

Lemko News
P. O. 202,
Camillus, N. Y. 13031
U.S.A.

Lemko News
P. O. Box 964
Adelaide St.
Toronto 1, Ont., Canada

ДРУКАРНЯ «КИІВ»

ВИКОНУЄ ВСЯКІ ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ,
ДЕШЕВО І СВОЄЧАСНО
ДРУКУЄМО

- КНИЖКИ
- ЧАСОПИСИ
- ЛЕТЮЧКИ
- АФІШІ
- ВЕСІЛЬНІ ЗАПРОШЕННЯ
- ФІРМОВІ ДРУКИ

KIEV PRINTERS LTD. — Phone: 363-7839
860 Richmond St. West, Toronto 3, Ont.

THEODORE MYCHALAK
264 SEMINARY AVE.
YONKERS N. Y.

ЛЕМКІВСЬКИЙ
КАЛЕНДАР
НА 1971 РІК

Зредагував Іван Еліашевський

Обкладинка роботи О. Величка — АНДРІЙ САВКА — дерево.

Титул “Лемківський календар”: М. Левицький.

ВИДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ

Торонто, Онт.

1971

Камілус, Н. Й.

LEMKO ALMANAC

1971

Edited by Ivan Eliashevsky

Publisher: Organization for Defence of Lemkivshchyna

Kiev Printers Ltd., 860 Richmond St. W., Toronto 3, Ontario, Canada

Іван Франко

З НОВИМ РОКОМ

З Новим Роком, браття милі,
В новім щастю, в новій силі
Радісно вітаю вас
І бажаю, щоб в здоров'ю,
В мірі, з братньою любов'ю,
Від тепер ішов вам час.

І бажаю, щоб трудяще
Те життя вам якнайкраще
Без біди минуло всім,
Щоб думками ви міцніли,
Багатіли, не біdnіли,
Щоб веселий був ваш дім.

І бажаю, щоб ми згідно,
Сміло, свідомо, свободно
Йшли до спільної мети.
В своїй хаті жить по свому,
Не коритися ні кому,
Лад найкращий завести.

Щирій праці — Бог поможе!
Дай вам Боже, все, що гоже!

Богдан Ігор Антонич

ТРИ ДІВЧИНІ (З Ахіля Мільєна)

Три дівчині, о годині, як тихо зоря вмирас,
Крізь буйноцвітні луки ідуть, тримаючись за руки.
В пісні першої дзвенять радості згуки,
Друга усміхнена mrіє, третя знов зітхає

«Сестри! — сказала перша в цю тиху годину, —
Що є любов?» «Не знаю»... друга ій на те,
Мабуть, без неї бідне людське серце мре»,
«Любов... я знаю, — шепче третя, — я ради неї гину».

2. 1938 — Помер український письменник Василь Бобинський.
3. 1871 — Народився вчений Агатангел Кримський.
5. 1935 — З рук НКВД згинув поет Олекса Влизько.
6. 1846 — Засновано Кирило-Методіївське Братство в Києві.
6. 1742 — Помер гетьман Пилип Орлик.
6. 1898 — Народився поет Володимир Сосюра.
7. 1834 — Народився поет Степан Руданський.
10. 1838 — Народився поет Григорій Воробкевич.
11. 1888 — Помер поет Осип Юрій Федъкович.
11. 1647 — Помер київський митрополит Петро Могила.
11. 1916 — Помер письменник Лесь Мартович.
12. 1878 — Народився поет Василь Пачовський.
12. 1938 — Помер поет Микола Філянський.
13. 1867 — Андрусівська умова. Поділ України між Польщу й Росією.
14. 1649 — Тріумфальний в'їзд до Києва гетьмана Богдана Хмельницького після перемоги над польськими військами.
17. 1869 — Народився маляр Іван Труш.
18. 1654 — Переяславська угода Б. Хмельницького з Московщиною.
19. 1939 — Помер поет Михайло Драй-Хмара.
21. 1803 — Помер останній гетьман України Кирило Розумовський.
22. 1918 — Проголошення самостійної України IV Універсалом Української Центральної Ради.
22. 1919 — Проголошення соборності українських земель у Києві.
22. 1920 — Померла письменниця Наталія Кобринська.
25. 1872 — Народився Микола Скрипник.
27. 1790 — Народився письменник Петро Гулак-Артемовський.
27. 1860 — Вийшов з друку Кобзар Тараса Шевченка.
28. 1929 — Перший Конгрес Організації Українських Націоналістів (ОУН) у Відні.
28. 1920 — Помер письменник Панас Мирний.
28. 1734 — Помер гетьман Данило Апостол.
29. 1633 — Помер архиєпископ Мелетій Смотрицький.
29. 1918 — Бій під Крутами.
30. 1111 — Похід на половців.
31. 1918 — Помер професор рентгенолог І. Пулуй.

Січень - January

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1	19 П	Боніфатія, мч.	Наймен. Господине. Вас. В.
2	20 С	Ігнатія Богон., свщмч.	Сильвестра, папи
3	21 Н	Отців. Юліянії, мч.	Перед Богоявл. Малахії
4	22 П	Анастасії, мч.	Собор 70 Апостолів
5	23 В	10 мч. в Кріті	Навеч. Богоявл. Теопемп.
6	24 С	Навеч. Різдва, Євгенії, мч.	Богоявлення Господис
7	25 Ч	Різдво Г.Н.Хр.	Собор св. Ів. Христ.
8	26 П	Собор Пресв. Богородиці	Юрія і Еміліяни, мч.
9	27 С	Степана, первмч.	Полієвкта, мч. (суб. по Б.)
10	28 Н	Після Різдва. Мч. в Ніком.	Н. після Богоявл. Григорія
11	29 П	Дітей уб. Вифл.	† Теодосія, преп.
12	30 В	Анісії, мч	Татіяни, мч.
13	31 С	Меланії, преп. (Відд. Різд.)	Єрмила й Стратоніка, мч.
14	1 Ч	Наймен. Господине. Василія	Отців уб. в Синаї. (Відд. Б.)
15	2 П	Сильвестра, папи. (Предп. Б.)	Павла й Івана, преп.
16	3 С	Малахії, прор.	Покл. оковам ап. Петра
17	4 Н	Перед Богоявл. Соб. 70 Ап.	Н. 31 п. Схестя. † Антон.
18	5 П	Навеч. Богоявл. Теопемпта	Атанасія й Кирила, св.
19	6 В	Богоявлення Госп. Водохр.	Макарія, преп.
20	7 С	Собор Ів. Христ.	† Евтимія В., преп.
21	8 Ч	Юрія й Еміліяна, мч.	Максима, ісп.
22	9 П	Полієвкта, мч.	Тимотея, ап.
23	10 С	Григорія Ніс., св.	Климентія, свщмч.
24	11 Н	Після Богоявл. † Теодосія	Н. 32. Про Закхея. Ксени
25	12 П	Татіяни, мч.	† Григорія Богосл.
26	13 В	Єрмила й Стратоніка, мч.	Ксенофонта, преп.
27	14 С	Отців у Син. (Відд. Богоявл.)	† Перен. мш. Ів. Золот.
28	15 Ч	Павла й Івана, преп.	Єфрема, преп.
29	16 П	Покл. оковам ап. Петра	Перен. мш. Ігн. Богон.
30	17 С	† Антонія В., преп.	† Трьох Святителів
31	18 Н	32 про Закхея. Атан. Кир.	Н. про Митаря та Фарисея

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЛЮТИЙ

2. 1812 — Народився байкар Євген Гребінка.
2. 1936 — Згинув на Соловках поет Євген Плужник.
3. 1066 — Смерть князя Ростислава під Галичем.
3. 1864 — Народився поет Володимир Самійленко.
3. 1918 — Народилася поетеса Любов Забашта.
7. 1933 — Помер артист Микола Садовський.
8. 1940 — Помер письменник Спиридон Черкасенко.
9. 1918 — Берестейський мир, підписаний Україною в Бересті з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною.
10. 1900 — Засновано РУП (Революційна Українська Партия).
11. 1908 — Помер письменник і композитор Анатоль Вахнянин.
12. 1924 — Померла Ольга Басараб, замучена польською поліцією у в'язниці.
12. 1871 — Народився письменник Лесь Мартович.
14. 1897 — Помер письменник Пантелеїмон Куліш.
16. 1885 — Помер письменник Маркіян Шашкевич.
17. 1908 — Народився поет Олекса Влизько.
18. 1668 — Початок повстання Брюховецького проти Москви.
20. 1054 — Помер князь Ярослав Мудрий.
20. 1889 — Народився композитор Левко Ревуцький.
22. 1848 — Весна народів.
22. 1860 — Народилася артистка Марія Заньковецька.
23. 1608 — Помер культурний діяч і полеміст Костянтин Острозький, основник Острозької Академії.
25. 1850 — Народився письменник і публіцист Володимир Барвінський.
25. 1871 — Народилася Леся Українка.
25. 1738 — Згинув у бою з татарами літописець Григорій Граб'янка.
26. 1886 — Народився графік Юрій Нарбут.
27. 1664 — Поляки розстріляли полковника Івана Богуна.
29. 1868 — Народився театральний діяч і драматург Лев Лопатинський.
29. 1830 — Народився поет Василь Кулик.

Лютий - February

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1	19 П	Макарія, преп.	Трифона, мч.
2	20 В	† Евтимія В.	Стрітення Господнє
3	21 С	Максима, ісп.	Симеона й Анни, прор.
4	22 Ч	Timoteя, ап.	Ісидора, преп.
5	23 П	Климента, свщмч.	Агафії, мч.
6	24 С	Ксені, преп.	Вукола, прп.
7	25 Н	Н. про Митаря й Фар. † Гр. Б.	Н. про Блудн. Сина. Парц.
8	26 П	Ксенофonta, преп.	Теодора, преп.
9	27 В	† Перен. мщ. Ів. Золот.	Никифора, св. (відд. Ст.)
10	28 С	Єфрема, преп.	Харлампія, мч.
11	29 Ч	Перен. мщ. Ігн. Бог.	Власія, свщмч.
12	30 П	Трьох Святителів	Мелетія, св.
13	31 С	Кира й Івана, безсрб.	Мартиніяна, преп.
14	1 Н	Н. про Блуд. Сина. Трифона	Н. Мясопусна. † П. Кир.
15	2 П	Стрітення Госп.	Онисима, ап.
16	3 В	Симеона й Анни, прор.	Памфіль, Порфиря, мч.
17	4 С	Ісидора, преп.	Теодора Тир., влмч.
18	5 Ч	Агафії, мч.	Лева, папи
19	6 П	Вукола, преп. (Відд. Стріт.)	Архипа, ап.
20	7 С	Партенія, преп. (Зауп. суб.)	Лева, еп. катанського
21	8 Н	Мясопусна. Теодора Т.	Н. Сиропусна. Тимотея
22	9 П	Никифора, св.	Відн. мщ. муч. в Євгенії
23	10 В	Харлампія, мч.	Полікарпа, свщмч.
24	11 С	Власія, свщмч.	† 1 і 2 відн. гол. Ів. Хр.
25	12 Ч	Мелетія, св.	Тарасія, св.
26	13 П	Мартиніяна, преп.	Порфірія, св.
27	14 С	† Пам. смерти Кирила	Прокопія, преп.
28	15 Н	Сиропусна, Онисима	1 В. Посту. Василія, преп.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

БЕРЕЗЕНЬ

3. 1888 — Народилася письменниця Наталена Королева.
3. 1947 — Помер композитор Філярет Колесса.
3. 1827 — Народився байкар Леонід Глібів.
4. 1861 — Скасовано панщину в Україні.
4. 1750 — Кирила Розумовського обрано гетьманом України.
5. 1950 — Згинув головний командир УПА, ген.-хор. Тарас Чупринка.
5. 1870 — Народився вчений Євген Патон.
8. 1169 — Князь Андрій Боголюбський зруйнував Київ.
9. 1814 — Народився поет Тарас Шевченко.
10. 1861 — Помер Тарас Шевченко.
10. 1787 — Народився Устим Кармелюк.
11. 1898 — Народився письменник Василь Бобинський.
12. 1917 — Волинський, Преображенський та Ізмаїльський полки розпочали революцію в Петрограді.
13. 1927 — Померла письменниця Дніпрова Чайка (Людмила Василевська).
14. 1840 — Появився альманах «Ластівка» Є. Гребінки.
15. 1939 — Проголошення самостійності Карпатської України.
16. 1896 — Помер композитор Петро Ніщинський.
18. 1930 — Процес СВУ і СУМ у Харкові.
19. 1664 — Поляки розстріляли гетьмана Виговського.
19. 1864 — Народився митрополит Василь Липківський.
19. 1895 — Народився поет Максим Рильський.
20. 1921 — Помер письменник А. Кащенко.
20. 1632 — Народився гетьман Іван Мазепа.
20. 1917 — Створено Українську Центральну Раду.
21. 1942 — Померла письменниця Ольга Кобилянська.
23. 1842 — Народився композитор Микола Лисенко.
23. 1867 — Народився письменник Осип Маковей.
26. 1908 — Помер історик Володимир Антонович.
26. 1909 — Помер історик і композитор Микола Аркас.
28. 1947 — Відділ УПА під ком. Хріна в бою з ВП під Балигородом зліквідував польського генерала К. Свєрчевського.
29. 1858 — Народився письменник Адріян Кащенко.
31. 1947 — Померла письменниця Уляна Кравченко.
31. 1653 — Перемога полк. Івана Богуна над польським військом коло Вінниці.

Березень — March

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	дмі	Старого Стилю	Нового Стилю
1	16 П	Памфіла, мч. (Вел. Піст)	Евдокії, препмч.
2	17 В	Теодора Тир.	Теодота, свящмч.
3	18 С	Лева, папи	Евтропія, мч.
4	19 Ч	Архипа, ап.	Герасима, преп.
5	20 П	Лева, сп. Кат.	Конона, мч.
6	21 С	Тимотея, преп.	42 мч. в Аморії
7	22 Н	1 В. Посту. Відн. мш. мч.	Н. 2 В. Посту. Василія, св.
8	23 П	Полікарпа, свящмч.	Теофілякта, преп.
9	24 В	† 1 і 2 відн. гол. І. Христ.	† 40 Мч. в Севастії
10	25 С	Тарасія, св.	Кондрата, мч.
11	26 Ч	Порфірія, св.	Софронія, св.
12	27 П	Прокопія, преп.	Теофана й Григорія В. п.
13	28 С	Василія, преп.	Перен. мш. Никифора
14	1 Н	2 В. Посту. Евдокії, мч.	Н. 3 В. Посту. Венедикта
15	2 П	Теодота, свящмч.	Агапія і інш. мч.
16	3 В	Евтропія, мч.	Савина, папи
17	4 С	Герасима, преп.	Олексія, преп.
18	5 Ч	Конона, мч.	Кирила Єрус., св.
19	6 П	42 мч. в Аморії	Хрисанта, мч.
20	7 С	Василія, свящмч.	Отців ўб. в обит. Сави
21	8 Н	3 В. Посту. Теофілякта	Н. 4 В. Посту. Якова, ісп.
22	9 П	† 40 Мч. в Севастії	Василія, свящмч.
23	10 В	Кондрата, мч.	Никона, преп. (Поклони)
24	11 С	Софронія, св.	Захарії, преп.
25	12 Ч	Теофана й Григ. В. папи	Благовіщення Пр. Богор.
26	13 П	Перен. мш. Никифора	Гавриїла, арханг.
27	14 С	Венедикта, преп.	Матрони, мч. (Акаф. суб.)
28	15 Н	4 В. Посту. Агапія, мч.	Н. 5 В. Посту. Іларіона
29	16 П	Савина, папи	Марка, сп. і Кирила
30	17 В	Олексія, преп.	Івана Ліств., преп.
31	18 С	Кирила Єрус., св. (Поклони)	Іпатія, преп.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

КВІТЕНЬ

1. 1809 — Народився письменник Микола Гоголь.
2. 1111 — Князь Володимир Мономах розбив половців над рікою Сольницею.
3. 1850 — Помер бджоляр Петро Прокопович.
7. 1340 — Помер Юрій II, останній князь галицько-волинської держави.
8. 1829 — Народився фольклорист С. Ніс.
12. 1596 — Перемога Наливайка і Лободи над польським військом на вроцищі «Гострий Камінь».
14. 1768 — Найбільше повстання гайдамаків під проводом Максима Залізняка та Івана Гонти.
14. 1888 — Народився мовознавець Леонід Булаховський.
15. 1918 — Помер письменник Іван Нечуй-Левицький.
18. 1860 — Народилася поетеса Уляна Кравченко.
19. 1885 — Помер Микола Костомарів.
19. 1848 — Початок відродження Галичини і заснування у Львові «Головної Руської Ради».
20. 1622 — Помер гетьман П. Конашевич-Сагайдачний.
20. 1922 — Помер композитор Кирило Стеценко.
21. 1785 — Катерина II завела кріпацтво в Україні.
22. 1910 — Помер Марко Кропивницький, батько українського театру.
22. 1919 — Помер композитор Остап Нижанківський.
22. 1920 — Варшавський договір Симона Петлюри з Польщею.
23. 1185 — Похід Ігоря на половців.
25. 1913 — Помер письменник Михайло Коцюбинський.
25. 1927 — Помер письменник Марко Черемшина (Іван Семанюк).
27. 1890 — Народився поет Микола Зеров.
27. 1904 — Помер драматург М. Старицький.
27. 1948 — Помер літературознавець Василь Щурат.
28. 1938 — Помер на засланні митрополит Василь Липківський.
29. 1648 — Вибір Богдана Хмельницького гетьманом.
29. 1918 — Чорноморська флота піднесла український прапор.
30. 1918 — Павло Скоропадський став гетьманом України.

Квітень - April

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19	Ч	Хрисанти, мч.	Марії Єгип., преп.
2 20	П	Отців ўб. в обит. Синаї	Тита, преп.
3 21	С	Якова, ісп. (Акаф. суб.)	Никити, ісп. (Лаз. суб.)
4 22	Н	5 В. Посту. Василія, свящмч.	Вербна-Квітна Неділя
5 23	П	Никона, преп.	Теодула, Агатопода, мч.
6 24	В	Захарії, преп.	† Методія, Евтихія, св.
7 25	С	Благовіщення Пресв. Бог.	Георгія Мел., преп.
8 26	Ч	Гавриїла, арханг. (Відд. Бл.)	Іродіона і інш. ап.
9 27	П	Матрони, мч.	Велика П'ятниця. Євпс.
10 28	С	Іларіона, преп. (Лаз. суб.)	Велика Субота. Терент.
11 29	Н	Вербна-Квітна Неділя	Воскресіння Г. Н. І. Хр.
12 30	П	Івана Ліств. преп.	Світл. Понед. Василія
13 31	В	Іпатія, преп.	Світл. Вівтор. Антемона
14 1	С	Марії, преп.	Мартина папи
15 2	Ч	Тита, преп. (Страсті)	Аристарха, ап.
16 3	П	Велика П'ятниця	Агапії, мч.
17 4	С	Велика Субота	Симеона, преп.
18 5	Н	Воскресіння Г. Н. І. Хр.	Неділя ап. Томи
19 6	П	Світл. Понеділок	Івана, преп.
20 7	В	Світл. Вівторок	Теодора, преп.
21 8	С	Іродіона і інш. ап.	Януарія, свящмч.
22 9	Ч	Євпсихія, мч.	Теодора Сикоет., прп.
23 10	П	Терентія і Помп.	† Юрія, великомуч.
24 11	С	Антипи, мч.	Сави Стат., мч.
25 12	Н	Неділя ап. Томи	Неділя Мирон. † Марка, ап.
26 13	П	Антемона, свящмч.	Василія, свящмч.
27 14	В	Мартина, папи	Симеона, еп.
28 15	С	Аристарха, ап.	Ясона, ап.
29 16	Ч	Агапії, мч.	9 Мч. в Кизиці
30 17	П	Симеона, преп.	† Якова, ап.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ТРАВЕНЬ

2. 1849 — Створено в Галичині «Головну Руську Раду».
4. 1873 — Помер поет С. Руданський.
5. 1836 — Народився письменник Сидір Воробкевич.
6. 1910 — Помер письменник Борис Грінченко.
6. 1947 — СССР заключив військовий договір з Польщею і Чехословаччиною проти УПА.
7. 1840 — Народився Марко Кропивницький.
8. 1945 — Капітуляція гітлерівської Німеччини.
9. 1922 — Помер історик і письменник Орест Левицький.
13. 1849 — Народився письменник Панас Мирний.
13. 1888 — Помер поет Яків Головацький.
13. 1933 — Самовбивство письменника Миколи Хвильового на знак протесту проти російського панування.
14. 1871 — Народився письменник Василь Стефаник.
15. 1848 — Скасування панщини в Галичині.
15. 1857 — Народився письменник Андрій Чайковський.
15. 1859 — Народився артист Панас Саксаганський
16. 1648 — Перемога Богдана Хмельницького над польським військом під Жовтими Водами.
16. 1817 — Народився історик Микола Костомарів.
19. 1917 — Перший Український Військовий З'їзд у Києві.
22. 1942 — Помер історик мистецтва, письменник і журналіст М. Голубець.
23. 1938 — Большевицький агент вбив у Ротердамі полк. Євгена Коновальця.
23. 1920 — Помер графік Юрій Нарбут.
24. 1125 — Помер князь Володимир Мономах.
25. 1925 — Большевицький агент застрілив у Паризі головного отамана Симона Петлюру.
26. 1909 — Помер композитор Денис Січинський.
28. 1916 — Помер Іван Франко.
29. 1878 — Народився поет Петро Карманський.
31. 1232 — Битва над рікою Калкою.

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1	18 С	Івана, преп.	Єремії, прор.
2	19 Н	Неділя Жіноч-Мироносиць	Неділя про Розслабленого
3	20 П	Теодора, преп.	† Теодосія Печ., преп.
4	21 В	Януарія, мч.	Пелагії, мч.
5	22 С	Теодора Сик., преп.	Ірини, мч. (Переп. Пятдес.)
6	23 Ч	† Юрія, великомч.	Йова Многостр.
7	24 П	Сави Страт., мч.	Явл. Ч. Хр. в Єрус. Акакія
8	25 С	† Марка, ап. єв.	† Івана Богосл., ап. єв.
9	26 Н	Неділя про Розслабленого	Неділя про Самарянку
10	27 П	Симеона, сп.	† Симона Зилоти, ап.
11	28 В	Ясона, ап.	† Кирила й Методія, а. с.
12	29 С	Мч. в Кизиці (переп. Пятд.)	Епіфанія, св. (відд. Пер.)
13	30 Ч	† Якова, ап.	Глікерії, мч.
14	1 П	Єремії, прор.	Ісидора, мч.
15	2 С	Атанасія Вел.	Пахомія, преп.
16	3 Н	Неділя про Самарянку	Неділя про Сліпороджен.
17	4 П	Пелагії, мч.	Андроніка і інш. ап.
18	5 В	Ірини, мч.	Теодота і інш. мч.
19	6 С	Йова Многостр. (Відд. Пер.)	Патрикія, свщмч. (відд. П.)
20	7 Ч	Явл. Ч. Хр. у Єрус.	Вознесіння Господнє
21	8 П	† Івана Богосл., ап. єв.	† Константина й Єлени,
22	9 С	† Перен. мш. св. Миколи	Василиска, мч.
23	10 Н	Неділя про Сліпородженого	Неділя св. Отців
24	11 П	† Кирила й Методія, ап. сл.	Симеона, преп.
25	12 В	Епіфанія, св.	† Третє відн. гол. І. Хр.
26	13 С	Глікерії, мч. (відд. Пасхи)	Карпа, ап.
27	14 Ч	Вознесіння Господнє	Терапонта, свщмч.
28	15 П	Пахомія В., преп.	Никити, преп. (відд. Возн.)
29	16 С	Теодора Освящ.	Теодосії, препмч. (Зауп. с.)
30	17 Н	Неділя Отців	Сімейство Св. Духа
31	18 П	Теодота і інш. мч.	Пресв. Трійці. Єрмія

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЧЕРВЕНЬ

1. 1630 — Гетьман Тарас Трясило розгромив польське військо біля Переяслава («Тарасова ніч»).
2. 1936 — Помер письменник Андрій Чайковський.
2. 1886 — Народився письменник Кость Буревій.
2. 1807 — Народився маляр Іван Сошенко.
3. 1927 — Помер фольклорист і композитор Порфир Демуцький.
5. 1898 — Народився письменник Володимир Ярошенко.
5. 1648 — Перемога Богдана Хмельницького під Корсунем.
5. 1708 — Угода Івана Мазепи й Карла XII про спільну боротьбу проти Росії.
6. 1224 — Битва над рікою Каялою.
8. 1652 — Перемога Б. Хмельницького над польським військом під Батогом.
13. 1874 — Народився письменник Марко Черемшина.
14. 1891 — Народився полк. Євген Коновалець.
14. 1569 — Люблинська унія.
16. 1775 — Москва зруйнувала Запорізьку Січ.
20. 1768 — Залізняк і Гонта звільнили Умань.
20. 1895 — Помер Михайло Драгоманів.
20. 1920 — Помер графік Юрій Нарбут.
22. 1941 — Початок війни гітлерівської Німеччини із Советським Союзом.
23. 1870 — Помер поет Амвросій Метлинський.
24. 1873 — Народився літературознавець і письменник Іван Стеценко.
25. 1205 — В бою з поляками під Завихостом згинув князь Роман Галицький.
27. 1709 — Битва Петра I з гетьманом Мазепою і Карлом XII під Полтавою.
29. 1651 — Бій під Берестечком.
29. 1918 — Помер етнограф і археолог Федір Вовк.
29. 1849 — Народилася письменниця Олена Пчілка (Косач).
30. 1918 — Помер літературознавець і письменник Іван Стешенко.

Червень - June

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1	19 В	Патрикія, свящмч.	Юстина Філ., мч.
2	20 С	Талалея, мч.	Никифора, св.
3	21 Ч	† Константина й Єлени	Лукіліана, мч.
4	22 П	Василиска, мч. (відд. Возн.)	Митрофана, св.
5	23 С	Михаїла й Евфросинії	Доротея, свящмч.
6	24 Н	Сьhestя Св. Духа — Зел. Св.	Неділя Всіх Святих
7	25 П	Пресв. Трійці	Теодота, св.
8	26 В	Карпа, ап.	Теодора Тир., преп.
9	27 С	Терапонта, свящмч.	Кирила Олекс. св.
10	28 Ч	Никити, преп.	Timoteя, свящмч. Пр. Євх.
11	29 П	Теодосії, препмч.	† Вартоломея й Варнави
12	30 С	Iсаака, преп.	Онуфрія Вел. преп.
13	31 Н	Неділя Всіх Святих	2 п. Сьhestя. Акилини, мч.
14	1 П	Юстина Філ. мч. (червень)	Елісея, прор.
15	2 В	Никифора, св.	Амоса, прор.
16	3 С	Лукіліяна, мч.	Тихона, еп.
17	4 Ч	Митрофана, св. (Пресв. Євх.)	Мануїла, мч. (відд. Євх.)
18	5 П	Доротея, свящмч.	Леонтія, мч. Христа Чел.
19	6 С	Висаріона й Іларіона, преп.	† Юди Тадея, ап. (Состр. Б.)
20	7 Н	2 п. Сьhestя. Теодота, свящмч.	3 п. Сьhestя. Методія свящ.
21	8 П	Теодора Тир., преп.	Юліяна Тарс., мч.
22	9 В	Кирила Олекс., св.	Євсевія, мч.
23	10 С	Timoteя, свящмч.	Агріппіни, мч.
24	11 Ч	† Вартоломея й Варнави, ап.	Різдво Івана Хр.
25	12 П	Онуфрія В., Христа Человік.	Февронії, препмч.
26	13 С	Акилини, мч. Состр. Пр. Б.	Давида, преп.
27	14 Н	3 п. Сьhestя. Єлесея	4 п. Сьhestя. Самсона, пр.
28	15 П	Амоса, прор.	Перен. мш. Кири й Івана
29	16 В	Тихона, еп.	Петра й Павла, В. ап.
30	17 С	Мануїла, мч.	† Собор 12 Апостолів

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЛИПЕНЬ

1. 1910 — Вбито студента А. Коцка на Львівському університеті.
3. 1834 — Народився письменник А. Свидницький.
3. 1863 — Таємний, т. зв. «Валуєвський указ» російського уряду проти української мови в письмі й слові.
7. 1843 — Помер поет о. М. Шашкевич.
7. 1651 — Бій під Берестечком.
7. 1900 — Народився письменник Юрій Смолич.
7. 1933 — Застрілився в Харкові Микола Скрипник.
8. 1659 — Перемога гетьмана Івана Виговського над російським військом під Конотопом.
8. 1709 — Бій під Полтавою.
11. 969 — Померла княгиня Ольга.
12. 1891 — Помер учений і теоретик Сергій Подолинський.
13. 1937 — Помер письменник Володимир Ярошенко.
15. 1015 — Помер князь Володимир Великий.
21. 1941 — Помер письменник Богдан Лепкий.
22. 1944 — В Празі помер поет Олександер Олесь.
25. 1687 — Іван Мазепа став гетьманом України.
26. 1880 — Народився письменник Володимир Винниченко.
27. 927 — Князь Святослав уклав договір з грецьким царем Цимисхієм.
27. 1834 — Засновано Київський університет св. Володимира.
27. 1649 — Перемога Б. Хмельницького над польським військом під Збаражем.
27. 1672 — Гетьман Петро Дорошенко розбив польське військо коло Четвернівки.
29. 1870 — Помер поет Амвросій Метлинський.
30. 1947 — Помер маляр Федір Кричевський.
30. 1649 — Помер наказний гетьман Михайло Кричевський у бою під Лоєвом.

Липень — July

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1	18 Ч	Леонтія, мч.	Косми й Дамяна, безсреб.
2	19 П	† Юди Тадея, ап.	† Положення Ризи Пр. Б.
3	20 С	Методія, свящмч.	Якінта, мч.
4	21 Н	4 п. Схестя. Юліяна	5 п. Схестя. Андрея Кр.
5	22 П	Євсевія, мч.	† Атанасія Атон., св.
6	23 В	Агрипіни, мч.	Сісоя Вел.
7	24 С	Різдво Ів. Хрис.	Томи, преп.
8	25 Ч	Февронії, препмч.	Прокопія, влкмч.
9	26 П	Давида, преп.	Панкратія, свящмч.
10	27 С	Сампсона, преп.	† Антонія Печ., преп.
11	28 Н	5 п. Схестя	6 п. Схестя. Ольги, Євф.
12	29 П	Петра й Павла	Прокла, мч.
13	30 В	† Собор 12 Апостолів	Собор Арх. Гавриїла
14	1 С	Косми й Дамяна (липень)	Акили, ап.
15	2 Ч	† Пол. Ризи Пр. Богородиці	† Володимира В., укр. кн.
16	3 П	Якінта, мч.	Антиногена, свящмч.
17	4 С	Andreя Крит., Марти	Марини, влкмч.
18	5 Н	6 п. Схестя. † Атан.	7 п. Схестя. Якінта, Еміл.
19	6 П	Сісоя Вел.	Макрини, преп.
20	7 В	Томи, преп.	† Іллі, прор.
21	8 С	Прокопія, влкмч.	Симеона, преп.
22	9 Ч	Панкратія, свящмч.	Марії Магдал., преп.
23	10 П	† Антонія Печ., преп.	Трофима й Теофіла, преп.
24	11 С	Ольги й Євфимії	† Бориса й Гліба, мч.
25	12 Н	7 п. Схестя. Прокла	8 п. Схестя. † Усп. Анни
26	13 П	Собор Арх. Гавриїла	Єрмолая, мч.
27	14 В	Акили, ап.	† Пантелеймона, влкмч.
28	15 С	† Володимира В., укр. кн.	Прокора, ап.
29	16 Ч	Антиногена, свящмч.	Калиніка, мч.
30	17 П	Марини, мч.	Сили, ап.
31	18 С	Якінта й Еміліяна, мч.	Євдокима, преп.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

СЕРПЕНЬ

1. 1913 — Померла Леся Українка.
1. 1914 — Вибухла перша світова війна.
3. 1860 — Народилася артистка Марія Заньковецька.
4. 1757 — Народився маляр Володимир Боровиковський.
4. 1878 — Народився письменник Антін Крушельницький.
4. 1899 — Народився письменник Борис Антоненко-Давидович.
4. 1687 — Вибрано Івана Мазепу гетьманом.
5. 1911 — Померла письменниця Ганна Барвінок.
5. 1940 — Помер археолог, етнограф, історик і письменник Дмитро Яворницький.
6. 1937 — Помер поет Богдан Ігор Антонич.
6. 1945 — Американці скинули атом. бомбу на Гірошіму.
6. 1657 — Помер Богдан Хмельницький, гетьман України.
7. 1870 — Народився маляр Йосип Курилас.
8. 1819 — Народився письменник Пантелеїмон Куліш.
8. 1649 — Зборівський договір між Б. Хмельницьким і польським королем.
8. 1834 — Народився поет Юрій Федькович.
10. 1867 — Народився письменник Осип Маковей.
10. 1907 — Померла письменниця Марко Вовчок.
10. 1648 — Перемога Богдана Хмельницького під Пилявцями.
11. 1864 — Народився поет Павло Грабовський.
12. 1925 — Помер поет Володимир Самійленко.
14. 988 — Хрищення України.
15. 1649 — Перемога Богдана Хмельницького під Зборовом.
15. 1856 — Народився Іван Франко.
17. 1245 — Перемога короля Данила над мадярами.
18. 1836 — Народився письменник Олександер Кониський.
20. 1843 — Помер письменник Квітка-Основ'яненко.
21. 1925 — Помер письменник Осип Маковей.
25. 1698 — Смерть гетьмана Петра Дорошенка в російській неволі.
28. 1921 — Большевики розстріляли в Києві поета Григорія Чупринку.
28. 1890 — Народився поет Дмитро Загул.
30. 1875 — Народився композитор і диригент Ол. Кошиць.
30. 1673 — Похід козаків на Крим під проводом кошового Івана Сірка.
31. 1919 — З'єднані українські війська здобули Київ.

Серпень - August

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н ст.	Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1	19 Н	8 п. .Схестя. Макрини, пр.	9 п. Схестя. Проісх. Ч. Хр.
2	20 П	† Іллі, прор.	Степана, перн. мц.
3	21 В	Симеона, преп.	Ісаакія, мч.
4	22 С	Марії Магд.	Сім молод. у Ефесі
5	23 Ч	Трофима, мч.	Евсигнія, мч.
6	24 П	† Бориса й Гліба, мч.	Преображення Госп.
7	25 С	† Успіння Анни	Дометія, преп. Пасива мч.
8	26 Н	9 п. Схестя. Єрмолая	10 п. Схестя. Еміліяна, іс.
9	27 П	† Пантелеймона, влкмч.	† Матія, ап.
10	28 В	Прохора, ап.	Лаврентія, мч.
11	29 С	Калиніка, мч.	Євпла, мч.
12	30 Ч	Сили, ап.	Фотія, мч.
13	31 П	Евдокима, преп.	Максима, ісп. (віdd. Пр.)
14	1 С	Проісх. Ч. Хр. Брат. Мак.	† Перен. мц. Теодосія П.
15	2 Н	10 п. Схестя. Степана	11 п. Сш. Успіння Пр. Бог.
16	3 П	Ісаакія, мч.	Перен. неруктв. образа
17	4 В	Сім молод. у Ефесі	Мирона, мч.
18	5 С	Евсигнія, мч.	Флора, мч.
19	6 Ч	Преображення Госп.	Andreя Страт., мч.
20	7 П	Дометія, прpmч.	Самуїла, прор.
21	8 С	Еміліяна, ісп.	Тадея, ап.
22	9 Н	11 п. Схестя. † Матія, ап.	12. п. Схестя. Агатоніка
23	10 П	Лаврентія, мч.	Лупа, мч. (віdd. Усп.)
24	11 В	Євпла, мч.	Евтиха, свцмч.
25	12 С	Фотія, мч.	Тита, ап. Пер. мц. св. Вар.
26	13 Ч	Максима, ісп. (віdd. Преобр.)	Адріяна, мч.
27	14 П	† Перен. мц. Теод. Печ.	Пімена, преп.
28	15 С	Успіння Пресв. Богор.	Августина, св.
29	16 Н	12 п. Схестя	13 п. Схестя. † Ус. г. Ів. Х.
30	17 П	Мирона, мч.	Олександра, Івана, Павла
31	18 В	Флора, мч.	† Пол. Пояса Пр. Богор.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ВЕРЕСЕНЬ

1. 1722 — Народився філософ Григорій Сковорода.
1. 1939 — Напад Гітлера на Польщу.
1. 1790 — Народився історик і етнограф Олександр Маркович.
2. 1945 — Капітуляція Японії.
3. 1709 — Помер гетьман Іван Mazепа у Бендерах.
5. 911 — Договір князя Олега з греками.
5. 1864 — Народився письменник Михайло Коцюбинський.
6. 1897 — Народився письменник Іван Микитенко (помер 1937).
7. 1805 — Народився письменник Олекса Стороженко.
9. 1769 — Народився письменник Іван Котляревський.
11. 1910 — Помер філолог, історик і фольклорист Василь Доманицький.
15. 1877 — Народилася мальярка Олена Кульчицька.
15. 1907 — Помер драматург Іван Тобілевич (Карпенко-Карий).
16. 1658 — Гадяцька умова гетьмана І. Виговського з Польщею.
18. 1940 — Помер артист Саксаганський (Опанас Тобілевич).
18. 1877 — Помер філолог і письменник Осип Бодянський.
18. 1814 — Народився Михайло Драгоманів.
19. 1903 — Помер поет Сидір Воробкевич.
20. 1899 — Народився письменник Кость Гордієнко.
20. 1947 — Згинув на Закерзонню Ярослав Старух (Ялан, Стяг), член Проводу ОУН, Крайовий провідник на ЗОУС.
21. 1944 — Помер Олександр Кошиць.
29. 1866 — Народився історик Михайло Грушевський, голова У. Центральної Ради.
30. 1949 — Згинув командир УПА Хрін, який зробив засідку на польського генерала К. Сверчевського.
30. 1930 — Смерть Крайового коменданта УВО Юліяна Головінського, який згинув з рук польської поліції.

Вересень — September

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1	19 С	Andreя Страт., мч.	Sимеона Ст. † Нов. Ц. Рік
2	20 Ч	Самуїла, прор.	Маманта, мч.
3	21 П	Тадея, ап.	Антима, свщмч.
4	22 С	Агатоніка, мч. (відд. Усп.)	Вавили, свщмч.
5	23 Н	13 п. Схестя. Лупа	14 п. Схестя. Захарії
6	24 П	Евтиха, свщмч.	Чудо Арх. Михаїла
7	25 В	Вартоломея, Тита, ап.	Созонта, мч.
8	26 С	Адріяна, мч.	Різдво Пр. Богоор.
9	27 Ч	Пімена, мч.	Іоакима й Анни, прав.
10	28 П	Августина, св.	Минодори, мч.
11	29 С	† Усікн. гол. Івана Христ.	Теодори, преп.
12	30 Н	14 п. Схестя. Олексан.	15 п. Схестя. Автонома
13	31 П	† Пол. Пояса Пр. Богоор.	Корнилія, мч.
14	1 В	† Н. Церк. Рік. Симеона Ст.	Воззвіження Ч. Хр.
15	2 С	Маманта, мч.	Никити, влкмч.
16	3 Ч	Антима, свщмч.	Євфимії, влкмч.
17	4 П	Вавили, свщмч.	Софії, Віри, Надії, Люб.
18	5 С	Захарії, прор.	Євменія, преп.
19	6 Н	15 п. Схестя. Ч. Арх. Мих.	16 п. Схестя. Трофима
20	7 П	Созонта, мч.	Євстатія, влкмч.
21	8 В	Різдво Пресв. Богоор.	Кондрата, ап. (відд. Возд.)
22	9 С	Іоакима й Анни, прав.	Фоки, свщмч.
23	10 Ч	Минодори, мч.	Зач. Ів. Христ.
24	11 П	Теодори, преп.	Теклі, первмч. і рівноап.
25	12 С	Автонома, свщмч. (відд. Р.)	Євфросинії, преп.
26	13 Н	16 п. Схестя. Корнилія	17 п. Схестя. † Ів. Богосл.
27	14 П	Воззвіж. Чесн. Хр.	Калістрата, мч.
28	15 В	Никити, влкмч.	† Харитона, преп. ісп.
29	16 С	Євфимії, влкмч.	Киріака, преп.
30	17 Ч	Софії, Віри, Надії, Любови	Григорія, свщмч.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЖОВТЕНЬ

1. 1187 — Помер князь Ярослав Осмомисл.
1. 1665 — Гетьманом України обрано Петра Дорошенка.
1. 1897 — Народився письменник Валеріян Поліщук.
4. 1930 — Померла письменниця Олена Пчілка (Косач).
4. 1930 — Померла артистка Марія Заньковецька.
5. 1909 — Народився поет Богдан Ігор Антонич.
5. 1657 — Гетьманом України став Іван Виговський.
7. 1253 — Коронація князя Данила на галицького короля в Дорогичині.
8. 1870 — Народився спортсмен-борець Іван Піддубний.
8. 1938 — Помер письменник Гнат Хоткевич.
9. 1596 — Проголошено Церковну унію в Бересті.
9. 1655 — Перемога гетьмана Богдана Хмельницького над польським військом під Городком коло Львова.
10. 1648 — Облога Львова козацькими військами під проводом гетьмана Богдана Хмельницького.
10. 1889 — Народився поет Михайло Драй-Хара.
10. 1893 — Помер байкар Леонід Глібів.
13. 1866 — Помер письменник Петро Гулак-Артемовський.
14. Свято Покрови — Свято УПА. (В 1942 р. твориться Українська Повстанча Армія (УПА)).
21. 1624 — Козаки здобули Царгород.
23. 1937 — Помер поет Андрій Михайлук.
25. 1860 — Народився маляр Микола Самокиш.
26. 1938 — Помер письменник Василь Чечв'янський (брать О. Вишні).
26. 1922 — Помер історик і письменник Орест Левицький.
29. 1794 — Помер філософ Григорій Сковорода.

Жовтень — October

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1	18 П	Евменія, преп.	† Покрова Пр. Богородиці
2	19 С	Трофима, мч.	Кипріяна, свщмч.
3	20 Н	17 п. Схестя. Євстатія	18 п. Схестя. Діонісія А.
4	21 П	Кондрата, ап. (відд. Воздв.)	Єротея, св.
5	22 В	Фоки, свщмч.	Харитини, мч.
6	23 С	Зач. Ів. Христ.	† Томи, ап.
7	24 Ч	Теклі, првмч.	Сергія й Вакха, мч.
8	25 П	Євфросинії, преп.	Пелагії, преп.
9	26 С	† Смерть Ів. Богосл.	† Якова, ап.
10	27 Н	18 п. Схестя. Калистр.	19 п. Схестя. Євлампія
11	28 П	† Харитона, преп. ісп.	Філипа, діяк.
12	29 В	Киріака, преп.	Прова, мч.
13	30 С	Григорія, свщмч.	Карпа, мч.
14	1 Ч	† Покрова Пр. Бог. (жовт.)	Параскеви, преп.
15	2 П	Кипріяна, свщмч.	Євтимія, Лукіяна, преп.
16	3 С	Діонісія Аероп.	Лонгина, мч.
17	4 Н	19 п. Схестя. Єротея свщмч.	20 п. Схестя. Осії, прор.
18	5 П	Харитини, мч.	† Луки, ап.
19	6 В	† Томи, ап.	Йоіла, прор.
20	7 С	Сергія й Вакха, мч.	Артемія, вклмч.
21	8 Ч	Пелагії, преп.	Іларіона Вел., преп.
22	9 П	† Якова, ап.	Аверкія, св.
23	10 С	Євлампія, мч.	Якова, ап.
24	11 Н	20 п. Схестя. Филипа	21 п. Схестя. Арети, мч.
25	12 П	Прова, мч.	Маркіяна й Мартирія, мч.
26	13 В	Карпа, мч.	† Димитрія, влкмч.
27	14 С	Параскеви, преп.	Нестора, мч.
28	15 Ч	Євтимія, преп.	Параскеви Ікон.
29	16 П	Лонгіна, мч.	Анастасії, препмч.
30	17 С	Осії, прор.	Зиновія й Зиновії, мч.
31	18 Н	21 п. Схестя. † Луки ап. св.	22 п. Схестя. Стахія і ін.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЛИСТОПАД

1. 1918 — Українська війська звільнили м. Львів.
1. 1944 — Помер митрополит Андрей Шептицький.
1. 1861 — Народилася письменниця Дніпрова Чайка.
1. 1898 — Народився драматург і прозаїк Дмитро Бедзик.
- 1944 — Початки виселення з Лемківщини в УССР.
3. 1898 — Народився письменник Дмитро Фальківський.
3. 1921 — Початок Другого Зимового походу армії УНР.
4. 1872 — Народився письменник Богдан Лепкий.
6. 1912 — Помер композитор Микола Лисенко.
6. 1811 — Народився о. Маркіян Шашкевич.
6. 1960 — Відкрито підземку в Києві.
10. 1838 — Помер письменник Іван Котляревський.
10. 1709 — Москва зруйнувала столицю гетьмана Івана Мазепи
— Батурина, а мешканців її вимордували.
12. 1808 — Народився письменник та історик Осип Бодянський.
12. 1889 — Народився письменник Остап Вишня.
13. 1918 — Засновано в Києві Українську Академію Наук.
15. 1878 — Народився поет Грицько Чупринка.
16. 1863 — Народилася письменниця Ольга Кобилянська.
17. 1828 — Народилася письменниця Ганна Барвінок.
21. 1921 — Смерть 359 лицарів-героїв під Базаром.
21. 1919 — Денікінці розстріляли письменника Василя Чумака.
24. 1934 — Помер історик Михайло Грушевський.
25. 1838 — Народився письменник Іван Нечуй-Левицький.
28. 1890 — Народилася письменниця Зінаїда Тулуб.
29. 1778 — Народився письменник Григорій Квітка-Основ'яненко.
29. 1899 — Народився письменник Григорій Косинка.
31. 1850 — Народився теоретик Сергій Подолинський.

Листопад - November

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1	19 П	Йоіла, прор.	Косми й Дамяна, преп.
2	20 В	Артемія, мч.	Акиндина, мч.
3	21 С	Іларіона В., преп.	Акепсима, мч.
4	22 Ч	Аверкія, св.	Йоанікія Вел. преп.
5	23 П	Якова, ап.	Галактіона, мч.
6	24 С	Арети, мч.	Павла, св.
7	25 Н	22 п. Схестя. Марк., Март.	23 п. Схестя. 33 мч. в Мел.
8	26 П	† Дмитрія, влкмч.	† Арх. Михайла
9	27 В	Нестора, мч.	Матрони, преп.
10	28 С	Параскеви Ікон.	Ерасті, ап.
11	29 Ч	Анастасії, препмч.	Мини, мч.
12	30 П	Зиновія й Зиновій, мч.	† Йосафата, свщмч.
13	31 С	Стахія і інш. ап.	† Івана Золотоуст., св.
14	1 Н	23 п. Схестя. Косми й Дам.	24 п. Схестя. † Філипа
15	2 П	Акиндина, мч.	Гурія, мч.
16	3 В	Акепсима, мч.	† Матея, ап.
17	4 С	Йоанікія Вел., преп.	Григорія, св.
18	5 Ч	Галактіона, мч.	Платона й Романа, мч.
19	6 П	Павла, св.	Авдія, прор.
20	7 С	33 Мч. в Мелетії	Григорія Декапол., преп.
21	8 Н	24 п. Схестя. Михайла	25 п. Схестя. Введ. П. Б.
22	9 П	Матрони, преп.	Філімона, ап.
23	10 В	Ерасті, ап.	Амфілохія, св.
24	11 С	Мини, мч.	Катерини, влкмч.
25	12 Ч	† Йосафата, свщмч.	Климента, папи (відд. Вв.)
26	13 П	† Івана Золотоустого	Аліпія, преп.
27	14 С	† Філипа, ап.	Якова Перс., мч.
28	15 Н	25 п. Схестя. Гурія, мч.	26 п. Схестя. Степана
29	16 П	† Матея, ап.	Парамона й Філомена, мч.
30	17 В	Григорія, св.	† Андрея Первозв., ап.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ГРУДЕНЬ

1. 1893 — Народився письменник Микола Хвильовий.
2. 1874 — Помер письменник Олекса Стороженко.
4. 1803 — Помер на Соловецьких островах останній кошовий Запорізької Січі П. Кальнишевський.
4. 1897 — Народився письменник Андрій Головко.
5. 1878 — Народився поет Олександер. Олесь.
5. 1919 — Перший Зимовий похід військ УНР.
7. 1936 — Помер Василь Стефаник.
7. 1938 — Помер поет-футурист Михайло Семенко.
8. 1868 — Засновано Товариство «Просвіта».
11. 1840 — Народився письменник Михайло Старицький.
11. 1891 — Помер вчений і лінгвіст О. Потебня.
12. 1902 — Помер на засланні поет Павло Грабовський.
12. 1871 — Помер письменник Анатоль Свидницький.
12. 1900 — Помер письменник Олександер Кониський.
13. 1877 — Народився композитор Леонід Леонтович.
13. 1934 — Москва розстріляла 28 українських письменників.
15. 1891 — Народився історик мистецтва, письменник і журналіст М. Голубець.
15. 1848 — Помер письменник Євген Гребінка.
16. 1637 — Бій козаків з польськими військами під Кумейками.
17. 1934 — Помер поет Дмитро Фальківський.
17. 1939 — В копальннях Камчатки загинув поет М. Драй-Хмара.
18. 1871 — Народився поет Микола Вороний.
19. 1870 — Помер композитор Михайло Вербицький.
19. 1240 — Батий зруйнував Київ і рушив на Галичину.
21. 1764 — Катерина II скасувала гетьманщину.
22. 1834 — Народилася письменниця Марко Вовчок.
23. 1932 — Смерть В. Біласа і Д. Данилишина.
24. 1873 — Засновано Наукове Товариство ім. Т. Шевченка у Львові.
24. 1653 — Перемога гетьмана Б. Хмельницького під Жванцем.
26. 1898 — Народився поет Євген Плужник.
27. 1887 — Народився актор Гнат Юра.
27. 1889 — Помер поет Левко Боровиковський.
29. 1723 — Помер наказний гетьман Павло Полуботок у Петропавлівській тюрмі.
31. 1637 — Смерть Павлюка, провідника козацького повстання.
31. 1877 — Народився письменник Гнат Хоткевич.

Чуденъ - December

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст.	Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1	18 С	Платона й Романа, мч.	Нау́ма, прор.
2	19 Ч	Авдія, прор.	Аваку́ма, прор.
3	20 П	Григорія Декап., преп.	Софонія, прор.
4	21 С	Введення Пр. Богор.	Варвари, мч.
5	22 Н	26 п. Схестя. Филимона, ап.	27 п. Схестя. † Сави Осв.
6	23 П	Авфілохія, св.	Микола я, св.
7	24 В	Катерини, влкмч.	Амвросія, св.
8	25 С	Климента, папи (відд. Вв.)	Патапія, преп.
9	26 Ч	Алипія, преп.	Зачаття Непор. Богор.
10	27 П	Якова Перс., мч.	Мини, мч.
11	28 С	Степана, препмч.	Данила, преп.
12	29 Н	27 п. Схестя. Парамона, мч.	Н. Праотців. Спиридона
13	30 П	† Андрея Первозв., ап.	† Евстратія, мч.
14	1 В	Нау́ма, прор. (грудень)	Тирса, мч.
15	2 С	Аваку́ма, прор.	Елевтерія, свщмч.
16	3 Ч	Софонія, прор.	Аггея, прор. (відд. Н. Зач.)
17	4 П	Варвари, влкмч.	Данила, преп.
18	5 С	† Сави Освщ., преп.	Севастіяна, мч.
19	6 Н	28 п. Схестя. Миколи	Н. Отців — Перед Різд.
20	7 П	Амвросія, св.	Ігнатія Бог. (Предп. Різд.)
21	8 В	Патапія, преп.	Юліанії, мч.
22	9 С	Зачаття Непор. Бог.	Анастасія, мч.
23	10 Ч	Мини, мч.	10 Мч. у Криті
24	11 П	Данила, преп.	Навеч. Різдва, Євгеній
25	12 С	Спиридона, преп.	Різдво Г. Н. І. Хр.
26	13 Н	Н. Праотців. † Евстратія	Н. після Різдва. С. Пр. Б.
27	14 П	Тирса, мч.	Степана, архид. і прв.
28	15 В	Елевтерія, свщмч.	Св. Мч. у Нікомидії
29	16 С	Аггея, прор. (відд. Неп. Зач.)	Дітей убитих у Вифлесмі
30	17 Ч	Данила, прор.	Анісії, мч.
31	18 П	Севастіяна, мч.	Меланії, преп.

ЩО ТАКЕ КАЛЕНДАР?

Слово календар походить від латинського «календаріюм», а це знову від слова «календе», яким означувано початок кожного місяця.

Основою кожного календаря є астрономічні зміни дня й ночі, періоди місяця й пори року. День і ніч, тобто доба, у всіх народів уже від найдавніших часів служили на означення короткого протягу часу. Довший протяг часу, наприклад, рік або ряд років, під такий спосіб мірення не підходив, тому всі народи почали користуватися місяцем і його астрономічними змінами від одної повні до другої і цей протяг часу також у багатьох мовах задержав назву місяця. Рік після всіх майже календарних систем виносив дванадцять місяців по 29 і по 30 днів. Але що ні рік, ні час обороту місяця не виказують круглого числа днів, тому поставали різні системи для обчислення часу, а кожна система тим самим творила окремий календар.

На протязі віків постало багато календарів; деякі з них задержалися ще по нинішній день. З важніших це календарі: єгипетський, грецький, жидівський, китайський, перський, юліанський і ліліянський або григоріанський.

ПОРІВНЯННЯ ГОДИН В АМЕРИЦІ І В ШИРОКОМУ СВІТІ

<i>Коли в Нью-Йорку є 12 год. вполуднє, то наступні міста у світі мають час:</i>					
Александрія	7	попол.	Женева	6	попол.
Амстердам	6	попол.	Істанбул	7	попол.
Атени	7	попол.	Йокогама	2	попол.
Багдад	8	веч.	Київ	7	попол.
Берлін	6	попол.	Львів	6	попол.
Бомбай	10:30	веч.	Ленінград	8	веч.
Бремен	6	попол.	Лондон	5	попол.
Брюссель	6	попол.	Мадрид	5	попол.
Букарешт	7	попол.	Монреаль	12	впол.
Будапешт	6	попол.	Москва	8	веч.
Буенос Айрес	2	попол.	Осльо	6	попол.
Варшава	6	попол.	Париз	5	попол.
Віденсь	6	попол.	Ріо де Жанейро	2	попол.
Гонг Конг	1	попол.	Рим	6	попол.
Данциг	6	попол.	Токіо	2	попол.
Делі	10:30	веч.	Шанґгай	1	попол.
			Стокгольм	6	попол.
			Тегеран	8:30	веч.
			Цюріх	6	попол.

ЛЕМКІВСЬКІ ВЕСІЛЬНІ ПРИСПІВКИ

*Засьвіт мі, сонечко,
І ти, зоре, ясна,
Де totи дверечка,
Де дівчина красна.
За три рочки ясно,
І аж на четвертий
За горічку зашло.
Зрум'яніла гора
Од дойджу дрібного,
Впало мі дівчатко
До серденка мого.
З широкого поля
Мила на мя вола,
Же ми купит кантар*

*На сивого коня.
Як го купувала,
Так мі го давала,
З білого фартушка
Панталички рвала.
Чия tota хижा.
Што я єй не знаю,
Чис то дівчатко,
Што я го кохаю.
Чия tota хижा,
Красні побіленна,
Сідит в ній дівчатко,
Як ружа червена.*
Подав П. Спяк

МИРИ І ВАГИ

12 інчів — 1 стопа.
3 стопи — 1 ярд.
5,280 стіп — 1,760 акрів —
1 миля.
9 кв. стіп (9 стіп^2) — 1 кв. ярд (ярд^2).
4,840 кв. ярдів — 43,560 кв. стіп — 1 акр.
640 акрів — 1 кв. миля.
16 унцій — 1 пайнт.
2 пайнти — 1 квартта.
4 квартти — 1 гальон.
27 11/32 грейнів — 1 драма.
16 драм — 1 фунт.
100 фунтів — 1 сотнар.
20 сотнарів — 2,000 фунтів — 1 тонна.
1 ярд — 36 інчів — 3 стопи
1 стопа — 12 інчів — 30.48 см.
— 91.44 см. — 0,911 м.
1 миля — 63,360 інчів — 5,280 стіп — 1,609.34 м.
1 метр — 39.37 інчів — 3.28 (0833) стіп — 1.09 (3611) ярд.
1 кв. миля — 640 акрів.
1 гектар — 2,471.04 акрів — 10,000 кв метрів.

ДОВЖИНА УКРАЇНСЬКИХ РІК

Дніпро	2.285	км.
Десна	1.727	км.
Донець	1.400	км.
Горинь	781	км.
Псьол	661	км.
Сейм	613	км.
Дін	1.808	км.
Ліністер	1.372	км.
Прип'ять	765	км.
Бог	764	км.
Стир	511	км.

УКРАЇНСЬКІ ГОРИ

Українські Карпати діляться, починаючи від заходу на: Низький Бескид (лемківський) найвища гора Пуста велика 1.061 м.

Високий Бескид (бойківський) найвища гора Стіг 1.679 м.

Горгани найвища гора Близниця 1.890 м.

Чорногора найвища гора Говерля 2.058 м.

Кримські гори, Роман кош 1.543 м., Даг 1.524 м.

НАРОДНИЙ ПОЕТ ЛЕМКІВЩИНИ

Яків Дудра — це народний поет Лемківщини, якого вірші часто друкуються лемківською говіркою у «Нашому Слові» з Варшави, ось що м. ін. говорить він про себе:

«Народився я в 1894-му році в селі Лосє на Горлицчині. У сім'ї я був четвертим, а всього була нас п'ятеро дітей. Тепер, крім мене, нікого вже немає в живих. Мое дитинство промайнуло дуже скоренько. Пройшло воно так, як й інших дітей моого рідного села. Чотироклясна народня школа, а потім робота на газдівстві у батька. Різниця була тільки в тому, що я кожну вільну хвилину присвячував на читання книжок, а кожний гріш, який заощадив, — на закупівлю літератури. Читав все, що під руку попало. При цьому я мав неабияку пам'ять. Все, що прочитав, навік запам'ятовувалось. Може здобув би вищу освіту, бо батько таки вислав мене далі до школи, але в той час, коли вислав, продавались у нас ліси. Батько теж купив. Готівку не мав, заборгувався. І це вплинуло на дальшу мою долю. Не було з чого оплачувати за навчання і я покинув школу. Далі життя вчило мене. І не можу нарікати. Це були дуже добре університети».

У першій світовій війні Я. Дудра воював за цісарську Австрію на різних фронтах Європи. Хворів малярією. Після війни повернувся у рідне село, де й займався господарством і торгівлею коломаззю та іншими мастилами. Немало пережив поет і на польському засланні в Зеленогірськім воєвідстві. Зараз він живе в повіті Бельсько — Б'яла. До рідного села на Лемківщині таки не пощастило йому вернутися.

ПОЗДОРОВЛЕННЯ І ЖИЧИНЯ ВІД ЩЕДРОГО ЛЕМКА ДУДРИ

Тогорічних свят Різдвяних,
Здорових, веселих і приємних,
Жичит лемко Дудра з Лося;
І так далі, щоб велося
Всім лемкам по їх волі,
Штоб не знали планної долі.
І всім лемкам, где лем жиют,
Най ся зовсім добре чуют,
Где хто живе во всіх хатах,,
І під час свят, і по святах;
Штоб здоровово і весело
Каждий дім і кожде село

Під час свят добре ся чули
І здорово пережили
Та спокійно відпочили
І богато сил набрали.
Жичц сили і любови,
І чи брату, чи кумови,
Чи то сестрі, чи сусіді
Не жичу я жити в біді.
Штоб люде ся шанували,
Взасмно сій помагали,
Хто чим може і як може.
Бо інший вам не поможет.

*Як полюбит свій свого,
То не мусит до чужого
О поміч ся удавати
І свій гонор понижати.
Наши предки ся любили,
І часто ся погостили,
І всі свої традиції,
Як, наприклад, в час Велиї
Точно всюсько все виповняли,
Так, як здавна пам'ятали.
Тепер уж є світ інакший,
І він буде штораз м'якший
Для лемків і для кожного
Чоловіка робітного.
Все о добро треба дбати,*

*Руками го притігати.
О будучніст також дбайте
І старе всюо пам'ятайте.
Но бо всяки історії,
І кожди інші події,
Належат до минувшості.
А потрібен в будучності.
Кінчу свої щедри слава,
Бо Велия уж ту нова,
І в ден той урочистості
Складам щедри жичливості
Для вас, лемки, всіх і всюди
Ta всіх українських людей.*

Яків Дудра

Василь Пагиря

ЛІСОВІ ТРОЯНДИ

Коли над Карпатами спалахують зорі, а з-за гострого Пікуя показує свою усмішку місяць, примружуючи очі, й бачу далеку юність. Чую гомін дзвінкого потоку, що в'ється поміж синіми горами, бачу круту лісову доріжку, гучний водоспад, а над ним — широкий, почорнілий камінь. Тут уперше зустрів я тебе, моя вечірня зоре.

Заходило сонце. Блакить починала губити красу, танучи в легенькому попелястому тумані. Неспіле жито тихо перешіптувалось з некошеною травою. Маки, волошки, маргаритки хилили голівки, готовуючись до сну. Тільки сварливі жаби та невгамовані коники, порушували цю прозору тишу.

З автоматом на плечі я йшов на зв'язок.

Коли стежина привела мене до старого каменя, я побачив дівчину з довгими струмуючими косами, струнку і гарну, мов підсніжник ранньої весни. Це була красуня гір, чарівниця половин. Це була верховинка. Це була ти.

У руці тримала розквітлу гілочку шипшини.

— Чи любите лісові троянди? — спитала мене.

— Й троянди, й волошки! — відповів я на пароль.

Ти подивилася на мене очима-волошками і, посміхнувшись, передала синій папірець. Я хутко сховав його, і ми пішли до водоспаду.

Шумів-ревів водоспад, намагаючись глушити мову наших сердець. Білі, спінені води котилися з гори. Кувала зозуля.

— Проведіть мене до Великої поляни, — попросила ти.
— Хіба самій боязко?

— Не боязко, та вдвох веселіше...

Ми йшли плаєм на схід. Плай то вів круто вгору, то спускався в діл.

Нарешті він вибіг на поляну. Звідти виднілося село, над яким уже кружляв вечірній димок. Пастухи зганяли худобу додому... За потічком косар мантачив косу. Ми стояли поруч, і нам здавалось, що то якесь інше далеке життя, де ковальський молот з дзвоном кував нам долю.

Коли в горах потягло прохолодою, ми розлучилися з тобою. Ти пішла на схід, а я лишився в горах. В сутінках я бачив твою постать, яка віддалялася...

Стих гуркіт війни. З високого Пікуя вітри несли запах полонинських трав. Хмеліла Верховина від медових паходців, від сонця.

Я довго шукав тебе, лісова трояндо, моя зірко з гір. Я не раз приходив туди, де грає водоспад. Та скільки не приходив — тебе не було.

А як тільки примрежу очі й пригадую далекі роки, ти завжди стоїш переді мною з в'язочкою лісових троянд. Ти зупиняєш синій погляд на тому селі, де ковалі кували наше щастя.

ЛЕМКІВСЬКІ ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИПОВІДКИ

Велика повінь вшитко знese, а принесе лем намул.

Ліпше мати кус, та свого, аніж богато, а чужого.

Кажний своїм ряфом (міркою) мірят.

Ліпше мудрому служити, як глупим рядити.

Хто полову сіє, тот і куколю не скосит.

Жиє, як заяц в терню.

Добрі з чужої пряжі і батоги прясти.

Смутна tota хижа, яку гості обминают.

Як гостям весело, газдови смутно.

Хто ти пляцок дає, сподіє ся од тя колача.

Хто з'їв м'ясо, най і кістки обгризат.

Горду дівку щестьом не вінуют.

Якого мати прядива напряде, такого і дівка полотна наробить.

Перша жена — рабиня, друга — дорадчиня, а третя — графиня.

Д-р І. Гвозда

В СУМНІ РОКОВИНИ НАСИЛЬНОГО ВИСЕЛЕННЯ

Минулого — 1970 року — відзначили ми сумні роковини виселення українців з їх прадідних земель — з Лемківщини, Поляння, Холмщини і Підляшшя. Хоч нормально роковини відзначаються на те, щоб підкреслити життєздатність даної суспільної одиниці, зреа сумувати висліди її досьогоднішої діяльності, евентуально похвалитися успіхами й надбаннями. На жаль, ми українці, як поневолена нація, приневолені відмічати ювілеї негативного характеру: не поступ в своєму многогранному розвиткові як нація державна, а втримання власного існування і витрива лість у поневоленні. І, тому не дивно, що, в загальному, ювілеї наших суспільних одиниць часто носять характер погребних поминок, що так відбивається в нашому духовому житті.

Видеться, що коли центр даної держави — нації діє в сфері своєї суверенності, в свободі, його окраїни втішаються навіть своєю більшою свободою, розцвітають у щасті й добробуті. І навпаки. Коли центральні частини даної держави, чи народу, є самі поневолені, тоді її периферії стають жертвами тортуру, виміни, жонглювання, словом, віддані на загибель. У контексті нашої загальної української, національної, трагедії, Лемківщина чи не найкраще з усіх українських окраїнних земель з цього собі здавала й здає справу.

Сотками літ ця найдальше висунена на захід українська земля терпить внаслідок поневолення центральних частин України нашими історичними ворогами. Одначе, здається, що ніколи в історії Лемківщини не приходилося так трагічно, можна б сказати — «платити» за поневолення решти України. Тому, що не має кому зайнятися недолею своїх окраїн, наші сусіди рішили пуститися на найбільш перфідну практику — геноцид — щоб нас лемків, як і інших українців під цею окупацією, біологічно й духовно знищити й раз на завжди їх прадідівські землі занекувати.

Не лише, що немає українського державного центру, щоб Лемківщині допомогти, але й у вільному світі центри україн-

ського життя досі мляво спромагалися на зрозуміння проблематики своїх братів під Польщею. Досі безсильно промовчувалося нашими чинниками найбільші кримінальні вчинки поповнені су-проти українського населення режимом Людової Польщі. Та не лише те. Але, щоб не зрадити свого безсилля, мабуть, на нещастя і вічну ганьбу, так звана Радянська Україна, як і «вільна Україна», досі були склонні про нас радше не чути, мовчки позбутися клопоту оборонювання природніх і національних прав своїх братів лемків та інших українців під Польщею.

На щастя, так, як дане тіло має природно тенденцію зав-мирати із середини, так, здається, має воно таку тенденцію й відживати, але саме зі своїх периферій — окраїн. І, власне акти-візація лемків так на ворожому вигнанню, чи під окупацією, як і тут в вільному світі є ознакою нашого загально-українського відродження впродовж цих минулих повоєнних літ. Якщо вони дійсно так, то цей 25-літній ювілей, який ми обходимо, нам тре-ба відмітити не в пригнобленню, а в радості. Лемки, як і інші українці під Польщею, мають спеціяльну причину радісно від-значувати цей ювілей. Вони ж не йшли на вигнання отарою пере-можених невільників, а як живі герої Тернопіл, де свою бать-ківщину Україну боронили всім найдорожчим і за неї все від-дали. Не лише те, але і інші верховинці (баски, тирольці, курди та інші кавказькі народи) далі в поневоленні змагаються за своє. Обов'язком усіх нас є їм допомогти, бо оборона свого брата, це кровний обов'язок, який, якщо не виконаємо, буде мститися на поколіннях.

M. Бугель

МОЄ СЕЛЕЧКО

*Ой Мшана ти, Мшана,
Лемківське селечко,
Якби тя змалююав,
Било би містечко.*

*Не лишив би-м Мшану,
Якби не та война,
Прийшла така пора, —
Виїхав до Львова.*

*У Львові сой жию,
Нич мі не бракує,*

*Лем же моє серце
За Мшанов банує.*

*Ой Мшана ти, Мшана
Якби тя видіти,
По горах долинах
Кус сой походити.*

*Повітром дихнути
Докторки-ялички,
Води ся напити
З студеньки-сестрички.*

У ГОРАХ КАРПАТАХ

Moderato

У го - рах Ка - па - тах, там де я ро - див - ся,
шум лі - су там чу - ти вдень і вно - чі.
А я на чу - жи - ні, з я на чу - жи - ні,
та - жень - ко на сер - що пла - чутъ о - чі.

У горах Карпатах,
Там, де я родився,
Шум лісу там чути
Вдень і вночі.

Бо серце ридас,
Забути не дає,
Про рідній гори споминає.
2 рази.

А я на чужині,
А я на чужині,
Тяженько на серцю —
Плачуть очі.

Гори, ліси, стежки,
Зелені поточки,,
Я гордо славлюся вами всюди.

Лемківщино мати,
Чудові Карпати,
Тяжко на чужині привикати.

2 рази

Квітний луг — гірська краса,
Гарний спів соловейка,
Природа карпатська
незабутня.
2 рази.

ЛЕМКІВСЬКІ ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИПОВІДКИ

Дівоча подоба парібцим входит очима, а виходить боком.
Не глядай сой біди, она сама тя найде.
Не май вірного, не будеш мав зрадного.
Не тіш ся людсков бідов, бо твоя тя не омине.
Не варта срібний дзвоник на паршивого барана вішати.
Жена — як вона: як ньом обернеш, так і піде.
Лінівому і святий Миколай не поможе.

I. Красовський

ЗБІЙНИЦЬКИЙ ВАТАЖКОК — АНДРІЙ САВКА

Обкладинку “Лемківського Календаря на 1971 рік” прикрашують ватажок-опришок Лемківщини Андрій Савка, роботи О. Величка (дерево). Хто такий Андрій Савка? Про нього розповідає лемко Іван Красовський у статті, яка була надрукована в “Українському Календарі 1969 р.” з Польщі. Отже не тільки гуцули мали свого Довбуша, але також і лемки мали своїх “Довбушів”, як А. Савка, В. Баюс та ін. — Редакція Лемківського Календаря на 1971 р.

Легендами овіяні імена численних героїв Лемківщини, народних месників. Серед цих імен виділяється особа славного, довголітнього ватажка лемківських збійників Андрія Савки. Збійники (опришки) — це ватаги селян-втікачів, які організовувалися на боротьбу з поміщиками-гнобителями. Збійники обох сторін Карпат ще у 1434 році об’єднувались для спільних нападів на шляхту. Широкого розмаху набув збійницький рух у половині XVII ст., коли його очолив Савка.

Народився Андрій Савка 1619 року в Стебнику (Пряшівщина). Судячи, що був, як на той час, високо освіченим, він походив з лемківської родини сільського дяка. Але в умовах панщини життя дяка не відрізнялось від життя кріпаків.

Малий Андрій служив пастухом у місцевого поміщика. Передчасно помер його батько, згодом і мати. Не дивлячись на сирітську долю, поневіряння, ріс сильним, загартованим і сміливим. Доведений до відчаю панським свавіллям, однієї ночі 1640 року підпалив майно поміщика і утік в гори. Деякий час перебував у збійницькому загоні Василя Баюса з Ліщин. Приймав участь у нападі на панський маєток у Вапенному, на поміщика Банницького в Бліхнарці. Більшу частину грошей, відібраних у поміщика, збійники віддавали селянам. Ділили між кріпаками також поміщицьке майно.

Згодом Андрій Савка зібрав і очолив окремий великий збійницький загін. Слава про молодого відважного і одчайдушного отамана швидко прокотилася по Східній Словаччині, Сянічині та всій Лемківщині. Налякана шляхта просила у короля допомоги. Були закриті карпатські переходи, збільшена кількість карателів-гарників.

Однаке, збійницький рух міцнів. Під впливом визвольної війни українського народу, яку очолив Б. Хмельницький, на боротьбу зі шляхтою піднялося усе Прикарпаття. Весною 1649 року кілька збійницьких загонів об'єдналося у велику дружину. Керівниками її обрано Савку і Василя Чепця з Грибова. Тоді ж збійники напали на поміщицькі двори Козловського в Ропі, Дельпачого в Глиннику, Циковського в Жельцах коло Коросна, а також розгромили поміщиків у Рогах під Іваничем та Одреховій.

В повстанні селян Прикарпаття Савка діяв спільно з ватажком інших повстанців Косткою Наперським. У червні 1651 р. повстанці захопили Чорштинський замок, звідки мали намір вирушити на Краків.

Савка підіймав на боротьбу селян, читав їм відозви Хмельницького. Селяни великими групами приєднувалися до збійників.

«Від Сяну аж до Карпатського Підбескиддя, в околицях Дуклі і Коросна, український народ горнувся до збійницьких дружин», — писав польський історик Л. Кубала.

Незабаром Савка зібрал загін в кількості 500 повстанців. Прибувши під Чорштин, селяни вмить розбили військо краківського єпископа Гембіцького, яке обложило замок і тим разом врятували Наперського та його побратимів від загибелі.

Згодом Чорштин упав. Повстання зазнало невдачі через свою стихійність, неорганізованість. Почалися ще жорстокіші розправи над селянами. Руйнувалися і зникали з лиця землі цілі села.

У Висові (Велиславі) сталася така подія: молодий панич скопив на леваді селянську дівчину-красуню Оленку і намагався заволікти її в ліс. Оленка відважно оборонялася перед напасником і не дозволила зганьбити себе. Пани засудили Оленку, як відьму, до спалення.

Серед ночі загін Савки напав на велиславського поміщика, знищив вартових і з глибокого льоху була визволена Оленка. Збійники перевезли дівчину через гірський перевал, поселили її в селі над Тисою.

Деякий час Савка керував збійницьким рухом в районах південного Прикарпаття (Словаччина). Користувався широю повагою і любов'ю з боку побратимів-збійників. Архівні джерела наводять кілька випадків, коли суджені збійники, щоб відвернути увагу карателів від отамана, називали себе Савкою. Збійник Федір Сенчак признав у 1656 р., що Савка, який вже шістнадцять

років займається збійництвом, врятував його від неминучої смерті. Вирвавши пораненого Сенчака з-під ворожих куль, Савка зауважив його у безпечне місце, купив у Бардієві масти і вилікував рані.

Зразкова дисципліна, досвід боротьби ватажка, його вміння знаходити вихід у трудній ситуації сприяли успішним виправам. Збійники несподівано появлялися в Сяніччині, Ритрі, Барчицях, а через кілька днів у Вільшаній, Чорному Потоці.

Шляхта вимагала негайної військової виправи проти дружини Савки. В травні 1657 року спіжська піхота під керівництвом ротмістра Подолінецького вирушила до Нового Санча, а звідти до Камениці, в околицях якої перебували збійники. Місцеві католицькі черници донесли Подолінецькому, що збійники перебувають у лісі на границі Доброї.

Кільце облоги поступово звужувалось. Збійники чинили героїчний опір. Особливо завзято боровся Савка, даючи змогу побратимам прорвати кільце облоги та врятуватися у лісовій гущавині. Серед убитих та полонених збійників Савки не було. Деякі джерела вважають, що Андрія Савку страчено в Мушині у 1661 р.

Андрій Савка визначний представник визвольно-суспільного руху на Прикарпатті. І хоч час майже затер сліди про його подвиги, ім'я ватажка лемківських збійників заслуговує на добру пам'ять народження Савки.

Ганна Коцур

А СЛІДИ ЗАЛИШАЮТЬСЯ

Падає сніг, —

біліє.

Весна шумить, —

зеленіє.

Панує літо, —

врожаїє.

Мандрує осінь, —

посіріє.

Слідипадають без запрошеня.

Слідипадають без запрошеня.

Відкрию очі чи

заплюшу.

Слідипадають без запрошеня.

Нема листа —

каплі червоні

з посірілим серцем

і очима.

А нова зустріч —

неспокій топіль.

Сліди падають

без запрошеня.

Ганна Коцур — поетеса з Пряшівщини.

НАСИЛЬНЕ ВИСЕЛЕННЯ І ГЕНОЦИД — ГАНЬБА ХХ СТОЛІТТЯ

Уже сам факт, що в ХХ столітті, тобто в столітті, коли ніби перемогли принципи демократії гуманності, принципи рівноправності великих і малих націй, мусіли умирати сотні тисяч найкращих синів українського народу за те лише, що хотіли, як і всі народи, бути вільними, і то мусіли вмирати в межах тієї держави, що підписалася під Статутом Організації Об'єднаних Націй, що в межах цієї держави, в Європі, винищувався великий український народ, — уже сам цей факт — ганьба для сучасного людства.

Ще більшою ганьбою нашого століття є ті методи, за допомогою яких польсько-комуністичні окупанти розправлялися з українським народом. Ці методи — заперечення усякого прогресу, всякої культури, всякої людянosti і є одним великим звиродніло-цинічним глумом цих окупантів не лише з українського народу, а й з усіх здобутків, за які впродовж цілих століть боролися і вмирали кращі представники людства.

1944 рік

У часі пересування фронтів, осінню 1944 р. большевицькі партійці, політруки, НКГБ та інші вислужники червоної Москви одержали наказ, щоб серед українського населення, яке заселює землі за лінією Керзона, поширювати пропаганду за виїздом в ССРР. Всю пропаганду старалися большевики достроїти до ментальності й психіки лемків, а в першу чергу вдаряли на їхнє матеріяльне положення. Напр., на кожному кроці сталінські службаки жалували бідних лемків, що вони ввесь час жили в страшних злиднях, у невідповідних санітарних умовинах, не бачили світла науки, захвалюючи при тому всі блага і досягнення влади з «ясним сонечком» Сталіном.

Крім того в своїй пропаганді використовували сталінські голочваньки довголітнє національно-соціальне поневолення й доказували, що тепер, коли повстане Польща, польські шовіністи ще більше нищитимуть лемків фізично й економічно. Майже в кожному селі чи присілку відбувались мітинги, в яких політрики висилювалися на всі аргументи большевицького забріханого сталінізму та московського талмуду.

Усну пропаганду підсилювали большевики різними кличами, брошурами й відозвами. Впарі з усіми видами пропаганди йшла законспірована розкладова робота большевицьких органів диверсії й терору — НКГБ.

Сама пропаганда мала, однаке, малий, а то й ніякий вплив.

Був важніший момент, що змушував лемків з деяких околиць Лемківщини покинути свої гори. Це були знищені під час фронту цілі околиці, внаслідок чого поважна частина населення опинилася без даху над головою і без харчів. Найбільше знищень зазнали ті околиці, де довше стояв фронт. Таких місць на Лемківщині — багато, головно вздовж тодішнього словацького кордону, де німці на Бескиді задумували стримати большевиків. До так зовсім знищених фронтовими діями теренів належить Дуклянськіп пас.

Можна однаке твердити, що й це знищення не було б причиною для цієї частини лемків покидати свої прадідні землі, коли б не спеціальна політика большевиків супроти населення. Йшлося тільки про те, щоб большевики не то допомагали, але не перешкоджали знищеним околицям у відбудові. А далі в часі саме цих фронтових дій, восени 1944 р. большевики спеціально нищили українські села, навіть положені поміж польськими, щоб бездомне населення швидше виїздilo до СССР. Напр., с. Чашин, повіт Сянік, побіч двох польських Тернав, згоріло лише там, де жили українці. Така сама доля зустріла села: Завадка Морохівська, Мокре, Морохів, Кам'яне, Полонна, Середнє Велике, Сурвиця, Мошанець, Рудавка Романівська і цілий ряд інших. У той час сусідні польські села лишились цілими.

1945 рік

З початком 1945 р. почали добровільно опускати свої села деякі збіднілі люди й виїжджали в СССР. Їх забирали воєнні транспорти, які вертали з-під фронтової полоси в запілля по нові воєнні матеріали. Виїздили теж виселенці з винищеноого фрон-

том Дуклянського поясу, де населення на 80% опустило свої села. Велика частина населення виїхала теж з повітів Короснянського, Ясельського й Горлицького. Зовсім мало було до виїзду в східній Лемківщині і Новосандеччині, де тільки з поодиноких сіл виїжджало по кілька чи кільканадцять родин. В східній Лемківщині виїхали тоді поодинокі родини з таких сіл: Рябе, Гічва, Солинка, Щерпанівка, Смільник, Кам'янки — Ліського повіту та з сіл: Одрехова, Босько, Синява, Долина, Волтушова, Шкляри, Мощанець — Сяніцького повіту.

Поважне число виселенців з Короснянського, Горлицького й Ясельського повітів можна (крім фронтових і енкаведівських спеціяльних знищень) пояснити терором НКГБ і погранвійськ НКВД, яких було на Лемківщині багато теж з уваги на словацький кордон, і які змушували людей підписувати «добровільно» заяви на виїзд в ССР.

Офіційні звернення уряду й КП(б)У йшли впарі з тайними акціями і диверсією НКГБ та засадами московського імперіялізму «дівіде ет імпера».

Насамперед стверджувано, що Сянік з цілою Лемківщиною — це прадідні українські землі. Бо вже в 1940 р., за німецької окупації і за порозумінням німецької влади большевицькі емісари роз'їзджали по Лемківщині з ціллю переселення українського населення в ССР. Ця акція пройшла однаке без жадних успіхів. Коли фронт большевицьких військ зупинився над Вислою — большевики створили в Любліні, т. зв. «Комітет Народови», нібито зав'язок польського державного уряду. З другого боку, однак, комісар закордонних справ Корнійчук висунув домагання прилучити до УССР всі етнографічні українські землі, як Підляшша, Холмщину і Лемківщину, щоб у той спосіб примусити поляків до різних уступок і з'єднати собі українців. Очевидно, що все те було звичайним большевицьким трюком. Настрашивши поляків жаданням Корнійчука — большевики заключили з Польщею 16 серпня 1945 р. умову про польсько-большевицькі кордони. За пляном НКГБ віддані Польщі українські землі мали стати аrenoю, на якій два народи — український і польський — мали зникати у взаємному винищуванні. Щоб приспішити процес винищування большевики підписали з польським урядом умову про взаємне переселення.

Так то 16 серпня 1945 р. відступлено Лемківщину польському комуністичному урядові. Опричники з Сяніцького НКГБ вбрали польські однострої і «ожелка» та переіменувались на УБП.

І знову почали посиленій наступ на душу твердих лемків, впарі з поновним примусовим виселенням та застосуванням найжорстокішого терору.

Листопад 1945 року

Студений вітер, перший сніг окрив землю, довкруги в лісах ревла худоба, плакали маленькі діти, а над ними свистіли кулі й розривалися стрільна гранатометів. Це відбувалося далі, без перерви «добровільне» виселення. Це батько Сталін та з його ласки уряд «української» радянської держави опікувався так своїми «єдинокровними братами», гонили, стріляли, виганяли, били маленьких дітей, щоб населення підписувало заяви «добровільного» виїзду до своєї злісної радянської мачухи...

Серед шаліючого терору продовжувалося далі це «добровільне» переселення. Вигнано Перемищину, а потім польсько-большевицьке військо виганяло Любачівщину...

В селі Брусно, любачівського повіту поломали старому селянинові, що не вспів утекти до ліса, пальці й руки, щоб підписав заяву виїзду та він відмовився...

На Підляшші селяни поклалися на шосі перед автами й кричали, щоб їх стріляли, а таки не поїдуть...

Грудень 1945 р.

Життя йшло в цьому часі своїм «втертим трибом» — значить: грабунки, терор, виселення.

Перемищина — виселена, знищена до тла і спалена в передніх місяцях, перетворилася в пустиню.

В Ярославщині розпочало польське військо з большевицькими старшинами грабунки українських сіл, що було першим приготуванням до примусового виселення.

В Любачівщині продовжувало військо безоглядний грабунок і примусове виселення.

Томашівщина перейшла в грудні дві облави большевицьких прикордонників.

Белзчина, після недавного розгрому польських терористичних міліцій, наново ожила надією.

З Холмщини залишилось ледви кілька сіл, але й до них причепився большевицький комісар і грозив масовим розстрілом. Вони, однак, держалися дуже твердо.

А на закінчення року «маршалок» Польщі, Роля-Жимерські подав іменем уряду звіт на інтерпеляцію посла Головача. За його словами, переселенчий баланс виглядав так (цитата із «Нових Горизонти», ч. 2, від 13. 1. 1946 р.):

«Уряд поробив усі можливі зусилля і хотів реалізувати ще восени минулого року — то зн., до жовтня 1945 р. — репатріацію в якнайдогідніших умовинах. Незалежно від зусиль уряду, репатріація спізнилася з причини браку залізничного транспорту. Уряд, однак, осягнув дуже поважні висліди, бо виконав майже 65% репатріаційного пляну. Репатріація решти 35% населення, що добровільно згодилося на репатріацію, буде перепроваджена в найближчому часі».

На жаль, забув «маршалок» Жимерські подати, хто й як переводив ту «добровільну» репатріацію.

Для повної ілюстрації «річного балансу» можна навести декілька фактів:

У Перемишлі, у вересні 1945 р., була переведена комісія, на чолі якої стояв товариш Тищенко і пан Грейцарик (батько вирікся його ще в 1939 р., а поляки самі називали його «виржутик сполоченства»).

«Добровільне» виселення українців відбувалося так: до сіл большевики висилали польське військо, яке наказувало протягом двох годин опустити село, грабуючи при тому населення. Або наказувало до назначеного речення вибратися і тоді приїжджало військо і польське населення, та мов круки, кидалися на село. Селяни ставили спротив, доходило до збройних сутичок, внаслідок чого горіли частково села.

Весь 1945 рік за т. зв. лінією Керзона для українського населення пройшов під знаком насильної переселенчої акції, яку заплянували агентурний польський «уряд» і такий же — агентурний «уряд» т. зв. УССР, коли понад 1 мільйон українців, опинилися в сучасній «польській» державі. Жорстоко насильницька переселенча акція зразу ж викликала якнайрішучіший опір всієї української суспільноти за лінією Керзона. Із споконвіку замешкали тут українці — не тільки — не хотіли «добровільно» переселюватися, як цього захотіли кремлівські можновладці та їхні варшавські агенти і навіть під найжорстокішим натиском не давалися викидувати з рідних хат.

1945 рік не дав перемоги дивізіям вп (войсько польське), і їхнім польовим озброєнням танками й літаками, та всіляким ін-

шим польсько-большевицьким офіційним і неофіційним збройним бандам. Українське населення, а передусім ті, що з природи речі перші підпадали під ворожий терор — діти, старі, жінки — ввесь цей рік зазнали нечуваних переслідувань, і знущань, були свідками і ставали жертвами страхітливих мордів, більшу частину року прожили в лісових нетрях, сховищах, у нудженних землянках, порпаних у загарышах, та все таки не здавалися. На порозі 1946 р. плян переселення не був виконаний; більшість української людності залишилася на своїх місцях.

1946 рік

Тому й 1946 рік скрізь почався надзвичайно посиленими діями вп і інших польсько-большевицьких збройних формаций, насамперед використовуючи зимовий час проти українського підпільного руху, а передусім проти УПА, а далі посиленим терором та знущанням з української людності. В цей спосіб польсько-большевицькі власті намагалися «підготовити ґрунт» для поновлення переселенчої акції. Скрізь відбулися генеральні прописки лісів, проводжувані групами по 100-150 чоловік, за участю панцерок, літаків. Ліси обстрілювано важкою зброєю і літаками. Одночасно стосовано масові облави й бандитські напади на українські села. У всіх цих «акціях» вп й інші польські банди часто підтримувало НКВД.

23. 1. 46 р. о год. 4-ї ранку банда вп оточила село Ратнавиця (пов. Сянік). Солдати зразу кинулися грабувати кури, хатнє майно, ловили й били до крові чоловіків. На людей, що тікали від напасників, стріляли. Вбили господаря Мазуря Н. та каліку Котика Миколу. Його почетвертували. Молодого хлопця Білласа Степана та його батьків прив'язали до лави і страшно мутили, між іншим, вбиваючи в п'ятирозпечених голках. Кінець-кінцем, батьків пустили, а сина забрали з собою. Багато селян зв'язали шнурами та тримали роздягненими 5 годин на снігу. Арештували 14 чоловіків, з яких кількох замордували зразу в лісі. Цього ж дня замордували 2 чоловіків у с. Долежівці, а 9 заарештували. Їх, страшно скатованих, повезли в с. Буківсько. Дорогою кількох замордували. Ідучи через село, глумились з арештованих, співали: «Ще не вмерла Україна».

21. 4. 46 р. щось із 100 бандитів вп із погранзастави з Яселка і Яслиськ напали на с. Вислік Дол. (пов. Сянік). Зразу кинулись грабувати село. Забирали все, що попало їм під руки

— худобу, збіжжя, взуття, одяг, харчові продукти. Замордували 7 осіб (3 жінок, 2 дітей молодших 10 років, 2 чоловіків). Поранили 3 осіб. Крім цього, багато людей побили і покалічили. Відходячи, спалили 33 хати.

24. 1. 46 р. банда вп з с. Буківського напала на с. Карликів (пов. Сянік). Вона дуже пограбувала село та вбила 2 осіб з-поміж цивільного населення. Вночі ця сама банда знову напала на це ж село. З нею було теж цивільне польське шумовиння з с. Буківсько. Всі вони кинулися грабувати і мордувати. Замордували 17 осіб, між ними 80-річного священика з жінкою, дочкою та 4-річною внучкою. Помордовані мали поломані руки, ноги, ребра, повиколювані очі, повідрізувані носи й вуха. Всіх цих тортуру завдавали жертвам перед смертю, а щойно пізніше дострілювали. Багато людей лишилось пораненими, покаліченими, з половами руками, ногами, повибиваними зубами.

Після такої підготовки в багатьох селах наприкінці лютого, а в більшості терену в березні одночасно з терористичними акціями почалася нова хвиля виселювання. Українському населенню, яке не хотіло дати себе вирвати з рідного ґрунту, знову треба було тікати з рідних хат і з дрібними дітьми, з худобою критись по лісах та всіляких нетрях. Ще майже серед зими це було дуже важко.

Почалося від Перемищини. За Перемищиною слідувала Лемківщина. Вже в квітні вп охопило переселенчою акцією ввесь Сяніцький повіт та підміські села Ліського повіту.

Бачачи близьку загрозу, все населення, заховавши в землю своє майно, повтікало в ліси. Вп входило в села і заставало тільки голі стіни. Роз'юшені вояки кидалися нищити обстановку й палили опущені оселі. На лісі повели облави. Від зловлених в облавах людей відбирали ввесь дорібок, а самих їх, обдертих, побитих, без шматка хліба, гнали на станцію Загір'я. Одначе, і звідси ще багато людей різними хитрощами тікало на зарища та в ліси. Страшний був вигляд тих виснажених до краю, опухлих з голоду і холоду жінок і немовлят геройських лемківських сіл Кам'яне, Воля Петрова, Мокре, Мохорів, Явірник, Карликів, Полонна, Вислік Горішній і Долішній та інших. На додаток черевний тиф до решти виморював та вбивав оцих людей.

Вп скаженіло, воно кинулося до масових мордів. Воно стріляло на селян, які тільки показувалися у своєму селі. Стріляли на людей, що виходили все ж веснувати поля, нападали на багато-

разово попалені вже і пограбовані села, палили новоперебудовані на згарищах нужденні колиби, били і стріляли тих, кого зловили. Найважливіших масових мordів доконали в сс. Завадка Морохівська, Морохів, Мокре, Ратнавиця, Вислік Вижній, Команча, Воля Нижня.

Населення трималося по-геройському, та невблаганно зближався голод. Усі харчові продукти вп давно пограбувало і почищило. Під впливом крайного виснаження та нестерпного голоду населення почало виїжджати. Вп вдалося загнати у вагони до 75% населення.

Наведемо докладніше деякі польсько-большевицькі прийоми в усій цій акції.

24. 1. 46 р. I-ий батальйон 31 полку із Сянока напав на с. Завадка Морохівська (пов. Сянік). Солдати вимордували тут 56 українських мирних селян. Між замордованими — Кирелейза Анна, років 16 (розвита голова, поломані руки й ноги), Максим Андрій, років 10 (живцем спалений), Максим Анна, 1 рік (роздорений живіт), Максим Катерина, років 4 (проколена багнетом в уста, з двома ранами від багнетів у груди, розрізаний живіт, з якого випущено нутрощі), Білас Теодор, років 65 (проколений багнетом в живіт), Білас Софія, років 7 (порізані ноги і живіт), Нечистий Тарас, років 3 (постріл розривною кулею у плече), Нечиста Катерина, років 10 (поранена, а опісля спалена), Нечиста Софія, років 8 (поранена, а опісля спалена), Нечиста Марія, років 6 (поранена, а опісля спалена), Іздебська Катерина, 6 місяців (підрізане горло та пробита багнетом голова). Слід зазначити, що ні одна з 56 жертв не була прямо застрілена, лише всі вони в найжахливіший спосіб були помордовані. Решту населення, яке бандити не вспіли помордувати, вони страшенно побили й покалічили. Все село цілком пограбовано. Спалено 27 хат - колиб, які населення побудувало собі після спалення села німцями в 1944 р. Поранених войско польське, що близько квартирувало, не допускало йти до лікаря. Пораненими заопікувався український підпільний червоний хрест. Так само видано для села підмогу харчами. Геройське населення, не зважаючи на наказ, негайно виїжджати, з місця не рушилося.

23. 3. 46 р. на це ж село знову напала banda вп, озброєна 4 мінометами під командою капітана-енкаведиста. Частина села встигла ще втекти до лісу, а інших вп зігнало на площу перед школою, і тут згаданий капітан виголосив «промову», в якій за-

значив, що «постріляє всіх до одного за те, що село не хоче їхати під советську владу». Пізніше сказав своїм посіпакам вибрати 11 здорових чоловіків і на очах всіх присутніх також жінок і дітей їх розстріляли. Розстріляно Маслюка Івана, Маслюка Теодора, Маслюка Миколу, Клепчина Михайла, Добрянського Василя, Щуркала Якима, Козлика Степана, Кирелейка Дмитра, Нечистого Михайла, Біласа Івана, Біласа Теодора. По виконанні морду спалено решту 7 колиб, які ще були залишилися у селі, понижено льохи та ями, в яких жило населення. Забрано останні в усьому селі 2 корови й одного коня. Капітан-енкаведист ще раз погрозив: «Так буде зо всіми, що не хотять їхати. Тому наказую до 3 днів залишити, бо в противному випадку пострілюю решту». Але цієї погрози населення не злякалося. Воно перейшло жити під самий ліс, щоб в разі потреби якнайскорше скочуватись.

13. 4. 46 р. польські бандити з вп знову наскочили на Завадку Морохівську. Бандитів було близько 2 сотень. Вони непомітно зайшли в село від лісу, навколо села поробили застави, деякі частини їх надходили від с. Небещани і Мокре. Перелякані селяни с. Завадка кинулися на всі боки тікати. На них бандити посыпали з кулеметів та автоматів. Зловлених людей били до непритомності, деяких розстріляли. Замордовано Добрянського Володимира, років 15, Добрянського Івана, років 22, Маслюка Ореста, років 27 (покалічені ноги, добитий прикладами крісів), Воньчака Дмитра, років 18 (поранений, добитий камінням), Нечистого Сенька, років 3 (застрілений), Кирелейза Івана, років 42 (згинув від двох важких пострілів). Крім цього вп побило дослівно всіх мешканців села, в тому числі кожну зловлену жінку і дитину. Воно знов спалило 3 колиби, які населення встигло поставити після 28. 3. — 28. 4. — побитим людям заявили, що, якщо до 3 днів не вийдуть, то вимордують решту.

30. 4. 46 р. вп знову напало на це ж село. Воно непомітно оточило його та почало ловити людей. Під сильним конвоєм людність відтранспортувано на станцію Загір'я. Всю дорогу люди гірко плакали. Всього вигнано 73 осіб, в цьому числі тільки 4 чоловіків.

В другій половині квітня та травні відбулися на усьому просторі українських земель за лінією Керзона нові великі масові облави й терористичні акції вп і большевицьких опергруп НКВД. Їхні маштаби перевищили всі дотеперішні. Ворог кинув у терен величезні військові сили, які займали одночасно великі комплекси

си сіл і лісів, прочісуючи їх, цілими тижнями бльокуючи, безперервно проходячи. На додаток продовжували розпочату в квітні акцію палення лісів. Лісові гущавники випалили в деяких околицях десятками кілометрів, горів теж грубий ліс. У безлісних околицях (напр., Белзщина) палили цілі села. Лінію Керзона було видно здалеку — ніччу палала вона безперервним поясом пожеж на небосхилі, вдень видавалася широким цвінтарищем. Скрізь пустка і згарища. Із сіл залишилися лише недопалені комини, в лісах обгорілі чорні стовбури дерев. Вся акція не дала ворогові бажаних успіхів.

Одночасно з масовими облавами та діями проти українського збройного підпілля, ворог продовжував у квітні і травні переселенчу акцію. Порівнюючи до всіх попередніх пересельчих акцій ця була наймасовіша і найсильніша. Вона захопила зразу одночасно всі землі від Бугу аж до Лемківщини. Великий український клин між Бугом і Солокією (Белз, Варяж, Кристинопіль, Угнів), дотепер ще зовсім мало виселюваний, пішов на перший вагонь. Хоч цей терен майже цілком безлісний, українське населення і ту поставило ворогові рішучий спротив. Позбавлене можливості критися по лісах, воно ховалося по всіляких крійках та інших можливих сховищах, ставило сильний пасивний спротив.

Не менш радикально відбувалося виселення і в лісних околицях. Населення зразу, як і до тепер, пробувало тікати вглиб лісу. Але при безперервних ворожих акціях на ліси населенню, обтяженому дітьми, худобою, клунками, не легко було маневрувати та довше втриматися під час довгих ворожих бльокад без зв'язку із своєю базою — селом. До того ворожий наступ на ліси щораз кріпшав. Польсько-большевицькі банди почали бомбити й обстрілювати лісові тaborи українського населення з літаків. Ліси безнастанно перешукували та проходили облави. Зловлених селян — чоловіків, жінок і дітей роздягали до нага, били, катували. Їхнє майно грабили або палили, а власників гнали на станції, багатьох «для постраху» з місця мордували або розстрілювали.

29. 5. 46 р. banda вп разом з bandою розбещеного польського шумовиння напали на с. Улюч (Сяніччина). Входячи в село, бандити зразу обстріляли його кулеметним вогнем та почали палити. Спалили 193 господарства (залишилося 50). Вся ця banda без милосердя била та грабувала українську людність. Замордувала 7 осіб: Кровака Михайла, років 40, Москала Василя, років 60 (каліка без ноги), Сосницю Михайла, років 76, Павловського

Івана, років 76, Тхора Онуфрія, років 32, Тхір Тетяну, років 80, Солецьку Марію, років 30 (обох останніх після замордування вкинули у вогонь), Моройка Івана. В селі дуже багато людей тяжко побито. Це переважно старі та діти, які не могли досить швидко тікати. Напр., одну 5-річну дитину солдат вп так ударив прикладом кріса по голові, аж дитині вискочило око. Із села забрали до Сянока 178 осіб. Решта населення мимо цього далі не виходило з лісу. Тут поробили собі колиби, в яких замешкали.

Цим способом ведена переселенча акція тривала до кінця м. червня 1946 р. Її «гідно» закінчено брутальним викиненням з єпископської резиденції в Перемишлі, 27. 6. 46 р., старенького єпископа Йосафата Коциловського, єпископа — помічника Лакоту, єпископа помічника ректора Кузича, каноніка Решетила, канцлера Гуцуляка з жінкою. Всіх їх цілком пограбовано, жахливо скатовано та відвезено на станцію Перемишль. Саму багатовікову катедру в Перемишлі, славний пам'ятник стародавньої української минувшини і мистецтва, дощенту пограбовано та знищено внутрішню обстановку.

Офіційно оголошено кінець переселенчої акції в половині червня. Та фактично тривала вона до останніх днів червня. Коли зробити приблизні підсумки цієї акції, то можна сказати, що Перемищину й Ярославщину виселено майже цілком, Белзчину, Грубешівщину в дуже високому проценті, Володавщину навіть до 90%, деякі села з досить великим процентом українців залишилися на Лемківщині. Найменше потерпіло північне Підляшшя, напр., повіт Біла Підляська.

Після закінчення переселенчої акції тероризовані, виснажені і дощенту матеріально зруйновані рештки українського населення сподівалися заспокоїтись, можливості віdbuduvannya своїх господарств і хоч приблизно нормального життя. І тому, хоч все навколо було одним великим бойовищем і пусткою, людям треба було повернутися на зарища, треба було дати лад полям і городам, збирати надзвичайно великий цього року в околицях урожай.

Однакче, передишка показалася дуже короткотривалою. Місцями не було її зовсім.

Вже з кінця м. липня майже в кожному селі, особливо в гірських і лісових околицях, заквартирувало вп або інші польсько-большевицькі військово-поліційні формациї. Всі вони оперували суто партизанським способом; навчені енкаведівськими

вчителями, застосовували провокацію й безжалісний терор су-
проти всього українського населення.

8. 7. 46 р. ранком банда вп наскочила на с. Терка (пов.
Лісько). Із собою бандити привезли 28 арештованих. Це були
самі жінки і діти. З ними поводилися дуже по-звірськи, потім
завели їх у самітню хату на краю села, де один з бандитів по-
стріляв їх з автомата і закидав гранатами. Хто лишився живим,
згорів у вогні підпаленої хати. За всіх цих осіб пощастило втекти
тільки 14-річному Сонякові Василеві, який докладно оповів про
всі знущання польсько-большевицьких опришків. В с. Терка поль-
ські бандити також кинулися мордувати людей. Разом заморду-
вали цього дня 33 особи, між ними 100 річну жінку Дяк Анну.
В селі спалено 24 хати та пограбовано селянське добро.

Підтримуване терористичною акцією польських військо-
вих і большевицьких енкагебівських частин «добровільне» висе-
лennя українського народу відбувалося далі, хоч офіційно мало
закінчитися 15 червня 1946 р. Кожне село, кожний ліс, кожний
поріг української хати ставав заборолом, що його польські й
большевицькі частини мусіли здобувати.

Польський комуністичний режим перекинув на Лемківщи-
ну великі військові з'єднання. 27 березня 1947 р. згинув на пів-
день від Балигорода ген. К. Сверчевський. Міністер закордонних
справ Польщі Модзелевський склав у соймі 7 травня 1947 р. за-
яву, що для тіснішої співдії у поборюванні українських повстан-
ців було складено договір поміж Польщею, Чехословаччиною і
ССРР. Всі союзні військові частини мали право переходити кор-
дони цих держав. З кінцем квітня 1947 р. у Східній Лемківщині
зосереджено 2-гу польську армію — коло 100.000 війська. Решту
українського населення почав польський режим виселювати у
Штеттінщину, Гданщину й Ольштинщину. При кінці червня 1947
р. Лемківщина була вже опустошіла, хоч у деяких околицях усе
ше заховалося населення на місці.

**

Українці в Польщі проживають у всіх закутинах країни,
але згущено — переважно над кордонами. Скількість їх тепер
понад 300 тисяч. Також проживають у більших містах — Кра-
ків, Лодзь, Катовиці, Варшава, Гданськ. Найбільша скількість
(коло 70 тисяч) проживає в Ольштинщині. Другим по скілько-
сті замешкалих українців є Гданське й Кошалінське воєвідства.
За ними йдуть Щецинське, Зелено-Гірське й Вроцлавське воє-
відства. Потім йдуть воєвідства — Білостоцьке, Люблінське й

Ряшівське. Тому, що всі поселення українців щодо густоти простигаються вздовж державних кордонів Польщі, постали навіть жартівлivi вислови, що українці стоять на сторожі кордонів Польщі та її забезпеки, а понад 300 колишніх членів КПЗУ стояржать столицю Варшаву. На півдні мешкають українці — від Щавниці, Мушина, Лупків, Устрики, аж по Ужок. На сході — від Сяніку, Перемишль, Ярослав, Замостя, Грубешів, Холм, Біла Підляська, Білосток, Елк. На півночі — Голdap, Бартошиці, Гурково-Ілавецьке, Ольштин, Ельблонг, Гданськ, Слупськ, Кошалін. На заході — Штеттин, Зелена Гора, Лігніця, Вроцлав.

Лемки в Україні

Із Сяніцького повіту, за офіційними даними, виселено 62 тисячі лемків, з Новосандецького — 21 тисяч, з Ясельського коло 9 тисяч, з Горлицького коло 18 тисяч. В Україні вони поселились в більшості у Львівській області, Іванофранківській і Тернопільській. Менша кількість лемків виїхали у Миколаївську, Донецьку, Херсонську й Луганську області. Дотепер сотні лемків закінчили в Україні вищі навчальні заклади й технікуми. Багато з них працює науковцями, лікарями, вчителями й викладачами. Лемки — різьбарі проживають переважно на Львівщині. З найбільш талановитих мистців визначається Василь Одрехівський, якому з дитинства сприяла чарівна природа лемківських Карпат і вплив народного мистецтва. Бо його рідне село Вілька і сусіднє Балутянка були центром різьбарства на Лемківщині. Також усіх зачарували своїм співом три рідні сестри — Байко.

Колишні жителі села Перегримка, Ясельського повіту оселися в Сапіжанці, Львівської області, в Пустомитах, місті Самборі, Рудках та Калуші. В селі Сапіжанка живе понад 20 лемківських родин. У селі Нагірне, Самбірського повіту, живуть переважно переселенці з Одрехової, Романова, Боська, Синева та Вороблика. В 1957 р. організували 60-ти особовий лемківський народний хор.

У Львові виросло і зосередилося найбільше лемківської інтелігенції. Вона, як годиться, цікавиться минулим і сучасним своєї вужчої, втраченої Батьківщини.

В Івано-Франківську проживають лемки переселенці з Криниці, Тилича, Солотвини, Сандецького повіту, а також з Короснянського і Горлицького повітів.

У містечку Монастириська, що нараховує біля 17 тисяч населення, живуть переважно лемки з міста Криниці та з сіл Мох-

Емілія Симак,

НАРОДОВІ

*Народе, крайно люба,
Коли про тебе згадаю,
то велику любов у серці маю.
А ще більшу буду мати,
коли свою рідну мову
не будем забувати.
Коли згадаю милі слова,
що мати починала чити,
не можу інших, що забули
своє. чомусь зрозуміти...*

Міля Лучак

УКРАЇНСЬКА МОВА

*О мово наша, українська,
Така співуча, рідна й мила,
Яка ж ти серцю завжди близька,
Як матінка, що народила.*

*Мені так любо віршувати,
Мене чарує мова.
В віршах я хочу прославляти
Красу і дзвінкість слова.*

начки, Тилича, Мушинки, Ганчови та Регетова. Вони й називають Монастириська Лемківщиною.

Багато лемків проживає по селах Монастирського району. Є й чисто лемківські села, як наприклад, Нова Гута, в якій поселилися Висов'яни, в селі Коростянин поселилися Ганчів'яни, в Добро-Воді — Миличани, Андріївчани, Астрябичани та Вірхомляни. Проживають тут також лемки з Сяніцького повіту.

На Дрогобиччині найбільше лемків поселилося у місті Бориславі та селі Рихтичі. Борислав називають столицею лемків. Живуть тут вигнанці з Мацини, Вапенного, Розділля, Боднарки, Цеклинської Волі, Бортного та багатьох сіл Сяніцького повіту. В селі Рихтичі живуть лемки з Новиці і Ліщин. Ці села на Лемківщині займалися виробництвом дерев'яних речей.

Прив'язання лемків до гір і гірської природи є велике, і таксамо до того лемківського діалекту, до тих співаночок, що співали колись у горах; ті самі співаночки співають ті, що живуть в Україні, і ті, що живуть на Заході, і ті, що повернулися в гори, і ті, що в США і Канаді.

Велике прив'язання можна бачити і по тім, що хоч люди живуть в Україні вже від 1945 р., то завжди просять ще, щоб дещо написати їм про їх рідне село в горах на Лемківщині — там, де вони родилися і вросли.

Життя лемків у горах не було легке, бо земля гірська не дуже врожайна, не завжди зародила того хліба для виживлення родини. Для того велика частина лемків виїжджала на еміграцію за океан — до США і Канади. (На основі архівних і статейних матеріалів — опрацював ел.)

ДЕСЯТА ЗУСТРІЧ ЧЛЕНСТВА ООЛ США І КАНАДИ

20 і 21 червня 1970 р. відбулася в Торонті — Десята зустріч українців Лемківщини, щоб запротестувати в ОН та в урядах США і Канади проти виселення та геноцидної акції комуністичної Польщі супроти українського населення з нашої зеленої Лемківщини, Посяння, Холмщини й Підляшшя, започаткованих 25 літ тому. — На ділових нарадах провідне членство «Організації Оборони Лемківщини» обговорювало також справу допомоги переселенцям у Польщі та організаційні справи в США і Канаді.

В обох днях Десята зустріч відбулася в авдиторії УНО при вул. Каледж 297, у якій взяло участь коло 400 осіб. У програму Десятої зустрічі входили такі головні точки:

1. Виставка образотворчого мистецтва, літератури й документів та народної ноші Лемківщини;
2. Пресова конференція з українською й торонтською англомовною пресою;
3. Ділові наради провідного членства «Організації Оборони Лемківщини».
4. Бенкет з привітаннями, головною доповіддю і мистецькою частиною.

Завдяки Торонтському Відділові ООЛ у проводі з Т. Гуличем — Десята Зустріч була зорганізована зразково й проду-

На Десятій Зустрічі лемків в Торонті — 20 червня 1970, промовляє голова ГУ ООЛ проф. д-р Іван Гвозда. Від ліва за головним столом сидять: д-р Р. Олійник, Впреосв. Владика Михаїл, проф. д-р І. Гвозда й господар бенкету М. Федак.

мана до найменших подробиць, вперто й точно щодо часу – по-лемківському.

Лемківська виставка

На лемківській виставці можна було побачити не тільки народну ношу й образотворче мистецтво, але й фотографії, газети, книжки й цінні документи, навіть ще з під-австрійських і під-польських часів.

Пані-лемкині виставили лемківську народну ношу, що дуже зацікавила відвідувачів виставки. На окрему увагу заслуговували виставлені образотворчі картини, визнаного критикою, покійного лемківського мистця Никифора з Криниці, які призбирав заслужений діяч Лемківщини в США — Степан. Пельц. Тут можна було побачити чудові лемківські церкви, розмальовані мистцем Никифором. Тут — церква в селі Криниця (збудована 1872 р.), церква в селі Солотвина (збуд. 1887 р.) та церкви сіл Берест, Висова, Поляни, Мухначка, а далі картини з побуту Лемківщини. Окремо були виставлені також олійні картини краєвидів Лемківщини Дарії Оницьук і картини інших мистців.

Пресова конференція

Вміло, по-фаховому, проводив пресконференцію проф. д-р Іван Гвозда — голова ГУ ООЛ. Він зреферував присутнім журналістам політику геноциду комуністичної Польщі, справи повороту українців на свої рідні землі та роздав виготовлені пресові повідомлення, включно з mapами українських окраїн — Лемківщини, Посяння, Холмщини й Підляшшя, звідки було виселено наше населення.

На пресконференцію прибули репортери трьох англомовних щоденників Торонто, редактори українських газет і радіомовень. З щоденника «Телеграм» був Гері Ралф, зі «Стар» — Дейв Скат, з «Гловб енд Мейл» — Том Кегні. Згодом, у понеділок, 22 червня 1970 р. у всіх трьох щоденниках Торонто з'явилися обширніші повідомлення з пресконференції. До організування пресової конференції причинився член Торонтського Відділу ООЛ — Степан Баб'як.

Ділові наради

Після пресової конференції — провідні члени ООЛ у проводі з головою проф. д-ром І. Гвоздою відбули свої ділові наради, на яких обговорювали справи дальшої організаційної діяль-

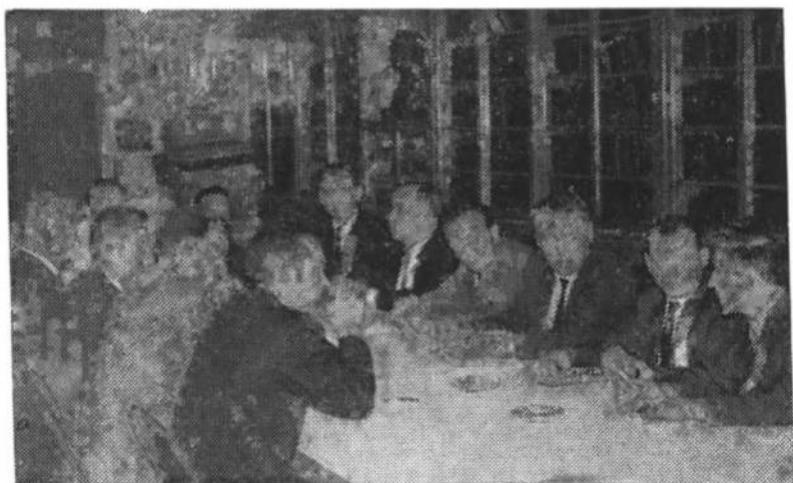

Пресова конференція на Десятій Зустрічі українців Лемківщини в Торонті — 20 червня 1970. Справи Лемківщини реферус проф. д-р Іван Гвозда (стоїть з права). Світлина представляє частину представників преси, від ліва сидить репортер "Телеграму", другий — з "Глоб енд Мейл", третій — з "Торонто Стар" і два українські редактори, інж. О. Тарнавський та І. Елляшевський.

ности лемків у США і Канаді, культ.-освітні проблеми, видавничу діяльність та справи допомоги потребуючим на рідних землях і переселеним на «відзискані землі» в Польщі. Зокрема обговорено широко справу приєднання і створення окремого комітету допомоги українцям в Польщі, до якого ввійшли б представники Перемищини, Ярославщини, Холмщини й Підляшшя.

Бенкет і мистецька частина

На бенкеті, який приготував Відділ ООЛ в Торонті власними силами — прибуло коло 400 осіб. Господарем бенкету був член Торонтської Управи ООЛ М. Федак. За головним столом засіли почесні гості — знані церковні й громадські діячі: Впреосв. Владика Михаїл — архиєпископ Православної Церкви Східної Канади, Преосв. Владика Кир Ісидор — єпископ УКЦеркви, прелат о. д-р В. Кушнір — президент КУК, о. прот. Ю. Ферен-

Ділові наради провідного членства "Організації Оборони Лемківщини", які відбулися на Десятій Зустрічі лемків в Торонті, в залі УНО при вул. Каледж 297, у суботу, 20 червня і 21 червня 1970.

сів — парох прав. церкви св. Володимира, о. Б. Остапович — парох церкви св. Михаїла в Нью-Торонті, д-р І. Гвозда — голова ГУ ООЛ, мгр. М. Дупляк — секретар ГУ ООЛ, д-р Р. Олійник — журналіст і головний промовець на бенкеті, пані Валя Гвозда — дружина голови ГУ ООЛ і рецитаторка вірша на бенкеті, пані Марія Федак — дружина господаря бенкету, І. Білинський — ген. секретар СКВУ, Ю. Тарнович — письменник і редактор, Степан Пельц — лемківський діяч з США, Вол. Лесняк — голова лемківського архіву та М. Федак — господар бенкету.

На бенкетовій залі були присутніми також представники українських громадських організацій і установ та представники української преси.

Всіх присутніх привітав промовою голова ГУ ООЛ — проф. д-р І. Гвозда, після чого Впреосв. Владика Михаїл провів молитву.

Програма бенкету була дбайливо розподілена, пов'язана й коротка з двома частинами. В першій частині, крім привітання проф. І. Гвозди та молитви, відбулося представлення почесних гостей за головним столом, яке провів господар бенкету М. Федак. Після того було бенкетове прийняття з привітальними промовами — Преосв. Владика Ісидора, о. д-ра В. Кушніра та І. Білинського. У другій частині був концертний виступ Дівочого хору «Веснівка» під диригентурою Квітки Зорич-Кондрацької з

Пані Галія Гвозда рецитує вірш
Б. Антонича на Десятій Зустрічі лемків в Торонті — 20 червня 1970 р.

На Десятій Зустрічі лемків виступав зі скрипковим сольо Тарас Баб'ак, акомпаньєюс піаніст Зенон Лавришин.

фортепіановим супроводом Зені Кушпети, скрипкове сольо Тараса Баб'ака з фортепіановим супроводом Зенона Лавришина, рецитація вірша пані Валі Гвозди, привітальна промова Впреосв Михаїла та головна промова на бенкеті д-ра Р. Олійника.

Привіти

На Десяту зустріч лемків надіслали своє привітання визначні державні, політичні й суспільні діячі. Між ними склали привітання: прем'єр Канади П'єр Трудо, президент США Р. Ніксон, Верх. Архиєпископ Йосиф Сліпий, Преосв. Ісидор, Впреосв. Михаїл, КУК — Відділ у Торонті, Жіночий КУК у Торонті, Українська Катол. Асоціація Преси, Братство Українців Католиків Канади, УНСоюз, УРСоюз, Об'єднання кол. Вояків УПА в Канаді, Український Народний Дім у Торонті, Союз Українських Самостійників у Торонті, Об'єднання Українських Канадських Підприємців і Професіоналістів, Радіопередача «Пісня України», Підприємство Вол. Гриника в Торонті, Братство кол. Вояків І-ої Дивізії УНА, Рада представників регіональних комітетів при НТШ Америки, Об'єднання Ярослав'ян.

Українські Церкви, організації та установи, гуманні державні й політичні діячі, і люди доброї волі дали підтримку членам ООЛ у їх справедливих змаганнях і гуманних починаннях для скривджених і насильно виселених сестер і братів та для жителів працьківської Лемківщини. (ел).

ЛЕМКИ

(Історична довідка)

Лемки — українські верховинці, які поруч з гуцулами (Східне Прикарпаття) і бойками (Середнє Прикарпаття) замешкували схили Західних Карпат — Низький Бескид від Сяну на сході до Попраду з Дунайцем на заході. До Лемківщини зараховується також Ліський повіт і Пряшівщина. Місцевість лісистогориста, багата на лікувально-мінеральні води, природні багатства.

Всіх лемків (на Україні, в Польщі, Чехословаччині, Югославії та на еміграції) нараховується біля 800 тис. Назва походить від прислівника «лем», що вживається лемками замість «лише», «тільки».

Головним заняттям лемків було сільське господарство та випас худоби. Крім того, займалися вони дрібним промислом. Виробляли з дерева різні предмети побуту (ложки, мисники, діжки, кошики, сопілки тощо), які продавали на ярмарках. Осередком виробництва дерев'яних предметів було село Новиця, а предметів з каменю (точила, жорняні камені і ін.) — Бортне. У Вільци та Балутянці розвивалася різьба по дереві. В кожному селі зустрічалися майстри виготовлення народного одягу, вишивальниці.

Лемки проживали на Прикарпатті з незапам'ятних часів і є нащадками східнослов'янського племені білих хорватів. На початку IX ст. білі хорвати входили до складу Велико-Моравської держави. Після її упадку створили окрему державу Білу Хорватію, але вона втрималася менше року і розпалася у 907 році під натиском угорців.

Між мешканцями Прикарпаття і Київською Руссю існував постійний зв'язок. У 906 р. білі хорвати брали участь у поході київського князя Олега на Царгород. Єдність інтересів східнослов'янських племен, спільні риси у культурі, мові сприяли об'єднанню білих хорватів з Київською Руссю, що здійснив у 993 р. князь Володимир (980—1015). Від тоді мешканці Прикарпаття прийняли стародавню назву українського народу — «русини». У XII ст. на Лемківщині засновано село Волицю (від «воля»). Половці (за переказом тут поселено у 1125 р. полонених половців), побудували княжку фортецю Сянік, виникли оселі: Сторожі Ве-

ликі і Малі, Снітниця, Юрівці, Чертеж. Спільна територія, мова, економічні і політичні зв'язки між окремими землями Русі, сприяли створенню у XIV ст. української народності, а потім нації. Поруч з назвою «Русь» вживалася назва «Україна». На Лемківщині назви «руснак», «русин» зберігаються ще й нині. Ці назви є свідченням спільнотного минулого лемків і всього українського народу.

У 40-х роках XIV ст. Лемківщина ввійшла до складу Польщі. Становище селянства різко погіршилося. Села, ліси, земля перейшли у власність шляхти. В XVII ст. подекуди була введена 5—6-денна (протягом тижня) панщина. Нещадний гніт спричинився до того, що селяни громадами відмовлялися працювати на поміщицьких ланах. Такі випадки мали місце в Прусику, Боску, Одреховій та інших селах.

Головною формою визвольної боротьби на Лемківщині був збійницький (від слова «збив», « побив пана») рух. Загін збійників очолював отаман. Для ширших дій кілька загонів об'єднувалися у дружини (200—300 осіб) і вибирали одного ватажка.

Найдавніша згадка про лемківських збійників відноситься до першої половини XV ст. Лемківські і чеські збійники організовувалися в Чорштинському замку та нападали на шляхту ще у 1434 році. В сяніцьких горах у 1452 році з'явилися збійники, так звані «бескидники». Але особливого розмаху досяг збійницький рух в кінці XVI — на початку XVII сторіч.

Довгий час успішно боровся загін Ланка з Терстяни та його помічника Климівця зі Сквіртного.

Відзначився загін Сипка з Мацини Великої (к. Горлиць). Найбільше в той час вславилася дружина Василя Баюса з Ліщин Горлицького повіту. Значного піднесення досяг збійницький рух у східних околицях Лемківщини. В ніч на 10 травня 1648 р. селяни з Вислока разом зі збійниками захопили Новотанецький замок та звільнили в'язнів, а під 4 липня селяни Полонної, Ославиці, Вислока, Височан, здобули Сяніцький замок.

Великий вплив на розвиток збійницького руху мала національно-визвольна війна українського народу під проводом Б. Хмельницького. Вістки про цю боротьбу доходили на Лемківщину і сприяли нарощанню загального повстання на Прикарпатті. Перемога Хмельницького над польськими військами підняла на духу лемківських селян. Визвольна боротьба досягла найвищого рівня розвитку в червні 1651 року, коли її очолив Костка Наперський.

Значну історичну роль у повстанні селян Прикарпаття відіграла дружина популярного ватажка лемківських збійників Андрія Савки від Дуклі та загін Василя Чепця з Грибова.

15 червня 1651 р. Наперський з невеликим загоном повстанців здобув Чорштинський замок, щоб звідти почати наступ на Краків. Першу облогу замка шляхетськими військами відбив Андрій Савка, що якраз прибув з селянами. Але шляхта послала для здобуття замка нові добре озброєні сили. Після нерівного кількаденного бою 21 червня Чорштин здався.

Хоч повстання закінчилося поразкою, але знайшло широкий відгук на Лемківщині. Воно було складовою часткою загальnoї визвольної боротьби.

Поразка повстання не спричинила до вигасання визвольного руху на Лемківщині. Ще довго боролися в Карпатах збійницькі загони Савки, Дмитра Литвина з Брунар, Лешка Романяка з Мушинки. У тяжкій віковій боротьбі за свої права лемки проявили такі чудові риси характеру, як волелюбність, незламну і тверду волю, ненависть до всіляких гнобителів.

У XV—XVIII ст. на Лемківщині створено цінні твори народного письменства та церковного іконопису. Релігійним і культурно-національним осередком був Сянік. З місцевої школи походить «Апостол» (1551 р.) — неповторна пам'ятка давньолемківської письменності. У 1635 р. священик Тимофій з Височан Сяніцького повіту списав «Учительне євангеліє». Доцільно згадати євангеліє Стефана Рихвальського, писане у 1666 р. в Рихвальді, «Богословник», складений в 1734 р. Значна заслуга в боротьбі за створення літературної, близької до народної, мови належить І. Прислопському священикові з Камінної Грибівського повіту. Він у 1736 р. переклав «Псалтиря» на лемківське наріччя. Велику вартість мають твори іконопису невідомих лемківських митців XV—XVII ст. — «Різдво Богородиці», «Моління», «Архангел Михаїл», «Юрій Змієборець» та інші, що зберігаються у Львівському музеї українського мистецтва.

В 1772 р. Галичину з Лемківчиною загарбала Австрія. Уряд не був зацікавлений у розвитку окраїн. Протягом століть Лемківщина залишається однією з найбідніших провінцій Австрійської імперії.

Значний вплив на піднесення культурного і національного життя галичан і зокрема лемків мала діяльність галицьких просвітителів Маркіяна Шашкевича, Якова Головацького та Іва-

на Вагилевича («Руська трійця»). Перу Я. Головацького належать праці «Великая Хорватия или Галицко-Карпатская Русь» (1841), «Подорож по Галицкой и Угорской Руси» (1841), «Положение русинов в Галичине» (1846), в яких характеризується національне і економічне становище населення Прикарпаття. Цікаву працю «Лемки — мешканці Західного Прикарпаття» написав у 1841 р. І. Вагилевич.

Революція 1848 р. фактично скасувала панщину. Але земельна реформа не розв'язала наболілого соціального питання. Бідніші селяни не мали змоги викупити грунти. Посиленню соціального гніту сприяв розвиток капіталізму на селі, класові розшарування.

Постійні лихоліття спричинилися до еміграції селян Лемківщини за океан. Першим емігрантом до США був 45-річний селянин з Нової Веси (Н. Санч) Юрко Кашицький, який емігрував у 1872 р. Через рік виїхав Михайло Золяк з Ганчови (Горлиці). Згодом почалася масова еміграція.

Друга половина XIX ст. характерна пожвавленням культурного життя на Лемківщині. Під впливом революційних ідей Тараса Шевченка, які проникали в далекі карпатські оселі, формувався світогляд лемків. На Лемківщині активізується освітня праця. У 1892 р. в селі Одрехова засновано першу читальню «Просвіти». Через читальні, що в основному відіграли прогресивну роль поширювались твори Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки. Поруч з читальнями «Просвіти» існували читальні М. Качковського московільського напрямку.

Питанням історії лемків постійно цікавився Іван Франко. В численних працях закликав глибше досліджувати культурні багатства лемків. В роботі «Панщина та її скасування 1848 р. в Галичині» письменник жалів, що внутрішні групові суперечки завдали так багато шкоди лемкам. Франко відзначив заслуги Івана Верхратського в дослідженні фольклору лемків, похвалив його монографію «Про говор галицьких лемків» (Львів, 1902).

З метою вивчення історії, етнографії, антропології та фольклору лемків у 1906 р. на Лемківщині побувала спеціальна експедиція Львівського Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. Учасники експедиції зібрали цінну колекцію матеріалів. У 1911—1913 роках Лемківщину відвідав відомий український вчений Філарет Колесса, який у 18 селах (Бліхнарка, Висова, Волтушова, Ганчова, Дошно, Маластів, Пантна, Устя Руське, Шкляри та ін.) за-

писав слова і мелодію понад 800 лемківських пісень, які вийшли окремим збірником.

Але дослідницька праця над історією і побутом лемків на деякий час припинилася, у зв'язку з вибухом першої світової війни.

Спочатку Австрія зазнала невдачі. У Карпати вступили російські війська. Але ситуація змінилась. Почався відступ царської армії. За симпатії лемків до солдатів царської армії і зокрема за царелюбну політику галицьких московофілів австрійський уряд і крайова адміністрація вчинили масові розправи над місцевим селянством та інтелігенцією.

З 120 місцевостей Лемківщини у Талергофський концтабір було інтерновано понад дві тисячі осіб. Близько 200 в'язнів померли на чужині внаслідок голоду і холоду.

Боротьба за самовизначення розгорнулася і на Лемківщині. Вже на другий день після розпаду імперії селяни Команчі скликали віче, на якому проголосили створення «Східнолемківської республіки» та вибрали управу з 11 осіб. До Команчі приєдналися навколоїшні села: Щавне, Прибишів, Репедь, Лупків, Довжиця, Чистогорб, Явірник, Радошиці, Ославиця, Лукове, Зубенське, Смільник, Миків, Душатин, Прелуки. Але в січні наступного року польські легіони вступили в Команчу і зліквідували управу.

Майже одночасно із створенням «управи» в Команчі, на селянському вічі у Фльоринці було проголошено створення «Західної Лемківської республіки». Селяни обрали «Руський уряд», який видав ряд розпоряджень та інструкцій. Однак незабаром власті заарештували членів «Руського уряду».

Під владою буржуазної Польщі лемки зазнавали національного і соціального гніту. Уряд вороже ставився до українського прогресивного руху.

У тяжких умовах розвивалася культурна праця на Лемківщині. В 1930 р. за ініціативою групи інтелігентів засновано в Сяноці музей «Лемківщина», який очолив професор Лев Гец. Музей став справжнім осередком культури.

Погіршилось становище «Просвіти» на Лемківщині. У 1932—1936 роках уряд припинив діяльність усіх читалень «Просвіти» на території Ново-Сандецької філії за поширювання революційних ідей. Закрито читальні також в Павлокомії, Володжі, Вислоці, Ославиці, Опарівці та інших селах Сяніччини.

Ікона — Народження Матері Божої (Галицька школа 14—19 ст., темпера, дошка, 106 x 82 см., 14 ст.). Ікона була в церкві села Веремінь, повіт Лісько, а після спалення села в 1946 році — забута. Тепер є в Історичному музеї в Сяніку.

З метою послабити єдність українського народу і відірвати лемків від матірного пnia, польські шкільні інспектори у 1932 р. на педагогічній конференції заявили, що лемки — окреме плем'я, а тому замість української мови у школах Лемківщини слід ввести лемківський діялект. В наступному році польська реакційна преса виступила вже з «доводами», що діялект лемків є

польським діялкотом, а лемки — етнографічна група польсько-го народу. Почалася кампанія за асиміляцію лемків.

Важким було й економічне становище селян. Найкращі землі належали поміщикам і церкві. Про гірку долю селян Прикарпаття повідомляв у 1932 р. орган ЦК КПЗУ — журнал «Наша правда»: «Життя селян в горах можна порівняти з життям невільників в Азії або Африці... Лемківська верховина, мабуть, скоро дійде до того, що люди харчуватимуться корінцями, а освітити іногре її хіба сонце».

Відповідю на політику польського уряду було масове повстання селян Ліського і частково Сяніцького повітів у червні — липні 1932 року. Повстанці покарали поміщиків Добрицького, Якубовського, розброяли кількох поліцай. Уряд жорстоко розправився з повсталим селянством.

Передвоєнна Лемківщина виховала плеяду літераторів, які внесли посильний вклад в розвиток і популяризацію культури лемків. Заслуговують на увагу праці Ф. Коковського (1885—1940), зокрема його повість з лемківського життя «За землю», твори талановитого поета Б. І. Антонича (1909—1937), історично-публіцистичні праці Ю. Тарновича, І. Филипчака.

П'ять років перебувала Лемківщина під німецькою окупацією. Цей період був найтяжчим в історії лемків. Фашисти всіляко переслідували передових людей. Вони ввели примусові роботи та натуральні повинності для населення. В тaborах смерті загинули сотні лемків.

Після війни частина Прикарпаття, яку заселяли лемки, залишилася в межах Польщі, а південні склони Карпат в межах Чехословаччини. Більшість лемків у 1945 р. переселилася з ПНР на Україну.

У 1956 р. у Польщі засновано Українське суспільно-культурне товариство (УСКТ), почала виходити газета «Наше слово», яка висвітлювала історію і побут лемків.

У червні 1959 р. створено лемківський ансамбль пісні і танцу в Білянці, Горлицького повіту (керівник П. Стефановський), танцювальний гурток в Команчі, театральний в Новиці та ін. Колективи ці користуються заслуженим авторитетом. У Білянці діти вчаться української мови.

Гордістю для всіх лемків є маляр-лемко Никифор, який проживав в Криниці. Він займає почесне місце серед митців Народної Польщі. В Закопаному творить відомий митець Григорій Пецух, родом з Фльоринки.

I. Еліашевський

ПОЛУМ'ЯНА ПОЕТЕСА ЛЕСЯ УКРАЇНКА У 100-ліття з дня народження

100 років тому — 25-го лютого 1871-го року — народилася визначна українська поетеса Лариса Косач-Квітка. Щоб підкреслити свою відданість українському народові поетеса прибрала собі літературний псевдонім — Леся Українка. Своїм сильним поетичним словом Леся Українка видала бій своїм землякам, насамперед за їх рабське вислужництво, невільничу слухняність і покору та ретельне холуйство.

Леся Українка народилася в місті Новограді-Волинському, Житомирської області. Її мати — Олена Пчілка була українською письменницею і сестрою Михайла Драгоманова, а батько — Петро Косач. Дитячі роки провела Леся Українка в селі Колодяжному, Ковельського району, де вона запізналась із звичаями й побутом українського села. З дитячих років вчилася вдома, хворіла на туберкульозу, й здобула широку освіту, виховуючись у колі знаних українських родин М. Старицького й М. Лисенка. Леся Українка володіла мовами: французькою, англійською, німецькою, італійською, польською, грецькою, латинською, болгарською та ін. За тим знала добре історію, світову літературу й мистецтво та була обізнана з різними філософськими системами. На молоду поетесу мав великий вплив М. Драгоманів, мати Олена Пчілка, вірші Шевченка та Ів. Франка. Померла 1 серпня 1913 р. в м. Сурамі в Грузії, де перебувала на лікуванні.

Не диво, що найбільший літературний критик того часу Іван Франко, порівнюючи творчість Лесі Українки до творчості Тараса Шевченка, писав:

«Від часу Шевченківського «Поховайте та вставайте, кайдани порвіте» Україна не чула такого сильного, гарячого та поетичного слова, як із уст цієї слабосилої, хворої дівчини. Правда, українські епігони Шевченка не раз «рвали кайдани», віщували волю, але це, звичайно, були фрази, були пережовуванням не так думок, як поетичних зворотів і образів великого Кобзаря... Ще раз повторюю: читаючи м'які та рознервовані писання сучасних молодих українців-мужчин і прирівнюючи їх з тими бандіорими, сильними та смілими, при тім такими простими, словами Лесі Українки, мимоволі думаєш, що ця хора, слабосила дівчина трохи не одинокий мужчина на всю новочасну соборну Україну».

Так писав про творчість Лесі Українки Іван Франко. Ясна річ, що така оцінка літературної творчості Лесі Українки не задовольняє теперішніх советських знавців від літератури. Партийні літературознавці в УССР докладають усіх старань, щоб представити життя і творчість Лесі України в кривому дзеркалі. Творчість великої української поетеси зазнає з боку режимово-партийних критиків такої самої долі, фальшування і промовчування, як творчість Т. Шевченка, Ів. Франка та інших пись-

менників і поетів України. В УССР намагаються представити цю полум'яну поетесу українського національного визволення, як поетесу матеріалістичного світогляду, переконану атеїстку й пропагандистку марксизму-комунізму.

Леся Українка була полум'яним борцем проти шовіністичного царського самодержавства. Багато її поезій заборонила царська цензура. І тепер те саме робить із поезією Лесі Українки сталінсько-большевицька цензура. З бібліографії повикреслювала та цензура видання її поезій і статті та книжки про Лесю Українку. У виданнях — вибраних творів Лесі Українки не подано віршів, поем і драм, що характеризують національний світогляд Лесі Українки.

У 1961 році вийшли у Києві два томи поезій Лесі Українки, в серії «Бібліотеки поета», видавництва «Радянський письменник». У тих поезіях викинено з-над віршів присвяти найближчим приятелям Лесі Українки, а зокрема присвяту Людмилі Старицькій-Черняхівській та Іванові Стешенкові. З певністю тому, що письменниця Людмила Старицька-Черняхівська була засуджена в процесі «Спілки Визволення України», а Іван Стешенко був міністром освіти в уряді Центральної Ради. Так само викинено з вибраних творів Лесі Українки — листування до Людмили Старицької-Черняхівської, до Івана Стешенка, до проф. Михайла Грушевського й інших.

Та найвищу оцінку поетичної творчості Лесі Українки дав Іван Франко, і перекручуванняsovетських критиків не прешкодять нашому народові читати й розуміти поезії Лесі Українки по своєму. Вірш Лесі Українки «На роковини Шевченка» — викреплений із советських видань — найкраще вказує, що вона стояла в авангарді боротьби за національне й соціальне визволення українського народу. Перші дві строфи з того вірша такі:

Колись нашу рідну хату
 Темрява вкрила,
А чужа сусідська хата
 Світлами сіяла.

Багатіла чужа хата,
 Лиха там не знали;
Туди й наші українці
 Дари доношали.

МІСЯЧНА ЛЕГЕНДА

VI.

Знов співець у широкому світі,

Знов його наче Бога вітають,
Люди сиплять і лаери, і квіти,
Дорогі подарунки складають.

Ясна заля вся світлом палає,
Грім плескання, громада без-
ліку,
Гомонить люд, співця викликає,
Він придбав собі славу велику!

На кону він. Мов хвилі морській
Загули, заревли, зашуміли
Голоси невгамовні людській,
Знову квіти дощем полетіли.

Заспівав, і юрба величення,
Мов життя на ой час запинила;
Прислухалась юрба нечисленна,
Що та пісня дивна гомоніла:

Мені чоло сьогодні квітчає,
Сей почесний лавровий вінець,
Я склоняюсь, бо слава вінчас,—
Ій-же клониться кожний співець.

Славо, горда та пишина царще!
Хоч склонив своє чоло співець,
Ta не вірить тобі, чарівнице,
Як зрадливому морю плавець.

Не для слави, — для вас, мої
браття,

Я свій скарб найдорожчий
ховав,
Він чистіший, ніж ясне багаття,
I не легко його я придбав.

Скільки сліз було гірких пролито,
Іх лічив тільки місяць ясний.
Скільки муки було пережито,—
Знає те мій садок затишний!

Наче квітка росою умита,
Так мій скарб від тих сліз
розцітав,

Мов калинонька сонцем пригріта,
Від палкого жалю виростав.

Місяць промінням смутним,
лагідним
Цілував його, пестив, кохав,—
Але сам своїм серденком бідним
Я життя тому скарбові дав.

Отже скарб сей, єдиний, маю,
Я вам, браття, тепер віддаю,
Вам і рідному, любому краю,—
To ж прийміте ви пісню мою.

Недомовлені гіркі жалі
В рідній пісні почув я колись,
Бачив тихій сліози печалі,
Що мов перли котились-лились.

Тій сліози, ті перли ясній
Певне впали у серце мое,
Бо ще й досі на сліози сумній
Пісня з серця моого устає.

Коли співи мої жалібній
Знову викличуть сліози чий,
Ta над скарби усі дорогій
Надгорода то буде мені.

Я шукаю тій надгороди,
Я за нею подався у світ,
Більш, ніж лаври та гомін догоди,
Мені скаже той тихий привіт.

Знайте, браття, хто пісні смутної
Вислухати від мене прийде,
Не забуде він пісні дивної, —
Вона в серце йому западе...

Як умру я, імення славутнє,
Хутко з пам'яті зникне усім,—
Хутко-хутко усе «незабутнє»,
Забувається в світі отсім!

Юрій Гаморак

ДЕЩО ПРО ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

З приводу 100-річчя з дня народження

Найкраща біографія Стефаника, це його творчість. Парадоксальність цієї думки в тому, що її приклади можна до життя і творчості багатьох майстрів слова, творчий і життєвий шлях яких органічно зливалися один з одним. Та в Стефаника це поєднання виступає з особливою силою. Правда його творчості — це правда його життя і ту правду він «гострить на кремені своєї душі».

I

Семен Стефаник одержав від свого батька Луки родову садибу і 18 моргів доброго поля. Вісімнадцятилітнім хлопцем, у 1864 р., він одружився з Оксаною Кейван, сусіднього села Карлова. Мати була русівчанкою з роду Дідухів. Ціле життя тужила за Русовом, найгарячішим її бажанням було одруженіти дочку в рідному селі. З цього подружжя, що поєднувало кров обох аристократичних мужицьких родів, 14 травня 1871 р., народився майбутній український новеліст.

В автобіографії Стефаник не присвячує багато уваги переживанням з перших років свого дитинства. Зате в його літературній спадщині преображені споминів з того часу, сповитих чаром найчистішої поезії.

Сільську школу кінчає письменник у Русові. Першим його вчителем був Омелян Петровський; він навчив його одного: читати і писати. По закінченні цієї школи Семен рішив віддати сина на науку в місто, хоч мати вперто і безуспішно протестувала. Про причини цього рішення русівського багатиря розказує докладно автобіографія письменника. В 1881 р. він уже у «видловій» школі у Снятині, містечку від Русова сім кілометрів від

даленому. Десятилітній хлопець, дуже вразливий, болісно переживає розлуку з матір'ю і селом, ще загострену почуттям ворожості, з якою його зустріло місто: «Але батько завіз до міста в школу, казав: паном будеш. Отут неодну сльозу я згріним рукавом обтирав. Паничі і вчителі збиткували замурзаного мужика» — розказує Стефаник про свою першу зустріч з містом в 1897 р.

Та вирішний вплив на сформування Стефаникового світосприймання мала його дальша мандрівка по школах, а особливо його перебування в коломийській гімназії, куди він, закінчивши 4-ту клясу народної школи в Снятині, переїздить 1883 р. З часу перебування в Коломиї він з цілого циклю важких принижень описує в автобіографії ще одно, найважче, а саме своє переодягнення — за його словами — в панський одяг і болючі наスマхи, якими шкільні товариши зустріли його символічний перехід у новий світ. «До того часу і відтоді дотепер я не чув більшого встиду і здається мені тепер, що я був би іншим чоловіком, якби той встид мене не отруїв» — закінчує він уступ про цю подію. І лише в цих переживаннях, а не в чому іншому, треба шукати найважливішої причини, чому він, людина насправді життерадісна, з такою пристрастю описує селянина в трагедії, а не, як Мартович, — у комедії.

В гімназії Стефаник приятелює з Лесем Мартовичем, пізнішим видатним новелістом, і Львом Бачинським, найлюбішим приятелем його молодості, пізніше відомим провідником радикальної партії і одним з найкращих українських промовців. «Тому, що гімназія — за словами Стефаника — крім формального навчання й ворожого наставлення до нас, учнів-українців, нічого нам не давала», виникла потреба заснувати таємне товариство, яке доповнювало б школу і дало б змогу молодим хлопцям найти своє місце серед тодішніх невідрядних обставин.

Десь коло 1888 р. Стефаник уперше в житті заходить до дому о. Кирила Гаморака, священика сусіднього від Русова села Стецеви. Сам господар — людина високої культури і предобробого серця. Він з рідкою на ті часи вмілістю поєднував прикмети душпастиря і українського патріота, за що селяни снятинського повіту кілька разів висилали його своїм послом до галицького сейму у Львові. Його гостинний дім був пристановищем молоді, що під час вакацій днювала і ночувала в ньому. Цей дім став другим родинним домом Стефаника і його найближчих приятелів — Бачинського і Мартовича. З самим господарем і його доч-

ками він заприязнився на ціле життя, а одна з них, Ольга, стала найінтимнішою його повірницею, а пізніше дружиною.

Рік 1889 був чорним роком для учнів коломийської гімназії. Іх таємне товариство викривають, частину членів, між ними і Стефаника, виганяють з гімназії; він разом з декількома товаришами переходить до Дрогобича, де вже від року вчився Мартович. Восени 1891 р. Стефаник познайомлюється з І. Франком, про що широко розказує у своїй автобіографії. З творами і діяльністю Франка він зустрівся набагато раніше, десь коло 1886 р.

Навесну 1892 р. Стефаник склав іспит зрілості і так по-кінчив з гімназією. Відмінником, як Бачинський і Мартович, він ніколи не був, у цьому перешкодив йому цілковитий брак таланту до математичних наук. Від осені 1892 р. Стефаник став студентом медичного факультету краківського університету, де вчився до 1900 р.

Аж 1895 р. склався в його житті різкий поворот. Під час концерту в честь Т. Шевченка в місяці березні він зазнайомлюється з двома молодими людьми: лікарем-поляком Вацлавом Морачевським і його дружиною Софією Окунєвською-Морачевською, українкою і першою жінкою-лікарем в Австрії. «Це знайомство було чи не найважнішою подією моєї молодості» — пише він у спомині «Про ясне минуле».

II

Від березня 1895 р. до осені 1901 р. триває незвичайна приязнь Стефаника з родиною Морачевських, — вона мала великий і благородний вплив на його творчість. Дотеперішнє його оточення носило всі ознаки провінційного загумінку, куди не довівав гострий вітер нових культурних течій, а як і довівав, то часто з запізненням і нераз у спотвореному виді.

Коли Мартович міг бути першим шліфарем таланту Стефаника, то другим і останнім був Морачевський. Від серпня 1895 р. Стефаник починає наполегливу працю, щоб — цитуємо за листом Морачевського з 3 березня 1896 р. — «раз вийти з ліса різних напрямків літературних, котрі тепер мене на роздоріжжю напали і кожний тягне в свій бік». За порадою Морачевського він знайомиться і вивчає європейську літературу: захоплюється творами Г. Келлера, К. Гамсуна, А. Стріндберга, читає і А. Гарборга і деякі твори цих письменників пізніше перекладає. З

особливою любов'ю він вивчає творчість Ф. Ніцше. Твори цього геніяльного стиліста перекладає з великим завзяттям, щоб поправити свій стиль і найти свою мову. Водночас з цим він, за посередництвом Морачевського, входить в оточення польської культурної еліти в Кракові; знайомиться з цілою низкою видатних польських письменників, між ними з Я. Каспровичем, творчість якого цінить дуже високо, з С. Виспянським, К. Тетмаєром, С. Бжозовським, В. Орканом, і близько сприяється із С. Пшибишевським, духовим провідником «Молодої Польщі», відомим у своєму часі товариством польських письменників і мистців. Аж восени 1897 р., у 27 році його життя, редактор чернівецької селянської газети «Праця» В'ячеслав Будзиновський помістив на її сторінках сім новель Стефаника, а два роки пізніше, 1899 р., проф. Степан Смаль-Стоцький видає в Чернівцях першу збірочку його новель п. з. «Синя книжечка» і в передмові високо підносить талант молодого письменника. Так починається Стефаникова коротка, але блискуча літературна кар'єра.

Медичного факультету Стефаник не скінчив, хоч цілих вісім років просидів у Кракові. В автобіографії він коротко вяснює причину своїх довгих і безуспішних студій, цьому, мовляв, завинила його відраза до медицини. Ще в останніх роках свого життя він з огидою згадує про те, як його товариші-медики, один по другому, підходили до важко хворих, підводили їх до ліжок і вчилися практичної медицини. Та це була менше важна причина, чому він не став лікарем, найважливіша була література.

Треба тямити, що в рр. 1897—1901 Стефаник написав дві третини своїх новель і цінне своєю мистецькою вартістю листування. Тепер техніка писання цього письменника уже відома. Пищучи свої новелі, він гарячкував: Він глибоко переживав дії своїх геройів і зливався з ними до того ступеня, що писав не про них, а про себе. В цьому допомагали йому і його селянське походження, і його селянська психіка, якої не встигло і не змогло вимазати з його твердої індивідуальності майже двадцятилітнє перебування по містах та містечках.

В 1900 р. виходить друга збірка новель Стефаника «Камінний хрест», а в 1901 р. ще одна збірка «Дорога», найвищийсяся у передвоєнному періоді творчості письменника. І це все, коли не врахувати ще одної новелі «Суд», що з'явилася друком аж 1905 р., у збірці «Мое слово». Підо впливом важких переживань його творча машина ржавіє і поволі зупиняється.

В 1903 р. Стефаник виїжджає з галицькою делегацією на всеукраїнське свято до Полтави, — на свято відкриття пам'ятника І. Котляревському. На Україні він особисто знайомиться з видатними діячами і письменниками, між ними з М. Коцюбинським, Л. Українкою, М. Старицьким, Б. Грінченком, М. Міхновським, І. Стешенком та багатьома іншими.

III

Глибокі рани поволі загоюються. В січні 1904 р. Стефаник одружується з Ольгою Гаморак, своєю доброю приятелькою ще з гімназійних часів. З дружиною оселюється в домі свого тестя о. Кирила Гаморака в Стецеві і бере в свої молоді руки керму його господарства. З нього не лише добрий новеліст, але й добрий господар. Він сам оре, сам сіє, сам усього доглядає. З сусіднього села дивиться на нього його батько Семен, тішиться, що син — добрий господар, жалує, що дав його до шкіл. Та він чує, що його багацький «гонор» нарушеній. Як це воно? Син Семена Продаваного, тоді вже посол до австрійського парляменту, та має на чужім полі господарювати? І батько кличе його до себе, — відносини між ними вже давно покращали — дає він йому 18 моргів ґрунту і обіцяє допомогти при будові хати та господарських будинків. Син погоджується. В нього на плечах великі обов'язки: дружина, два сини, третій не за горами. І 13 березня 1910 р. Стефаник з дружиною і трьома синами переїжджає до свого рідного Русова, з великим завзяттям будує свій «палац», 4-кімнатний великий дім з бляшаним дахом на дубових підвальинах, і восени переходить до своєї хати, на своє господарство. Там проживає він ціле життя.

Час від 1903 до 1914 р. це час широкої громадської діяльності Стефаника. Територія його діяльності — Покуття. Він, разом з іншими, з великою впертістю кидаеться до праці: засновує читальні «Просвіти», організує селянські страйки, агітує при всяких виборах, виголошує сотні палкіх промов на вічах, концертах, зборах. В 1907 р. при виборах до парляменту у Відні радикальна партія йде спільним фронтом з національними демократами; в 58 виборчій окрузі, в склад якої входили повіти: Городенка, Снятин і Заліщики, выбрано т. зв. послом більшості націонал-демократа д-ра Володимира Охримовича, а його заступником Стефаника. Коли в березні 1908 р. Охримович з різних причин відмовився від послування, то на його місце автоматично ввійшов до віденського парляменту Стефаник. Посольські обо-

в'язки від виборців 58-ої округи він виконував аж до розвалу Австро-Угорщини в 1918 р., тобто цілих 10 років.

Від 1904 р., коли Стефаник поселяється у Стецевій, Покуття, звикає до нього, як до свого приятеля і оборонця. З усіх навколоишніх, навіть далеких, сіл приходять до нього українські селяни, жінки і чоловіки, із своїми болями та клопотами. День і ніч двері його хати не замикаються, відвідувачів повно в хаті і на подвір'ї. І так цілими роками. Він їм радить, лікує їх своїми ліками, пише, коли треба, листи до своїх приятелів-лікарів, щоб без грошей лікували посланих недужих, бігає по судах, по поштових установах, староствах, щоб боронити селян перед напастю. А вже найбільше серця має він для тих бідних селянських дітей, що вкрали з нужди, бо юсти ж треба, і для тих нещасних дівчат-покриток, що нашли собі дітей без чоловіків. Стефаник, сам глибоко чесна і моральна людина, не визнає офіційальної моралі. Він бо добре знає відвічний закон світа, що гріх треба як-найважче спокутувати. Для нього очі тих грішників і грішниць «повні гріху, але осяні ласкавим небом».

Від 1912 р. дружина Стефаника, цей — за його словами — найліпший його приятель за все життя, чимраз важче нездужає і 4 лютого 1914 р. залишає цей світ, покинувши йому троє дрібних хлопців, при чому найстаршому не було ще й десять років. Для нього це великий удар, бо дітьми треба ж піклуватися. На допомогу йому приходить сестра його дружини, Олена Плещкан, яка, виконуючи останнє бажання своєї померлої сестри, бере дітей під свою опіку. Ця жінка — добрий дух не лише для його дітей, а й для нього самого.

IV

Жаль по втраті дружини заглушують гармати першої світової війни, що вибухла в липні 1914 р. Стефаника, як парляментського посла, звільняють від військового обов'язку. За ним залишається роля обсерватора, що живе в повній залежності від воєнних дій. В 1916 р. добирається Стефаник до Відня. Фрагменти тих жахливих вражень, які йому доводилося пережити по дорозі, знаходять пізніше місце в його новелях. У Відні він застає безліч своїх знайомих, декого ще з краківських часів, і тут, по п'ятнадцятьох роках мовчанки, знову «народилося в ньому слово». Під натиском свого приятеля, Ярослава Веселовського, Стефаник написав новелю «Дитяча пригода», від якої починається другий і останній період його творчості. В 1917 р. він пише ще одну новелю п. з. «Марія», де прекрасно описує криваві змаган-

ня українського народу і його героїв Січових Стрільців за свободу і водночас велику тугу народу за соборністю. Та на цьому воєнний період його творчості кінчается.

Коли в 1917 р. Стефаник повертається до Русова, його важко пізнати. Він посивів, постарівся. Причина: тяжкі воєнні переживання, журба за дітьми, що малими лишилися у фронтовій смузі і — відроджене слово, що знов не дає йому спокою.

Аж розвал Австрії восени 1918 р. і проголошення Західно-Української Народної Республіки витягає його з села. Як колишнього посла до австрійського парламенту його покликають до Української Національної Ради у Львові. Під градом польських куль він, разом з іншими послами, тікає зі Львова до Станиславова. Звідси в січні 1919 р., вже як член галицької делегації, їде на свято соборності, свято з'єднання Східної і Західної України, що відбувалося пам'ятного 22 січня 1919 р. в Києві. З голововою делегації Львом Бачинським живе у Києві в готелі «Континенталь».

Окупація Західної України польськими військами застає Стефаника в Русові. Упадок української державності був для нього невимовним ударом.

У таких обставинах виростає нова творчість Стефаника і його нова політична діяльність. Селяни не забули про нього. Він уже не посол і більше ним не буде, але треба людям допомагати. «Я став головою філії «Сільського Господаря», головою філії «Просвіти», головою повітової управи радикальної партії і ще більше голов було в мене на ший», — оповідає він про перші по-воєнні роки в автобіографічній новелі «Слава-Йсу».

Вся післявоєнна творчість Стефаника — це голосний протест проти польського свавілля, протест, закований у мистецьке слово. Він оспівує героїчну боротьбу Західної України проти польської навали, описує тугу народу за своєю державністю. В цих нових новелях сила його вислову не поменшала, — зміцніла. Його критичне відношення до своеї творчості, сильне й передтим, тепер ще міцнішає. Його слово щораз коротше, щораз жорстокіше. Наче він хоче чимдуж викинути з серця всю силу, ввесь біль, що зібралися були в ньому за багато років мовчанки. В останньому періоді творчості написав Стефаник небагато, всього 23 новелі і кілька автобіографічних споминів. Новелі ввійшли у збірку «Земля», видану у Львові в 1926 р. і в збірне видання «Творів», що теж з'явилось у Львові в 1933 р., а декілька новель взагалі не побачили за його життя світа.

Від 1924 р. починаються зв'язки Стефаника з культурними колами Наддніпрянщини. Кілька років його взаємини з нею, це виключно взаємини письменника з видавцями його творів. Галичанин Іван Лизанівський був тоді одним з представників Державного видавництва України і за його посередництвом видають і перевидають Стефаникові твори для наддніпрянського читача. За свої видання він одержує такі високі гонорарі, про які ніколи навіть думати не смів.

Від 1927 р. відносини Стефаника до Східної України набирають деякого політичного забарвлення. Він, вже від довшого часу, дуже підзорливо приглядається до культурного і політичного становища України в Радянському Союзі. Завдяки своїм зв'язкам з літературними колами України, особливо з Г. Косинкою, він дуже швидко доходить до такої думки, що Україна веде з російським імперіалізмом страшну боротьбу, яку на культурному фронті очолював М. Хвильовий.

У грудні 1926 р. культурні кола Західної України святкували 25-літній ювілей появи збірки Стефаника «Дорога». На святочному концерті, що відбувся 26 грудня, виступили з прекрасними промовами письменники і його близькі приятелі Марко Черемшина і Богдан Лепкий. На вечірній банкет, крім багатьох інших, прийшли також найкращі приятелі його молодості — Вацлав Морачевський і Лев Бачинський. Цей ювілей набрав красового, а то і всеукраїнського характеру. Письменник одержав силу ювілейних привітань із усіх частин України і з еміграції. Це свято дало йому багато радощів, але вони швидко погасли, бо зараз у квітні 1927 р. помер Марко Черемшина. Тоді Стефаник вперше почув себе старим і недужим. Артеріосклероза поволі спутує його міцне тіло. Щодня він ранком встає, сідає на лавочку і любовно дивиться на схід сонця, на ранкову росу. Потім в автобіографічній новелі «Роса», навіяній глибокою любов'ю до природи, він каже до неї: «Ех, ти божа водице, ти давала дужість і здоровля пшеницям і житам, але і я був від тебе дужий і різкий. Баную дуже, що ти мене не будеш заросювати, як ти, святе сонце, родишся». Диктуючи цю новелю в травні 1927 р., він крізь вікно дивиться на буйну весняну зелень, заливається слізами і опанованим, майже спокійним голосом проказує весні свою останню і найкращу поему.

8 січня 1930 р., на другий день Різдва, прийшов напад паралічу, і вся права частина Стефаникового тіла змертвіла.

В останні роки матеріальне положення Стефаника ще більше гіршає. Тоді стає йому в пригоді митрополит А. Шептицький, що від 1932 р. до кінця життя постійно йому допомагав.

Поволі наближається кінець. Серце б'є щораз слабше. Но-ги вrostають у землю, письменник ледве тягне їх за собою. І слово його покидає. Він, що так гарно і сильно вмів говорити, щораз частіше забуває слова і з труднощами може складати речення. Коли в травні 1935 р. повернувся зі Львова, то сказав до своєї доброї приятельки і сестри своєї дружини Олени Плешкан, що до останньої години піклувалася про нього: «Який я слабий, який я каліка, але до свого гробу я ще годен дійти». Він усміхнувся і крізь вікно подивився на високий цвинтар, де від багатьох років чекає його мати, і побіч її домовини — місце для нього.

Останні місяці його життя — це один безмежний ланцюг страждань. В хаті всидіти і тоді він не міг. Наказував одягати себе в старий заношений плащ, повільним кроком з палицею йшов до клуні і там сідав на свою лавочку. Ще пізньої осені 1936 р. часто сидів на цій лавочці і простудився. Прийшло запалення легенів і агонія. Довкола нього зібрався цілий рід: молодий брат Лука, дочка о. Кирила Гаморака Олена Плешкан, сини, улюблена Параска, дочка Марії. Всі зажурені, заплакані. Приїхали молоді його приятелі Василь і Ганнуся Косташуки, що багато років колядували йому і співали про корчму, що стоїть над болотом. Зійшлися також його приятелі-селяни, між ними дуже йому дорогий Іван Дідух. Хворий маячить, розмовляє з своєю мамою, з сестрою Марією, каже подати собі свої переклади. Коло нього кілька годин сидить його лікар д-р І. Подюк, пізніше цілу ніч — русівський парох о. Михайло Дольний, якого дуже шанував і любив.

О 3 год. 30 хв. вийшов о. Дольний і сказав: «Уже».

Було це 7 грудня 1936 р.

ФРАГМЕНТИ З ЛИСТІВ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА ПРО УКРАЇНСЬКУ ЕМІГРАЦІЮ

До Вацлава Морачевського

(Червень 1898 р., Русів)

«Ваш лист файній і дуже болючий. Читав я его і нагадалася мені одна подія за рідний край.

— Іван мав трьох синів, а якби роздав помежи них свій ґрунт та й він би був зарібником та й его сини. Та й тому розгадав іти до Америки.

Зійшлися всі такі, що «не хотіли, аби їх діти ноги по чужім полі кололи!» Як стадо бузьків на млаці — вони хотіли відлітати. Рада була страшна така, як ніж остра, що все жите надвое морем розтинає.

А одного часу прийшов до мене Іван і був на лиці чорнозелений... «Чей же я слабий, я лише працюю і свої голові, дуже собі голову розбиваю. Устид ми перед жінков і дітьми і перед людьми. Кажу вам, що-м як коли би з розуму схибив. Йду по селу та й гет усе хочу спамнитати.

Дорога як котра ци з терням, ци з вербами. Так ніби хочу все стъимити, або ци на мори, ци за морем нагадати перед очима все село. Аді отак води-моря, води-моря, а я собі на ті води село, як коли поставлю та й такого туску мати не буду. Та тому кажу вам, що мені устид, бо ци яке терньичко ци ровец та й я стану та й хочу спамнитати, а хтос іде, а я ніби якої роботи шукаю. А дітим і жінці таки не кажу. Устид...»

Тепер Іван вже не хоче йти до Америки, хоть другі вибираються. «Фортографії в голові не пускають». За то, як за кілька років прийде лист з Америки, що тим другим там добре — то сини Іванові, що будуть зарібниками, будуть бити старого тата і будуть вигонити «фортографії з голови», — але борше душу виженутъ».

**До Ольги Кобилянської
(Кінець січня 1899 р., Краків).**

«Нині досвіта на двірці краківськім було 800 душ емігрантів. Коли-сьте їх бачили, то би подумали-сьте собі ладно за ту рускість. Насамперед виділи би-сьте сотки синіх, спечених губів, потім кололи би Вас у серце ріжнобарві очі діточі — попідпухали, як коли би синявою водичкою намокли. Далі виділи би-сьте тисячі брудних засохлих ярочків по лицах від сліз, а далі чули би-сьте захриплий голос бесіди рускої, що відбивається від мурів і розходиться одним заржавілим гомоном по чужій стороні. Чули би-сьте, як богато маленьких чобіток гримає по каміню — се перші чобітки у хлопців і дівчаток; йдуть, говорять «очима» і оглядаються все на чобітки, ще ніколи не мали.

Потім ще виділи би-сьте, як мами бігають з плачем за пропавши ті дітьми, як їх пани штуркають, як вони ридають. Виділи би-сьте, як вони сідають до вагонів, як силоміць пхають бабів і замикають у возах, як вони в тих возах сидя під самим верхом, бо на споді пакунки. Поїзд рушає, жінки і чоловіки чепляються єго, поліція і жандарми відкидають їх, як галушки, а

вікна в поїзді розпадаються і ковалками спадають на перон. На пероні лишаються жінки без чоловіків, діти самі без родичів і чоловіки без жінок. Шалений плач, ломаня рук і проклони. А поїзд лише димом б'є у очі — пішов!»

**До Вацлава Морачевського
(Травень 1899 р., Краків).**

«На двірци у Кракові я все надибаю наших мужиків, що йдуть до Америки. Всі вони діти, не знають куди йдуть, як заїхати, лише знають, що землю їм мають дати, чорну, добру і богату. Є їх цілі купи нефоремні, відлупані від великої маси, що якось повінь підмутила і брили повиривала і несе великим морем аж геть десь, де земля суха і чорна. А діти, як квіти понадбережні, що тихонько пливуть по воді, ще й розкошують. Поліцаї, панки, таблиці, відай, не зносили на собі кілько макінських пальчиків як тепер, коли діти мужицькі йдуть десь зі свого подвір'я і показують: аді, ма. Як станут громадою перед поїздом, то видко цілий ліс тих пальчиків і цілий квітник цікавих очей. За ними мами помучені, порубані на кавалки, що в голові мають найменші образи з села, а на лиці рівців від сліз, як весняне поле. По боках сильні, зеленкуваті мужики, що розповідають якомусь панкові ціль своєї еміграції. Якийсь, що має волося сиве і тверде, як з ниточок стали, висуває чорну руку перед панка і каже: шукаємо, пані, плуга, аби подержати чепіги! І ніхто їх не розуміє, ніхто їх не знає, лише один Бог хіба. Всі їх перегоняють з кута в кут, а вони мандрують, мандрують не лиш десь за море, але з кута в кут від жандарма до поліцая, з одної салі до другої. І ніхто не годен вчути того болю рук, костий, що мами мужички чують, двигаючи дітій. «Ледви-м живі», — каже мені мужичка з Задубравець, і в тій мінуті надходить поліцай і каже забираєтися в другий кут. Отак вони мандрують, плуга шукаючи».

**До о. Кирила Гаморака*
(8 червня 1899 р., Краків).**

«Високоповажаний і дорогий Отче!

Над моєю сердечною роботою, над «Камінним хрестом», я умістив Ваше ім'я, аби-сьте мали малий знак, як Вас шаную і люблю. За всі Ваші добродійства я не годен Вам дати більше. Прийміть маленьке за велике.

Серед таких мужиків, як Іван, Ви свій вік звікували. Вони, ті мужики, були дітьми невинними, із-за достатку землі вони

могли ось любити і носити повні пазухи ясного ідеалізму. Тепер вони не сміють нічо любити. Хліба лишень, їди, одежі вони прагнуть, аби душу погодувати. За сими брутальними вимогами пропадає їх ідеалізм або тікає в саму глубину душі. За дна душі я его винесу на світ божий і я буду його показувати яко силу і спасеня для нас.

Цілий наш народ лежить тепер в муках, як жінка, що дитину плодить. Треба ті страждання і судороги при роженню нових форм життя і нових ідеалів витесати на камінних хрестах, бо се наша теперішня доба є великою добою народин. Треба, аби приудркувата інтелігенція заразилася тими болями і котлети свої не могла спокійно травити. Треба, аби довести до того, аби всіх наших гарних людей обсипали ті слози і кроваві крики народу, аби вони запалилися і горіли як жертвеник перед Богом.

Іван у мене був, то само що і Ви, — той сам ідеаліст. І вірте, що я механічно не поклав Вашого імені над ідеалізмом мужицким.

Прийміть же мою робітку так прихильно, як мене все приймалисьте.

Здоровлю Вас сердечно.

Василь Стефаник».

* Отцеві Кирилові Гаморакові присвячена новеля В. Стефаника "Камінний хрес", він — кол. посол до галицького сойму, потім тестъ В. Стефаника, з дочкою якого він одружився в 1904 р.

ВЛУЧНІ СЛОВА

- Рука руку міє. Бо обидві нечисті.
- І засукавши рукави, можна... нічого не робити.
- В протоколі густо, а на ділі пусто.
- Незамінних дурнів немає.
- Чужі свині завжди винні.
- Піднесе чарку, а потім — у сварку.
- Злодій злодія зве добродієм.
- Дає підлеглим вказівки, а сам за вудку й на ставки.
- Про кашу тиждень говорили, а каші так і не зварили.
- З дружиною — вовк, з начальством, як шовк.
- Сміття жде хвали, та не від мітли.
- І в маленького вовченяти дурна звичка гарчати.
- Дали дурневі голку, щоб колодязь рив.
- Жінки переносять все спокійно — за винятком гарних жінок.

Вадим Лесич

НИКИФОР З КРИНИЦІ

Кілька тижнів після того, як я закінчив писати Працю про лемківського майстра з Криниці — Никифора, наспіла вістка, що 11 жовтня 1968 (в лікарні у Фольштині, Польща) він помер.

Цією болючою вісткою починаємо тепер завершену раніше працю про цього справді небуденого маляра. Заслужена слава прийшла до нього щойно в останні роки його життя. І з цього погляду він, мабуть, щасливіший від багатьох інших мистців, хоч — як людина — належить, без сумніву, до найтрагічніших постатей. Також і як український син Лемківщини. Позбавлений фактично приватного життя, ограблюваний систематично від середини 1940-их років приватними і державними "опікунами", перетримуваний ними майже в повній ізоляції від близьких лемківських земляків, він ставав щодалі більше об'єктом повільного грабунку його національної та релігійної приналежності.

НИКИФОРОВА ПЕРЕМОГА

Немає сьогодні у світі книжки чи довідника про наївне малярство (без огляду на мову видання та на час, який дана публікація охоплює), щоб не було хоча б згадки, а то й окремого розділу про маляра-самоука з Криниці — лемка Никифора. Появилося кілька книжок про нього і його творчість, багато спеціальних статей і ще більше рецензій на його членні виставки у різних країнах світу. Накручують фільми з його життя, створюють телевізійні сценарії і репортажі, постають літературні твори про нього, — а останньо вже можна знайти згадки про нього в загальних історіях мистецтва, а також і мистецтва

всесвітнього. Цей вихід Никифора на міжнародну арену стається непомітно і безшумно, не так, як на початку цього сторіччя почав бувходити за допомогою Аполлінера і Пікассо до історії

світового мистецтва батько малярів-примітивістів, самоук Анрі Руссо — митник.

Постать Никифора та його життя оповиті наче б легендою, а творчість його здобула не лише неймовірну популярність у колах знавців і смакунів мистецтва, але й у дослідників психології мистецтва та наче б новооб'явленої Никифором її особливої проблематики. Він здобув міжнародне визнання, як «найвінnyй маляр» неповторного таланту, творчість якого — «чисте, надхненне мистецтво, що є безсумнівно найкращим у Польщі і належить, мабуть, до найкращого у найвінному малярстві в усьому світі».

Ця перемога Никифора, як й інших великих талантів з-поміж малярів-самоуків, може мати своє пояснення також великою мірою в тому вже неодноразово стверджуваному факті, що в добу метушливої мистецької порожнечі, бездушно сухої геометризації схематизованих імітацій абстракціонізму та вульгаризаторської механічності «поп-» і «оп-артів» у пластичному мистецтві — людина тужить щиро, як ніколи досі, за справжньою безпосередністю, за поглибленою емоцією та казковістю міту (не істотне, чи ця казковість — особисто мітотворчого, дитячого, народно-фольклорного чи якого іншого типу), словом, тужить за такою мистецькою творчістю, що родиться в тривозі передчувань, у причинності снів, з глибинних — назвімо це — археологічних надрів душі, з пограниччя між сном і дійсністю, між небесним і земним.

Творчість Никифора виростає спонтанно з цих душевних надрів та погранич і є трагічною по суті ілюстрацією того, коли особисте нещасть людини стає благословенням для мистецтва. І що характеристичне для Никифора, що його творчість у формальному своєму вияві, переважно зовсім несвідомо для нього, висловлюється в дусі часу нашого сторіччя, відображаючи з своєрідною тонкістю в поодиноких розв'язках і підходах до малярської проблеми усі модерні течії нашої доби, як от експресіонізм, сюрреалізм, кубізм та абстракціонізм. І це в поєднанні з єдиною мистецькою «школою», яку засвоїв собі неписьменний, напівглухонімий Никифор — з ународненим давньоукраїнським церковним візантинізмом, збереженим в іконографії лемківських церков, що й були для Никифора єдиною «академією мистецтва» та водночас єдиними музеями, які він замолоду мав змогу оглямати та черпати з їх мальовничої божественності творче надхнення.

ДЕ І ЯК ВИРОСТАВ НИКИФОР

Точна дата і місце народження Никифора довгий час ширшому загалові не були відомі. Як подавали офіційні польські джерела, не можна було після війни знайти його метрикальних документів. Також наче б то невідоме було навіть його прізвище. Бо він напівглухонімий і неписьменний, отже майже не комунікативний, та й, мовляв, сам того всього, напевно, не знає. Проте, загально вважалося що він мусить бути народжений у дев'ятдесятих роках минулого століття в самій Криниці або у близькій її околіці. І такі неуточнені дані подавано переважно в усіх публікаціях про Никифора. Особливо в тих, де інформаторами були польські мистецтвознавці, організатори виставок та його приватні й державні опікуни. А його прізвище промовчувалося. Так що навіть надано йому урядово нове прізвище — Криницький (1963). До того часу називано його також «Матейком», бо таким псевдонімом він опечатував свої малюнки.

Звичайно, було очевидним, що Никифор живе чи не від народження у Криниці. Тут під голим небом на примурівках та лавочках Криниці-живця малює і тут, або мандруючи по довколишніх селах і містечках, продає свої малюнки або жебрас. Також було загальновідоме, що називає себе Никифором — малярем, чи Никифором — малярем з Криниці, а часом Никифором Матейком, себто малярем над малярами, бо так хтось з місцевих поляків або курортників мусів його, найправдоподібніше іронічно, назвати, а опісля мусіли його поінформувати, що Матейко — це «великий маляр». Отже, в такому розумінні і в своїй наївній вірі він прийняв це, як додаткове своє професійне ім'я, яке вживав зрідка перед 1939 і переважно у другій половині 1940-их років. Урядово наданого йому прізвища Криницький не вживав ніколи. Намагалися це вживати, пишучи про нього, головні польські або інші незорієнтовані автори, але переважно закинули це досить швидко, бо у світі воно не приймалося.

Проте лемки з Криниці та її околиці і люди, які знали Никифора, деякі навіть ще з дитинства, зберегли в пам'яті прізвище його матері та її нешлюбної дитини, яку всі здавна кликали — Нетифор. Згідно з їхніми даними, він народився від глухонімої Євдокії Дровняк і від невідомого батька у Криниці-селі або в Поворознику близько 1895 року. Хрищений був у греко-католицькій церкві. У метрикальних паперах мав бути записаний як Никифор Дровняк або Епіфаній Дровняк. Про це знали також

дякі українські мистці зі Львова, а навіть з Варшави (Я. Гавран), і дякі члени АНУМ, що влаштовували виставку українських мальярів-самоуків у Львові 1938 року. Мусів знати про це й український мистець-мальяр Роман Турин, який у 1930-их роках перший відкрив Никифора і 1932 року привіз його малюнки до Франції, де, як подають радянські автори Володимир Вітрук та М. Самвелян (цитуємо за Вітруком) «у паризькій галерії «Марсел» і було влаштована першу його виставку». Була це, ма-бути, виставка приватного або півприватного характеру, бо про неї не можна ніде, як досі, знайти будь-яких точних інформацій.

Походження і національну принадлежність Никифора стверджує ще передвоєнна стаття Є. Вольфа, в якій він дослівно пише: «Никифор — лемко і греко-католик». Трикратні (бо кожноразово він повертається, м. ін., пішки до Криниці) його примусові переселення з Лемківщини в околиці Щецина є жорстоким підтвердженням цього, бож з Лемківщини виселювано головним чином тільки лемків-українців, щоб відсепарувати їх від евентуальних можливостей обопільної підтримки Української повстанської армії (УПА) і, переселивши їх на польські землі, далеко від рідної Лемківщини, тим легше польонізувати їх. Та й митарства довкола особи Никифора, які виринають на всю свою величину у книжці Еллі та Анджея Банахів, підтверджують це повністю.

Никифор мав ще — як розказував це українському різьбареві з Польщі, як і він, лемкові (з яким непогано все таки порозумівся на лемківському діялкті) Григорієві Пецухові — про молодого брата Антонія, який замерз на морозі ще малою дитиною. А незабаром померла, ще як Никифор був також малим хлопцем, і його мати Євдоха. В яких обставинах це сталося — не відомо. Никифор цього не пам'ятає. Взагалі не пам'ятає вже добре ні матері, ні брата, нікого з родини.

Після смерти матері, Никифором заопікувався лемківський господар з Криниці-села Максим Ціхонь, до якого почали ще за життя матері він іноді приходив їсти й спати.

Рисувати й малювати Никифор почав ще маючи кілька-надцять років. Було це ще, очевидно, коли Лемківщина разом з Галичиною належала до Австро-Угорської монархії. Він навіть мав продавати тодішні свої хлоп'ячі малюнки по 5 чи 10 австрійських крейцарів. Коло 1915 року малював вже напевно. Це стверджують фотографії (він завжди залюбки фотографувався ра-

зом з своїми образами) молодого тоді Никифора, які в нього збереглися. Час зроблення цих фотографій можна приблизно, а часом навіть з деякою точністю визначити, приймаючи, що Никифор фотографувався з останньо намальованими своїми образами. Одна така фотографія репродукована у великій статті Андрея Банаха, що стала основою першої його книжки про Никифора, зроблена ще у 1915-20 рр., а декілька інших у згаданій уже його та його дружини книжці «Історія про Никифора». І від 1915 року можна вважати почалася його малярська кар'єра. Але крім того — і мандрівно-жебрацька, бо майже ніхто тоді не хотів купувати його дивних, не подібних до жодних інших, малюнків. Радше давали їому милостиню, не забираючи навіть куплених малюнків. Щойно десь від 1930-их років деякі тямковитіші покупці його малюнків почали їх забирати собі.

ПЕРШІ УСПІХИ І ВІЙНА

Живучи частково з продажу малюнків, а головним чином з милостині, мандруючи селами й містечками Лемківщини, Никифор проводив свої невеселі дні. Всі довколишні українські священики та учителі добре його знали і нерідко допомагали обідом чи нічлігом у клуні. Малярем тоді ще ніхто його не вважав, і ніхто не сподівався, що він посяде колись почесне місце між великими малярами-самоуками. Він часто ходив до церкви, де не лише гаряче молився, але й крадькома вбирав у себе весь містєрійний світ ікон та зображених на них лемківськими майстрами євангельських дійств.

Никифор почав також відтворювати на відрізках паперу мальовничий світ Бескидів, що його оточува, церкви і довкільні вілли. Часто переносив туди пензлем своїх святих чи їхніх земних намісників — єпископів та інших духовників. А часом сам ставав під мальованою ним церквою чи будівлею у різних зображеннях: як мистець-маляр, як єпископ, як учитель і проповідник, а навіть як найсправжніший святець. Бо він на це (у його наївному переконанні) мав повне право, як маляр, як творець, отже, людина ліпша і справедливіша, ніж ті, хто в дійсному житті його оточують та часто боляче кривдять.

Сам він, у міру своїх спроможностей, зодягався в ті часи, як вказують на це його тодішні фотографії, фантазійно, з крилатою, на взір аристів кінця 19 століття, чорною краваткою. Очевидно, так одягнутих, ще й окутаних у пелерину малярів дово-

дилося йому бачити в часи його молодості у Криниці-живці, куди вони іноді влітку приїздили з Krakova чи Львова, а часом і з подальших мистецьких осередків, де плекали ще почасти цей старосвітський, поромантичний чи навіть парнасський тип мистця.

На початку 1930-их років зустрів його, перебуваючи тоді в Криниці, український маляр, львов'янин Роман Турин, який першим відкрив Никифора для світу.

Відчуваючи щиру доброзичливість Турина, Никифор виявляв до нього своє повне довір'я. Турин оцінював належно великий талант Никифора і купив у нього доволі велике число його малюнків, з якими познайомив, м. ін., колекціонерку винятково тонкої культури, українську письменницю Ліну Федорович-Малицьку (Дарію Віконську), директора Національного музею у Львові проф. Іларія Свенціцького та деяких українських мистців-малярів, згуртованих в Асоціації незалежних українських мистців. Ця асоціація, влаштовуючи виставку українських малярів-самоуків у червні 1938 року, включила в неї 105 малюнків Никифора з колекцій власне Романа Турині і Ліни Федорович-Малицької. Це була перша публічна виставка Никифорових творів. Турин познайомив з Никифоровими малюнками також кількох польських малярів з групи «Артес» у Львові і з близькими до нього Зигмунтом Валішевським, Яном Цибісом та Анною Цибісовою-Рудзькою. Вони перебували тоді в Парижі, куди Роман Турин їздив у 1930-их роках. У Парижі, в помешканні Цибіса, познайомився з творами Никифора польський маляр і незвичайно тонкий критик мистецтва Єжи Вольф, який від першого погляду захопився Никифоровими малюнками і написав про нього непревершену досі, дуже грунтовну статтю п. н. «Маляр наївного реалізму в Польщі — Никифор».

Проте ані участь у виставці малярів-самоуків у Львові, ані блискуча стаття Вольфа в «Аркадах» не принесли ще тоді Никифорові розголосу й слави і не поліпшили його злиденого життя. Не був це ще Никифорів час. У такому стані заскочила його війна і німецька окупація. Відомий був тільки невеличкому гуртові малярів та любителів мистецтва. І хоч повнотою оцінювали його небуденний талант, вони не мали змоги в тодішніх несприятливих умовах і в атмосфері повного незрозуміння нічого для його творчости та для нього самого зробити. Проте Никифор, навіть протягом років німецької окупації, малював, як раніше, не зважаючи ні на що. Малював, бо без цього не міг

жити. А добрі люди, місцеві лемки й українські втікачі з тієї частини західноукраїнських земель, що їх по розвалі Польщі прилучено у вересні 1939 року до радянської України і вони опинились у Криниці, допомагали, як могли, пережити Никифорові важкі та небезпечні часи гітлерівської окупації.

ДОЛЯ НИКИФОРА У НАРОДНІЙ ПОЛЬЩІ

Після війни Лемківщина разом із Засядням, Холмщиною та Підляшшям опинилась у межах Польської Народної Республіки. Опинився в цих межах і Никифор. Перші роки були неймовірно важкі. Покупців на малюнки не було зовсім, нова польська влада ставилася до лемків дуже неприхильно. Никифор проживав у напіврозвалених безлюдних домах або у давніх знайомих, прихильних йому лемків, які теж і годували його в міру їхніх і так дуже обмежених спроможностей. Так він проживав аж до літа 1947 року. Тим часом деякі лемківські родини переселилися на Радянську Україну. Никифор, що жив замкнутий сам у собі, у світі власних візій, і не цікавився зовнішніми подіями, залившись у своїй рідній Криниці, бо ніяк йому було розстатися з улюбленими бескидськими лісами та крутыми стежками, із старими лемківськими церковцями, з шумом гірських річок та з смерековим зеленим шумом недалекого шпиля Яворини. Влітку 1947 року польська влада почала насильне переселення тих лемків, що залишилися на своїй прадідній землі, на колишні німецькі, тепер прилучені до Польщі, терени Помор'я і Шльонська. Переселення, річ ясна, не минуло й Никифора. Кількаразово переселовано його в околиці Щецина, та кожного разу він повертається, переважно пішки, до рідної Криниці. Остаточно польська влада погодилася на залишення Никифора у Криниці, великою мірою завдяки заходам д-ра Банаха, який уже тоді, познайомився з Никифором та його творчістю.

Коли 1952 року дочці Максима Ціхоня, Стефанії Криницькій, яка знала Никифора ще з дитинства, вдалося побувати у Криниці, вона застала його в лахмітті, занедбаного і хворого в колишньому своєму, тепер напівзруйнованому домі. Він жив там самотньо з собакою «Гавкою», позакривавши дошками і шматами повибивані вікна. Зустрівши в таких жалюгідних умовах Никифора, вона взяла на себе обов'язок тимчасового, на час її короткого перебування у Криниці, піклування його особою. Ходила навіть інтервенювати в його справі до місцевої влади, але бе-

з успішно. Сказали їй, що він і так безправно перебуває у Криниці, повернувшись без дозволу з Помор'я, і ніякої допомоги йому дати не можуть. Як вона з цієї відповіді не задоволена — може забрати його з собою до тієї місцевости на Помор'ї, звідкіля приїхала. Про цей сумний епізод розказує у статті «Никифор Дровняк — лемківський Матейко» їхній спільнний знайомий, лемко Степан Пельц. Цей же Степан Пельц, який живе у США, також допомагав Никифорові у той важкий для нього час, посилаючи для нього пакети з ліками і одягом, що їх отримував для посилки від заокеанських лемків, бо вже тоді Никифор почав поважно занепадати на здоров'ї. Також інші виходці з Лемківщини, об'єднані в Організації оборони Лемківщини в Америці, посилали допомогу Никифорові. Проте не довго довелося проживати Никифорові у колишньому домі Стефанії Криницької і в інших приватних, але незалежних приміщеннях. Успіхи Никифора в Польщі та поза її кордонами, як і поганий стан його здоров'я, спонукали польські урядові кола та мистецькі організації взяти Никифора під свою опіку.

Довголітнє жебраче скитання, постійне недоживлення, десятки зим, перебутих у неопалених приміщеннях, стали причиною затяжної Никифорової хвороби — туберкульози, до якої ще останніми роками дійшли ще поворотні напади астми. У зв'язку з цим Никифорові опікуни намагалися примістити його в санаторії, але це їм не вдалося. Никифор завжди втікав на волю, забираючи з собою велику мальовану лемківську скриню з своїми скарбами — малюнками, печатками, які уживає до опечатування своїх творів, жебрачими листами, що їх вживав як допомогу при продажі малюнків, та з усім своїм майном. Проте ця хвороба змушувала його кількаразто до перебування в лікарнях, бо без постійного періодичного лікування він не міг би прожити й однієї зими. Це Никифор зрозумів уже і на це погодився від хвилини, коли вперше при кінці 1950-их рокі дуже поважно, майже безнадійно захворів. Пізніше перебував ще кількаразто, важко хворіючи, у лікарнях. Також відтоді раз або навіть двічі на рік він перебував у санаторіях, останньо найчастіше в Рабштині біля Олькуша. А в 1963 році їздив навіть з своїм опікуном, малярем Маріяном Влосінським, і під лікарською опікою д-ра Кульона на відпочинок над побережжя Чорного моря в Болгарії.

Згадана Никифорова скриня пропала під час його насильного виселення з Криниці в 1947 році разом з тисячами його ма-

люнків та іншими особистими речами. Щоправда, пізніше вона знайшлася, але порожня. Так пропала велика більшість його передвоєнних творів, мабуть, найцікавіших з усієї його творчості. Якщо рахувати, що при Никифоровій працьовитості (він міг малювати річно близько 600 картин, тобто близько трьох малюнків на два дні) протягом більш-менш 50 років постійного малювання він міг намалювати приблизно 30 тисяч картин, у тому числі і зовсім невеличких, тоді можна здогадуватися, що половина з них, а щонайменше третина, пропала разом із скринею.

Знов же в 1956 році вкрадено Никифорові з помешкання (точніше, з павільйончика біля Купалень, де він влітку малював) його улюблені печатки, мабуть, з метою ствердження вже тоді існуючих фальсифікатів. Никифор, очевидно, дав собі зробити нові печатки.

Вже після першої повоєнної виставки Никифора, влаштованої у Варшаві на початку лютого 1949 року, Спілка польських мистців-пластиків надала йому на визнання високої мистецької вартості його творів — почесне звання. А пізніше за п'ять малюнків, виставлених на Міжнародній виставці творчості глухонімих у Римі 1957 році, він отримав срібну медаль як «найліпший маляр у ділянці самородного малярства за сповнене ніжної поезії мистецтво».

Проте славу Никифора у світі утвердили головним чином такі дві з-поміж близько вісімдесяти його вистав: «Das naive Bild der Welt» (Наївний образ світу) у Staatliche Kunsthalle у Баден-Бадені, в Історичному музеї у Франкфурті над Майном, у Kunstverein у Ганновері, всі разом — від липня до грудня 1961 року, і «Le monde des naïfs» (Світ наївних) у Музей модерного мистецтва в Паріжі — від жовтня до грудня 1964 року. Ці великі, світового значення виставки, на яких Никифор був представлений у 1961 році 16 і в 1964 році 20 творами, були справжнім тріумфом наївного малярства. Від цього часу Никифор став визнаною постаттю в ділянці наївного малярства у світовому маштабі.

Ще до цього з'явилося кілька книжок і монографій про нього (Анджея Банаха), багато статей та есеїв різними мовами, розділи про нього у книжках (відомий мистецтвознавець, Ото Бігалі-Мерін з Югославії, Ігнаци Вітц з Польщі та інші) різними мовами, а навіть коротко- і довгометражні фільми про його життя і творчість. В одному такому довгометражному фільмі

під режисурою Яна Ломніцького на основі сценарія Габриелі Банах, головним героєм, побіч Никифора, є його собака «Гавка». Мабуть, випадковим збігом обставин у тридцятиліття першої виставки Никифора 1938 року у Львові відбулася знову в цьому місті, вже цим разом індивідуальна виставка — у Будинку архітектів. У зв'язку з цією річницею заплянований також оцей мій скромний нарис про Никифора. (За «Сучасністю», ч. 4, 1970).

Яків Гудемчук

З КРИНИЦІ

Сувенір

*В житі приходить край усьому —
Такий уже химерний світ.
Скінчивається відпук. Час домому —
Прощай Криниця і Бескид!

Прощай Никифора вітчизна,
Шумних потоків водограй,
В осіннім сонці гір сивизна —
Краси незайманої край!

Хто зна, чи ще колись удастся
Мені в Криниці побуватъ...*

*Чи усміхнеться скоро щастя
Бескид удруге оглядатъ.

Тож перед вшіздом з Криниці
Купив собі я акварель
Шумлять на ній на схилах скель.
Митця Никифора. Ялици

Церковиця ветха у долині,
Вдалі розкинувся курорт.
І осінь ходить в голубіні,
Узявши сонячний акорд...*

Ірина Рейт

«МОЖЕ ТАК НЕ ТРЕБА...»

*Може так не треба,
Може даром жду,
Може не для тебе
Ночі бережу.
Ночі і світанки,
Сутінків тепло...*

*Може все минулось,
Може все пройшло...
Може десь далеко,
Аж по той бік ночі
Ти цілуети
Інші очі?..*

Адея Білоус

ДРУГОВІ

*Ти не питай мене про те, що проминуло,
І про колишнє не питай життя,
Повір, воно давнім-давно забулось, — (2)
Тепер — лиш ти, минулого нема.
Бо ти зумів цю першу і глибоку,
Нескінчену, здавалося, любов,
Затмарати очей прекрасним блиском
І до життя мене вернути знов.*

УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ В НАРОДНІЙ ПОЛЬЩІ

Вістка про закінчення другої світової війни пронеслась гомоном дзвонів у Карпатах. Один одному передавали люди цю вістку і раділи нею. Раділа й вся природа, бо ж травень — місяць радості, життя, надії і весни. Капітуляція гітлерівської Німеччини не принесла Україні волі. Нарід не міг погодитись на окупацію України північним сусідом.

У час, коли переможці святкували перемогу, на Україні йшов бій, затяжний бій на життя і смерть, бій за волю і честь поневоленого народу. За право України до самостійного життя продовжувала боротись із російською навалою Українська Повстанська Армія.

В останній війні дуже постраждала ціла Україна. Всі її складові землі були зруйновані воєнною хуртовиною. Великого знищенння зазнали й найбільш на захід висунені українські землі — Лемківщина, Посяння, Холмщина й Підляшшя. Саме ці землі були віддані новоствореній Польській Народній Республіці.

Ще у вересні 1944 р. Польський Комітет Національного Визволення і уряд УРСР підписали угоду про переселення українців із польської території на Україну, а польських громадян з УРСР до Польщі.¹⁾

Зраз після війни почалась на Закерзонні сильна кампанія за добровільне переселення українців на Радянську Україну, мовляв, тепер маємо свою українську державу робітників і селян. Для тих, що повірили пропаганді і виїхали — вороття вже не було. Це була перша акція переселення до УРСР.

В 1946 р. почалась друга, вже насильна акція. Загони польського війська і міліції силою виганяли безборонних людей з їхньої старинної, прадідівської землі, на Схід. Вони нападали на них як колись татари і як зловили так гнали під штиком, обкрадаючи людей з усього майна.

Українське населення не хотіло залишати своїх осель тайти на голодний трудодень до сталінських колгоспів. Ще на початку 1945 р. ставленики Сталіна в Польщі почали організувати спеціальні збройні банди з польського комуністичного та шовіністичного елементу, які приступили до фізичного винищування українців.

В обличчі такої небезпеки народ кинувся до самооборони, а його збройний спротив очолили з'єднання УПА.

Годі уявити собі трагедію людей цих днів. Десятилітнім хлопцем я був між ними. Був уже в дорозі до колгоспного «щастя» і бачив знеможених людей в довгій дорозі на Схід. Був свідком грабежі Лемківщини, грабежі гіршої за татарську. В мені будився жаль і гнів... Люди ховались по лісах та потоках, переходили чехословацький кордон тощо. Зловлених польське військо гнало на залізничні станції й під голим небом тримало довгий час у голоді й холоді та примушувало підписувати заяву про «добровільне» переселення.

В цілі переведення свого пляну виселення українців і ліквідації УПА — Польща, Чехословаччина і УРСР підписали з початком 1947 р. спільний договір. Смерть польського генерала Кароля Сверчевського, вбитого УПА-ю, тільки приспівила новий плян остаточного виселення всього населення, щоб, мовляв, одна українська нога не лишилась на своїй землі. Годі докладно сказати скільки українців залишилось в кордонах післявоєнної Польщі

Архітектурна пам'ятка — стара церква в Гічці, повіт Лісько

щі та скільки переселено в поодиноких акціях. І. Блюм подає, що після 1944 р. жило в Польщі біля одного мільйона українців.²⁾

Згідно з переписом населення з дня 14 лютого 1946 року в Польщі було в 1944 р. біля 800 тисяч українців, решта була спольонізована.³⁾ Згідно з репатріаційною угодою в роках 1945-1946 виселено до СРСР понад 700 тисяч українців.⁴⁾ УРЕ подає, що до УРСР переселено з Польщі 480 тисяч українців.⁵⁾ Усіх наших людей переселених на Схід із Закерзоння було майже 80%.⁶⁾

24 квітня 1947 р. почалось третє і останнє переселення. Десятки тисяч спецвійськ з артилерією, танками та літаками почали чистку Закерзоння. Край обернено в безлюдну пустиню. Тим разом поїзди з «бандеровцами» (бо так поляки називали кожного українця), йшли на західні і північні польські понімецькі землі. Дня 8 травня вивезено й мою сім'ю. Військо майже поголовно арештувало українську молодь і вивозило до славного опісля млина смерти в Явожнім коло Krakova та інших тюрем.

I знову годі сказати скільки саме українців переселено на Захід, до Польщі. УРЕ подає, що в 1962 р. жило в Польщі 300 тисяч українців. Подібну цифру подають і інші джерела.⁷⁾ Однак проф. В. Кубійович подає в Енциклопедії Українознавства число українців у Польщі на 200 тисяч, в цьому лемків 30-40 тисяч.

Подібно оцінюють число лемків і польські джерела, стверджуючи, що було їх перед війною у Польщі 100 тисяч, а тепер 30-35 тисяч, з того 85-90% на Західних землях.⁸⁾ У принараджну пору мала частина наших людей повернулася на рідні землі. Та все ж таки основна маса українців живе на вигнанні. II Пленум Г.П. УСКТ від 10 травня 1964 р. приймає число українців на Західних землях на околі 140 тисяч.⁹⁾

Проблема української національної меншини в післявоєнній Польщі була розв'язана «огнем і мечем». Століттями ведений наступ на український Захід закінчився з допомогою Росії успіхом польської як старої так і нової політики. Не без радості польська преса заговорила, що українська проблема в Річипосполитії вже не існує.

«Нова» Польща була офіційно в роках 1947-1956 державою без національних меншин. Всі українці і білоруси, яким і пощастило обминути вивезення до СРСР мусіли вдавати поляків.¹⁰⁾ На вигнанні в Польщі українська людина була переслідувана та згори призначена на польонізацію.

II

Українська пісня нерозривно зв'язана з долею українського народу. Вона передає радість і горе, інтимні переживання і народний гнів, закликає до боротьби тощо.

Безсмертні скарби багатої народної творчості українського народу. Вона передає радість і горе, інтимні переживання і про духовне наше багатство, про глибину духовної культури і філософії її творця-велетня — українського генія.

Особливу групу українських пісень становлять лемківські пісні, які мають свої, як музичні, так і поетичні особливості. Більшість лемківських пісень старого походження. Це переважно обрядові, парубоцькі, любовні, весільні, родинні, вояцькі, про еміграцію, жартівліві та інші.¹¹⁾

В час і після останньої світової війни на українські землі під Польщею, на Лемківщині зокрема, прийшла нова, свіжа хвиля українських пісень та мелодій із центрів України. Вона принесла в Бескиди запах степів та рев могутнього Дніпра. Вона прийшла з весною і принесла весняний чар загально-української тематики і мелодій, принесла загальну радість мешканцям цих земель і свою стихією причинила до національного освідомлення цієї західної вітки українського народу.

Велику заслугу в розповсюдженні нової хвилі пісень після війни слід приписати бійцям УПА. Нарід приймав їх як своїх оборонців, як наше військо і помагав їм усім, чим міг. Нічого отже дивного, що поруч загально відомих народних пісень, почалися співати пісні з військовою тематикою, пісні про подвиги УПА, революційні пісні тощо. Слова пісні «Ви дівчата, ви хороші, вишивайте хлопцям ноші» були не тільки співані, але й реалізовані на практиці, бо справді наші дівчата вишивали для бійців емблеми тризуба та інше.

Із засудом українців на вигнання з їх копінних земель під Польщею, згасла остаточно й українська пісня на цих землях. Вона поділила долю сотень тисяч мешканців Закерзоння і виїхала в їхніх сепцях на західні і північні понімецькі землі Польщі, щоб там живіти.

III

Тяжке було життя української людини на вигнанні.

Українців розсіяно по всіх усюдах, щоб легше було їх польонізувати. Дискримінація і пепеслідування наших людей були щоденним явищем. Так минали роки... Щойно в 1956 р. прийшла

«відлига». В днях 15-20-го червня 1956 р. відбувся у Варшаві Перший Організаційний З'їзд Українців, на якому покликано до життя Українське Суспільно-Культурне Товариство. Була це визначна подія у житті української національної меншості. На З'їзді було біля 400 делегатів із цілого краю. Був і я. З'їзд домагався від представників уряду та партії дозволу на поворот на власні землі та засудження групової відповідальності, яку застосовано супроти українців. Не чекаючи на обіцянний дозвіл на право повернутися на рідні землі, деякі українці таки повернулись до рідних сіл.

Уряд не був зацікавлений у повороті українців. Він волів поступитись їм у культурній ділянці на місцях заслання та помогти їм позичками у господарській стабілізації на західних землях. У своїй промові до учасників З'їзду міністер Яросінський — представник Ц.К. ПОРП і уряду м. ін. сказав: «Уряд і партія глибоко розуміють українську національну справу і зроблять все, щоб поступово, в міру можливостей, виправити кривду там, де її заподіяно, щоб створити найсприятливіші умови для господарського і культурного зростання громадян української національності...»¹²⁾

Не місце розглядати тут реалізації офіційальних заяв представників партії та реалізації постанов УСКТ. Проте, хай говорять факти.

З датою Першого З'їзду вийшов перший номер «Нашого Слова» — органу УСКТ. В листі до нього один із читачів пише: «Найсердечніша подяка Тобі, Редакціє, що ти народилася і існуєш, тому, що на цю хвилину ми чекали багато років».¹³⁾

Першого вересня 1956 р. розпочалася наука в українських клясах педагогічного ліцею № 2 в Бартошицях на Ольштинщині; 16-го грудня 1956 р. вийшов перший номер «Дитячого Слова» (додаток до Н.С.); 22-го грудня 1956 р. вийшов «Український календар» на 1957 р.; 10 грудня 1957 р. відбулася перша нарада кореспондентів та дописувачів «Нашого Слова» у Варшаві; 25-го червня 1957 р. вийшли до Києва перші українські студенти з Польщі; 1-го вересня 1957 р. розпочав науку перший загальноосвітній ліцей з українською мовою навчання в Перемишлі і вчительська студія в Щецині; 29-го квітня 1958 р. радіостанція «Польське радіо» в Ольштині пустила в ефір першу радіопередачу українською мовою; 25-го травня 1958 р. вийшов перший номер «Нашої культури» (літературно-науковий додаток Н.С.); 19 квітня 1959 р. у Варшаві засновано Літературне об'єднання україн-

ських літераторів у Польщі; 12-го квітня 1959 р. вийшов з друку український «Буквар» в Польщі.¹⁴⁾

Вже на Першому З'їзді УСКТ, крім литовського і білоруського хорів, виступили нашвидко зорганізовані два українські хори, а саме з Варшави і Кошаліна (Помор'я).

В дніх 1-9 жовтня 1956 р. у Польщі, в межах місячника поглиблення польсько-радянської дружби, відбулася декада української культури. На декаду, крім ряду солістів з України, приїхав Український закарпатський хор під керівництвом М. Кречка.¹⁵⁾ Він провів величезну роботу. Концерти хору відбувалися також в містах із більшим скupченням українського населення. Почувши рідну пісню після багатьох років, люди плакали слізами радості. Недаром писав П. Лелека в одному з чисел «Нашого слова»: «Не сумуйте, рідні браття, ось погляньте, Закарпаття тут співає дружним хором, треба й нам дихнути простором».

І дійсно, в більших скupченнях українців починають організуватись гуртки художньої самодіяльності. Виростають вони як гриби по дощеві. Біда тільки в тому, що не вистачало фахових людей вести ці гуртки. Початки їхнього розвитку були дуже трудні, адже багато людей жило в конспірації. Один із читачів у листі до Редакції писав: «...Я теж не признавався до своєї національності 12 років. А тепер признаюсь, хоч дехто дивиться на мене вовком».¹⁶⁾

Під кінець 1961 р. у Головному Правлінні УСКТ зареєстровано 62 артистичні гуртки, в тому числі 27 хорів, 9 танцювальних і 5 музичних. В 1958 р. Товариство мало тільки 30 аматорських гуртків.¹⁷⁾

З року на рік збільшувалось число гуртків художньої діяльності, хоч багато створених перестало діяти. На кінець квітня 1964 р. нарахувалось їх понад 80.¹⁸⁾

Ряд правлінь і гуртків художньої діяльности Ряшівського воєводства базується на лемківському фольклорі. Аматорські сільські гуртки були зорганізовані на рідних землях в Білянці, Бортному, Висові, Зиндранові, Команчі і дали ряд концертів.¹⁹⁾

Ольштинщина (Східні Пруси)

На Ольштинщині живе понад 70 тисяч громадян українського роду. Протягом п'ятирічної праці Ольштинського УСКТ засновано 10 самодіяльних гуртків. Найкращим із них був гурток при педліцеї № 2 з українською мовою навчання в Бартошицях,

яким керувала вчителька Олександра Сеньків. Цей гурток складався з хорової, драматичної і танцювальної секцій. Виступав він дуже часто в містах та по селах воєвідства.²⁰⁾

В 1958 р. великого розголосу набувають на Ольштинщині Гурвоілавецький хор «Думка» та Острудський художній гурток, які пізніше стають відомі далеко поза межами Ольштинського воєвідства. За станом на 1966 р. на Ольштинщині працювало 25 художніх гуртків, у тому числі 20 драмгуртків, 2 хори, 2 музичні гуртки і один танцювальний.²¹⁾ Це, як на велике скучення українців на Ольштинщині таки замало.

Білосточчина

На Білосточчині українське населення скучене в кількох селах Голdapського повіту. Вже в 1953 р. в селі Врублє українська молодь заснувала перший хоровий гурток. Хором у складі 20-ти чоловік керувала Євгенія Іваник. У воєвідстві знаний був хор з Бань Мазурських. Він виступав вже у вересні 1956 р. на міжвоєвідській декаді української культури в своїй місцевості в складі 40 чоловік.

У 1963 р. працювала в Банях Мазурських естрадна група «Зірка», яка протягом кількох місяців дала більше 50-ти концертів в Ольштинському та Білостоцькому воєвідствах. Керували естрадною групою П. Лобачевський і Н. Овчаж.

Найбільшого розмаху набрала культурна праця гуртків Голdapщини в 1957-61 роках. Майже в кожні громаді існували й активно працювали драматичні, хорові та інші гуртки художньої самодіяльності. Постійно працюють дитячі хорові гуртки в українських школах у Банях Мазурських і в Лісах.²²⁾ Вони особливо активні під час Шевченківських святкувань.

Гданщина

На Гданщині дуже активний і знаний був 40 особовий хор у Новому Дворі. Він заснувався зараз після покликання до життя УСКТ. З огляду на те, що українці цього воєвідства дуже розпорощені, учасники хору доїжджали на проби по кільканадцять кілометрів, а диригентка А. Мацігановська приїжджала аж з Гданська.²³⁾ Пісні Новодвірського хору лунали по цілому воєвідству.

Кошалінщина

В перших роках після заснування УСКТ, на Кошалінщині, над Балтійським морем, знаний був Кошалінський хор при Воєвідському Домі Культури. Його виступ вперше згадується 9-го

березня 1956 р. в студіо Польського Радіо у зв'язку із першою радіопередачею українською мовою.²⁴⁾ Хором у складі біля 40 осіб диригував Володимир Серкіз, незаступний ентузіяст української пісні та Ян Ковальчик.

Постійно працює на Кошалінщині хор української школи ім. Т. Шевченка у Білому Борі. Він давав свої концерти в багатьох селах і містах воєвідства та добився найкращих успіхів під керівництвом вчителя української мови, ентузіяста і любителя української пісні Олекси Кутинського.²⁵⁾

Щецинщина

Головними центрами розвитку культурної праці УСКТ в Щецинському воєвідстві є міста Щецин і Тшебятів. Найважливіша ділянка праці — це художня діяльність. Згадані осередки мають своє приміщення.

Хор УСКТ в Щецині постав під кінець 1956 р., та, на жаль, не працював постійно задля браку диригентів. Проте, коли відбувалися урочисті вечори з нагоди великих ювілеїв — хор виступав завжди. Одною з перших хористок була відома сьогодні в Польщі і за кордоном молода естрадна співачка, українка Олена Майданець.

Особливі мистецькі досягнення мав хор під керівництвом таких диригентів як К. Плевицький, І. Святоянський, мігр. В. Пosaцький та М. Кравчук.²⁶⁾ Коли в 1957 р. при Вчительській Студії в Щецині організовано відділ української філології (існував 5 років), хор поповнився студентами, що прибули сюди з усіх кінців Польщі. Від 1958 р. до 1961 р. мішаним студентським хором в числі 25-30 осіб керував молодий ентузіяст пісні М. Кравчук. У час існування української філології хор працював найбільш активно, та виїжджав із концертами по далеких містах та селах Помор'я.

Місто Тшебятів над Регою славиться найбільше тим, що в ньому живе, мабуть, більше військовиків як цивільного населення. У місті та в навколоишніх селах живе чимало українців.

В останній час у Тшебятові працює український дитячий гурток мандоліністів і танцюристів, чоловічий хор, драмгурток і десятиособова капеля бандуристів.²⁷⁾ Її історія дуже цікава. Хочу тільки згадати, що першу бандуру, яка дала натхнення С. Шумці організувати ансамбль і самому зробити більше таких інструментів, отримало Головне Правління УСКТ у Варшаві від

Міністерства Культури в Києві в 100-ту річницю смерти Т. Шевченка.

В програмі капелі бандуристів були народні, козацькі та чумацькі пісні, а також чимало нових пісень як «Білі каштани», «Київський вальс», «Галичанка» тощо. Капеля була поділена на чотири групи: капеля у повному складі, тріо бандуристів, дует-цимбали з мандоліною і сольо з одною бандурою.²⁷⁾

Вроцлавщина

Український культурно-освітній рух у Вроцлавському воєвідстві почався ще перед заснуванням УСКТ.

Великі заслуги в пропагуванні української пісні на Вроцлавщині здобув собі під керівництвом Дарії Базарник хоровий гурток у Вроцлаві. В свої найкращі часи нараховував він до 40 хористів. Диригентка Д. Базарник вела також сільські хори з Кемблова й Ожешкова. Хорові виступи були складовою частиною всіх Шевченківських роковин, яке Воєвідське Правління обов'язково і щороку визначало.

На Шевченківському концерті в 1962-му році були м. ін. присутні заступник міністра освіти України Кізьо та відомий український художник Дерегус, та дивувалися досягненням художньої діяльності польських українців. Концерт, на який прибуло понад 400 людей, був дійсно урочистим. На жаль, усі вищезгадані гуртки з часом припинили свою роботу.²⁸⁾

19-го березня 1967 р. відбувся у Вроцлаві Вечір Українського Фольклору. В ньому м. ін. взяв участь 60-ти особовий хор українського загальноосвітнього ліцею з Лігниці під керівниц-

Відбудоване після Другої світової війни село Новосілки, повіт Лісько.

Світлина з 1961 року.

твом М. Дуди, оркестра мандоліністів тощо.²⁹⁾ Особливо вроchenко учні влаштовують концерти і виставки в честь Т. Шевченка. Тоді вони обслуговують не лише Лігниччину, але виїжджають також до Вроцлава, а навіть брали участь у центральних святкуваннях, присвячених ювілею 150-ліття з дня народження Т. Шевченка.³⁰⁾

Українську пісню на Вроцлавщині плекають також наші виселенці в селі Лісець, Любінського повіту. В селі живуть самі українці. На початку 1966 р. в Лісцю організовано хоровий гурток, яким керував Я. Трохановський. Репертуар хору в основному базувався на фольклорному матеріалі.³¹⁾ В склад колективу входить 18-ти особовий хор і 5-ти особова капела. Дівчата-хористки красуються в регіональних лемківських строях.³²⁾ Незважаючи на те, що в Лісцю є гарна світлиця, аматорський хор у зимову пору провадить свої проби в приватному помешканні, бо світлиця неопалена.³³⁾

Краків

В 1956/57 р.п. створено в Кракові аматорський художній колектив під керівництвом проф. К. Заболотної. Цей колектив швидко добився гарних успіхів. Він поставив оперу «Запорожеца за Дунаєм», давав концертні програми тощо. Краківський ансамбль за час від 1957-60 року дав 98 концертів у дев'яти воєводствах. Потім праця гуртка занепадала з багатьох причин. На пожвавлення його праці впливув ювілейний 1966 рік.

Проф. К. Заболотна організувала новий 5-ти особовий гурток, який уже в червні 1966 р. дав перший концерт. По нинішній день проби хору відбуваються у приватному помешканні, бо УСКТ в Кракові не має свого приміщення.³⁴⁾

Перемишль

Годі докладно сказати, скільки нині в Перемишлі українців — називають різні числа, але ніхто не подає нижче кількох тисяч.³⁵⁾

Український хор у Перемишлі засновано в 1956 р. Первім диригентом хору був Б. Хрусьцель, а два роки пізніше стала керувати хором Ярослава Поповська. Першими учасниками хору були громадяни старшого покоління, які мали досвід та вміння співати. Згодом почала включатись у ряди хору й молодь.³⁶⁾ Кількість співаків вагалась від 18—50 чоловік. Хор дає річно пересічно 10 концертів. Із хору створено теж дівочу та чоловічу естрадні групи. Хор вивчає коло 20 нових пісень річно.

Ікона Святої Богородиці з Дитятком із 16 століття (розмір 120 x 87 см.),
в українській церкві села Костарівці коло Сяніка.

Спеціально підготовленою програмою хор відзначив 100-ліття з дня народження української поетки Перемищля — Уляни Кравченко та роковини Івана Франка. До більших досягнень хо-

ру належить виступ у ВДК³⁷) в Ряшеві, в УСКТ в Krakovі, в ПДК³⁸) у Перемишлі, у військових частинах Перемишля і Журавиці та в навколоишніх селах.³⁶⁾

Перемиський хор виставляв м. ін. оперу «Коза-Дереза» і ставав до конкурсу у Варшаві в 1963 р. та взяв першу нагороду. Він виступав також на ювілейному конкурсі у Варшаві в 1966 р. як один із кращих хорів УСКТ.

В програмі хору в більшості народні пісні, пісні до слів Т. Шевченка, І. Франка. Хор співає сучасні пісні джазового характеру під акомпанімент фортепіану або мандолін чи гітар. Співаються пісні найчастіше стрічкові, бо ті є найлегші. Аматори не люблять багато вправляти, хочуть співати пісні легкі, мелодійні та веселі, мовляв, — «життя важке, так хоч пісню заспіваймо веселеньку».

З року на рік хор під керівництвом Я. Поповської підносить свій художній рівень, зростає його популярність серед населення міста й повіту. Під її керівництвом 42-особовий хор дав у 1966 р. 13 концертів. Молодіжно-дитяча група мандоліністів протягом 1966 р. виступала 21 раз. Молоді музиканти вивчали м. ін. музику до оперетки «В чужім пір'ю» та до опери «Наталка Полтавка». Керує групою відданий молоді Володимир Пайтash.³⁹⁾

Люблін

У Любліні живе понад 500 українців. Із них тільки 5% охоплено працею УСКТ.⁴⁰⁾

Ансамбль пісні і танцю при УСКТ організувався в 1956 р. під керівництвом Лобачевського і Дзіка. Крім українців, членами ансамблю є поляки і білоруси. В 1959 р. ансамбль був уже на такому художньому рівні, що йому дозволено шляхом прикордонного обміну виїхати на 10-тиденні гастролі в Україну, на Волинь. Від давав концерти в Луцьку, Володимири-Волинськім, Нововолинську, Ковелю, Рожищах, Ківерцях та інших місцевостях. У Польщі він виступав поза Люблінчиною в Кельцах, Радомі, на Білосточчині і як зведений кілька разів у Варшаві. В сумі ансамбль дав понад 60 концертів, яких слухало щонайменше 300 тисяч осіб.⁴¹⁾ Хор однак не вів своєї праці постійно. В 1965 р. він не дав жодного виступу, а в 1966 р. було тільки два — один у Любліні і другий у Варшаві.⁴⁰⁾ Свій художній ріст і майстерність ансамбль завдячує новому диригентові мгр. Я. Полянському.⁴¹⁾

Варшава

Варшавський хор почав діяти ще перед заснуванням УСКТ, стихійно. З маленького хору на Волі⁴²⁾ виріс центральний презентаційний хор у Варшаві. Саме цей хор виступав на Першому Організаційному З'їзді Українців в червні 1956 р. Пісня зробила велике враження на сотнях присутніх делегатів і гостей з цілого краю. Вона ломила кризу заляканості і шантажу, в якому жило наше населення, вливалась новою весною в українські серця.

Хор з Волі перенесено до домівки Головного Правління УСКТ. Диригентом хору на Волі був старенький Міщук, який згодом передав його Доманчукові, а цей передав хор мгр. Й. Курочкові. Після виїзду Й. Курочки в чотирирічне відрядження за кордон, хор перейшов в руки молодого диригента з Осецка Я. Полянського.

За 10 років праці Варшавський хор відвідував такі міста як: Krakів, Ольштин, Лодзь, Ряшів, Зелена Гора, Вроцлав, Люблін, Голдап, Кентшин, Бартошиці, Венгожево, Оструда та багато інших міст і містечок, де живуть українці. Багато разів хор виступав на сценах столиці. В 150-ту річницю народження Т. Шевченка виступав із ювілейним концертом у Драматичному театрі в Палаці культури і науки, на якому були представники партії та уряду і гості з України.

На воєвідських змаганнях за «Лавр 20-річчя П.Н.Р.» 23 травня 1965 р. Варшавському хорові під диригентурою Й. Курочки признано другу нагороду — «Срібний лавр 20-річчя П. Н. Р.»

При Головному Правлінні УСКТ організовано за прикладом перемишлян дитячий ансамбль мандоліністів. Мотором його був мгр. М. Сивіцький, а реалізатором і художнім керівником мгр. Я. Полянський.⁴³⁾

Варшавському хорові припала честь репрезентувати УСКТ на XIII Святі пісні і танцю, яке відбулося 17-18 червня 1967 р. у Свиднику на Словаччині. Це вже традиційне свято організоване Центральним Комітетом Союзу Українських Трудящих Чехословаччини. В ньому взяли участь м. ін. угорський колектив «Чемадак», Піддуклянський український народний ансамбль з Пряшева та Державний заслужений Закарпатський народний хор з Ужгорода. Виступам художніх колективів під голим небом на цьому святі приглядалось понад 30 тисяч осіб.⁴⁴⁾

Один із польських українців м. ін. так пише про це велике Свято: «...Мені просто здається, що співає наше майбутнє, про яке тепер я вже не так турбууюсь, бо саме діти із Свидницької долини доказали, що вони в майбутньому будуть справжніми носіями української культури». ⁴⁵⁾

Перший Фестиваль Української Естради

В днях 22-23 липня 1967 р. відбувся в Сяноці Перший Фестиваль Української Естради — одне з найбільш масових починань УСКТ в Польщі. Фестиваль попередили міжвоєвідські огляди гуртків. У них могли брати участь небагаточисленні гуртки малих форм художньої самодіяльності, передовсім хорові, музичні і танцювальні. Програма Фестивалю за вийнятком обов'язкових пісень була довільна та складалася, як правило, з пісенномузичного і словного репертуару. ⁴⁶⁾)

На допомогу гурткам прийшов репертуарний збірник для аматорських колективів Товариства — «Естрада». Перший номер «Естради», з наміром виходити щомісяця, з'явився в грудні 1966 р. ⁴⁷⁾)

На Фестиваль до Сянока з усіх закутків Польщі приїхало 15 художніх колективів — 172 особи, щоб полонити глядачів чарівною українською піснею, завжди молодими танцями, прекрасними строями. Фестиваль відбувався в залі ПДК.

В перший день Фестивалю виступив збірний хор під керівництвом Я. Полянського із обов'язковими піснями: «Пісня про Леніна», «Марш Гвардії Людової» та «Реве та стогне Дніпр широкий». Опісля програму починали художні колективи з Сянока і Команчі в прекрасних народних лемківських строях; Ольшинська естрада «Берізка»; лемківський гурток із Зинранови; аматорський гурток із Кальникова; естрадний гурток «Бандура» з Тшебятова — художній керівник П. Лахтюк із щецінською солісткою М. Пограничною; молодіжний музичний гурток з М'ястка, воєвідство Кошалін, — художній керівник Й. Комаровський; лемківський гурток з Лісця, воєвідство Вроцлав, — художній керівник Я. Трохановський, солістка М. Стеранка-Трохановська. Цей гурток у регіональних строях села Граб, пов. Горлиці, запрезентував багату програму, найкраще зумів показати красу лемківських пісень. Його виступ був чи не найкращим із сільських гуртків; Гданська естрадна група «Чайка», режисер О. Вальковська, муз. керівник А. Мацігановська-Петрас. Це була справжня, на великому рівні естрада. В ній був і гумор і гостра

Ікона Святої Богородиці з Дитятком із 16 століття (розмір 120 x 87 см.),
в українській церкві у Фльоринці коло Грибова

сатира і рівночасно висока культура співу. Жінки в елегантних білих костюмах з вишивками та цвітами в руках принесли з собою із Гданська на рідну землю справжню весну; ансамбль майбутніх учителів Бартошицького педліцею № 2 із цілою збіркою

пісень про любов — диригент І. Олійник; Вроцлавська естрадна група «Трембіта» — худ. керівник Я. Томин, запрезентувала себе на високому рівні. В оркестрі грають люди з вищою музичною освітою, співають численні солісти; Перемиський гурток «Бескиди» — худ. керівник Я. Поповська, соліст Б. Сютрик; Студентський естрадний колектив Варшавського гуртка із солісткою М. Щуцькою; польська естрадна група «біг-біт» з Сянока.

На Першому Фестивалі Української Естради в Сяноці виступив гість із Словаччини — Український ансамбль пісні і танцю з Пряшева, славний «Карпатянин», конферансє Л. Довгович.⁴⁸⁾

Чудовий спів та вогнисті танці полонили й зворушили глядачів. Після виступу брати із Словаччини виїхали до Ряшева, щоб і там показати красу української пісні та танцю.

Сподівання на гостей з України не здійснилися.

Перший Фестиваль Української Естради в Сяноці збігся з 20-літтям вигнання українців з Закерзоння з їхніх предвічних земель на чужину з метою їхнього швидкого винародовлення. Українська пісня усе жевріла в серцях наших людей на чужині і магти тихо співала її дитині в колисці. Полум'я незгашеної пісні спалахнуло 20 років після її поневолення. До Сянока привезло її молоде покоління. Її відгомін відбився від скелів Карпат, скупався у Сяні і розійшовся по всіх закутках нашої землі як знак, що її сини на вигнанні не забувають про неї. Кажуть, українська пісня ніде не звучить так приємно і зрозуміло як на рідній землі. Відчули це напевно учасники Фестивалю. І тим він уже великий.

Перший Фестиваль Української Естради в Сяноці став початком гарної традиції у житті українського населення Польщі.

Мгр. Микола Дупляк

Від автора: Нинішня праця з огляду на недоступність матеріяльно повністю не охоплює ділянки плекання української пісні українцями Польщі. Вона вимагає додаткового, подрібного, спретного на багатьох документах дослідження.

ДЖЕРЕЛА І ПОЯСНЕННЯ

1) Maria Turlejska, "Z walk przeciwko zbrojnemu podziemu 1944-1947".

Wydawnictwo MON, Warszawa, 1966, str. 62.

2) I. Blum, "Z dziejów aparatu politycznego W. P.", str. 87, 97.

3) Rocznik Statystyczny, 1949, str. 18, 26.

4) I. Blum, 'Sesja Naukowa", str. 253.

5) УРЕ, том XI, ст. 374.

- 6) В. Кубійович, Енциклопедія Українознавства.
- 7) УРЕ, том XI, ст. 374.
- Іван Прокопів "Скільки українців в світі?" Український Календар, Варшава, 1963, ст. 294.
- Kultura, Paryż, Październik 1957, str. 115. ("Mniejszości w Polsce").
- 8) A. Kwilecki, Kultura i społeczeństwo Nr. 3, 1966. ("Socjologiczne problemy Łemków na Ziemiach Zachodnich").
- 9) Наше слово, Варшава, 24 травня 1964 р. (П Пленум Головного Правління УСКТ).
- 10) Kultura, Paryż, Październik 1957, str. 115. ("Mniejszości w Polsce").
- 11) Я. Полянський "Лемківські народні пісні", Український Календар, Варшава, 1963, ст. 312.
- 12) Український Календар, Варшава, 1961, ст. 173 (Між двома з'їздами УСКТ).
- 13) В. Мохнацький, Наше слово, 12 серпня 1956 р.
- 14) Український Календар, Варшава, 1961, ст. 169 (Хроніка важливіших подій в УСКТ).
- 15) Український Календар, Варшава, 1961, ст. 173 (Між двома з'їздами УСКТ).
- 16) Г. Притула, Наше слово, Варшава, 9 грудня 1956 р.
- 17) Г. Боярський, "П'ятиріччя УСКТ", Український Календар, Варшава, 1962, ст. 53.
- 18) І. Зінич "Українці в Польщі", Український Календар, Варшава, 1965, ст. 55.
- 19) І. Боярський "П'ятиріччя УСКТ", Український Календар, Варшава, 1962, ст. 53.
- 20) С. Демчук "Українці на Ольштинщині", Український Календар, Варшава, 1963, ст. 226.
- 21) М. Запорожець "З історії Ольштинського В. П. УСКТ", Український Календар, Варшава, 1966, ст. 77.
- 22) С. Контролевич "У Голдапському повіті", Український Календар, Варшава, 1966, ст. 93.
- 23) П. Лісовицький "Шевченківське свято на Голдапщині", Наше слово, Варшава, 21 травня 1957 р.
- 24) Я. Гудемчук "Кошалін", Український Календар, Варшава, 1963, ст. 236.
- 25) Я. Грицков'ян "Початкова школа ім. Т. Шевченка в Білому Борі", Український Календар, Варшава, 1966, ст. 99.
- 26) И. Бак "Українці в Щецинському", Український Календар, Варшава, 1966, ст. 100.
- 27) Наше слово, Варшава, 19 квітня 1967 р.

- 28) І. Дегтяренко "Вроцлавське УСКТ", Український Календар, Варшава, 1966, ст. 111.
- 29) Я. Полянський "Вечір українського фольклору у Вроцлаві", Наше слово, Варшава, 16 квітня 1967 р.
- 30) І. Співак "Лігницький ліцей", Український Календар, Варшава, 1966, ст. 114.
- 31) В. Підгірний "В Любінському повіті", Наше слово, Варшава, 1 січня 1967 р.
- 32) І. Возняк "Наш заспів і наша культура", Наше слово, Варшава, 19 березня 1967 р.
- 33) Наше слово, Варшава, 5 лютого 1967 р. ("Клопоти Лісця").
- 34) Д. Череп "Про гурток УСКТ в Кракові", Наше слово, Варшава, 11 червня 1967 р.
- 35) А. Гошовський "Можливості перемиського гуртка", Наше слово, Варшава, 12 березня 1967 р.
- 36) В. Пайташ "На перемиській сцені", Український Календар, Варшава, 1966, ст. 120.
- 37) Воєвідський Дім Культури.
- 38) Повітовий Дім Культури.
- 39) В. Пайташ "Короткий баланс", Наше слово, Варшава, 19 березня 1957 р.
- 40) О. і А. Люблінські "Українська проблема на Люблінщині", Наше слово, Варшава, 1 січня 1967 р.
- 41) М. Королько "На Люблінщині", Український Календар, Варшава, 1966, ст. 126.
- 42) Робітнича дільниця Варшави.
- 43) М. Юрковський "Варшавський гурток УСКТ", Український Календар, Варшава, 1963, ст. 222.
- І. Шелюк "Варшавський хор", Український Календар, Варшава, 1966, ст. 130.
- 44) Я. Полянський "ХІІІ Фестиваль народних талантів у Свидниці", Наше слово, Варшава, 9 липня 1967 р.
- 45) Б. Гнатюк "Враження учасників", Наше слово, Варшава, 9 липня 1967 р.
- 46) Наше слово, Варшава, 19 лютого 1967 р. ("Питання, які вимагали пояснення").
- 47) Наше слово, Варшава, 22 січня 1967 р. ("Естрада" — репертуарний збірник № 1).
- 48) М. Дзвінка "Пісня, молодість, краса", Наше слово, Варшава, 6 серпня 1967 р.

Іван Русенко

ОСЕЛ І СОЛОВІЙ

*Не єден з вас може слышал
О Репеді, о Ганчові,
А не зна, где єст Гладишов.
Бо му таке не в голові.*

*А люде там доста вальни,
Рідко встрітиш там пияка —
Зато всі там музикальни.
Всі, повідам — окрем дъяка.*

*Як нароком в Гладишові
Звил си гніздо птах-соловій
И співал си пречудово...
Зо всіх сторон ся сходили,
Послухати того півца;
Навет єден осел пришол,
Здаєся, зо Смерекивца...*

*I внет в кряках над парижом
Встрітил осел соловія,
Тай му гварит: «Соловію,
«Ти маш гарду мелодію!
«Хочу я ся преконати,
«Ци акурат знаш співати?»*

*А соловій, як дитина,
Нич не гварит, лем зачинат
Чудну пісню о недолі,
Як то кого серце болит —
Смутно, ленто, модерато
И аллегро и штакато,
Як Шалляпин — дайме нато.*

Деякі лемківські автори працюють у Людовій Польщі в жанрі байки. Творчість лемківських піснярів свідчить про народну пісенну культуру лемків та про її зв'язок з українською культурою. Іван Русенко походить з Лемківщини, але більшої біографії про нього не могли ми знайти.

Лемківські прислів'я і приповідки

Де щири слова, там згода готова.

Лагідне слово ласкаве ухо любит.

Котрий когут голову під крило ховат, того і миши згризут.

Якому богу ся поклониш, таку і віру будеш мав.

*Осел слухал — спустил главу...
И скубал си злегка траву...
Отміnil му наш пташина
И весело знов зачинат:
Як би на кларнеті пискал,
Иде нута звонка, чиста,
И весели звучни трели,
Як би циганской капели
Чути гусли и цимбали.*

*Присіл вітер на конарах
И всі пташки замолчали.
Хто жил, слухал: младий, старий,
А и глухи тих слухали.*

*И наш осел — слухал, слухал,
Наконец опустил уха:
И повідат:
«Соловію — я спів добре
розумію!*

*«Співаши незле,, але нута
«Йше не єст цілком чиста!
«Йд до нашого когута,
«То тя навчит — то артиста!
«И як вийдеш з його школи,
«Ліпше будеш співал коли!*

*Нич не рюк соловій
На ослячи слова —
Лем забрал манатки
И втюк з Гладишова.*

З РОДИНИ МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА

МИХАЙЛО ШАШКЕВИЧ — це правнук брата Маркіяна Шашкевича Антона, якого доля пов'язала в родинні вузли з визначними сербськими родами. Його батько — Володимир Шашкевич — капітан панцерника югославської весни флоту. Михайло народився у Дубровнику (Хорватія) 1929 р. За протикомуністичну діяльність його, ще середньошкільника (в 7 класі) засуджено на півтора року тюрми, а потім ще раз на пів року. Влітку 1958 року вдалось йому втекти до Італії, звідкіля прибув до США. Тут, в університеті в Мадісоні, Вісконсін, студіював і закінчив ступенем магістра (М.А.). Тепер живе в Лас Круесес, Н. М., де працює математиком. Тут теж його дружина Ольга, мовознавець, викладає в університеті російську мову. Михайло Шашкевич друкується в сербських часописах.

Михайло Шашкевич

ПІСНЯ СЛОВ'ЯНСЬКОГО СЕЛЯНИНА

Золотиться колосся на нивах наших,
А ті ниви — то сивий і чорний кряж.
Уродило чимало на полях наших,
Але все те для них — і нічого для нас.

Збіжжя це — не мое, я ні кому не влада.
Після жив доведеться стягати пас.
Буде знову в Кремлі і розгул, і парада,
Але все те для них — і нічого для нас.

Як червоні прийшли і змінили порядки —
На полях порожніє, пустіє щораз.
Все забрали — і збіжжя, і наші достатки,
Адже все те для них — і нічого для нас.

«Дітвору нашу вивести з темряви треба»
Чути бідного вчителя стомлений глас.
В нашім краю є досить і сонця, і хліба,
Але все те для них — і нічого для нас.

У хатах наших спалених внучки голодні,
В бідній церкві священик благає про спас.
І синів наших темні могили холодні,
Чи лише тільки смерть залишилась для нас?

З сербсько-хорватської мови переклав

Борис Олександров

**Ікона Святої Богородиці з Дитятком із 16 століття (розмір 114 x 76 цм.),
в українській церкві в Долині коло Сяніку**

Б Е С К И Д У

Я — не гість, що вип’є чарку і поїде,
Ще візьме слив’янки в торбу, як даси.

Я — твій син, Бескиде, плоть твоя Бескиде,
Бо моя колиска — ці густі ліси!

Я — не гість, що палко любить лиши гастролі,
Із ботанік взявши назви деревин,
У рядки вstromив їх, анемічні кволі,
Не пізнавши подих буків і модрин.

Я — не гість, що мляво Крим наш і Карпати
Заримує в безліч ідентичних рим,
І Ай-Петрі в вірші й Стою не впізнати,
Як торкнеться гір цих він пером тупим.

Я — твій син, Бескиде, ярий гомін бурі,
Що її з дитинства ти співає мені,
То в незламнім гніві у літа похмурі,
То привітно її ніжно, щиро навесні.

Хтось на допомогу кличе щохвилини
Вишитий киптарик, давні постоли?!

Я ж вгризаюсь в кльоци помахом цапіни,
Щоб по ризах лунко із гори пливли.

По Тереблі бистрій бокори сплавляю,
Відкриваю серце сонцю і лугам,
Ниву засіваю аж до виднокраю
І врожай збираю на комбайні сам.

Я — твій син, Бескиде! Тож в блакить широку
Гомони у ритмі славнім, трудовім,
Молодій щороку, багатій щороку
І вривайсь піснями в задум мій і дім!

Старовинна українська греко-католицька каплиця в селі Новосілки, повіт Лісько. Світлина з 1961 р.

Старий ратуш у місті Лісько, Лемківщина. Світлина з 1961 року.

Перед церквою в Ждині, під час відвідин у рідному краю.

Фото Т. Михаляк

Біля старої Богослужбової каплиці в Гладишові, коло Горлиць (літо 1969 р.). У церкві збудованій в 1938 році не дозволяється правити української Богослужби.

Фото Т. Михаляк

Лемківські прислів'я і приповідки

Не шануеш брата, пошануєш ката.

Як сам падаш, то не збивай з ніг інших.

Хто інших циганит, тот і сам ошуканий.

Хто ся вище здерат, під тим ся більше хвіє.

Легко камін до моря шмарити, але тяжко го дістати.

зібрав В. Хомик.

ДОБРИЙ СОН

Сон — вірний помічник здоров'я і краси. Адже ви самі знаєте, що все на світі виглядає інакше, коли ви добре виспались і свіжими, рожевими, в хорошому настрої починаєте робочий день. Але часто ви про це забуваєте. Сидите до пізньої ночі, працюєте чи розважаєтесь, а потім довго не можете заснути, приймаєте порошок і вважаєте, що все гарячо, а вранці прокидаєтесь з важкою головою, робота падає з пук, обличчя сіре, тьмяне, очі без блисків. Тому спати треба 6—8 годин і раніше лягати. Народна мудрість говорить, що сон до полуночі вдвое цінніший.

Перші дні під час відпустки ви ніяк не можете виспатися, та-ка велика потреба у сні, так ви втомилися. Та коли ви трохи відпочинете, почнете прокидаєтися все раніше й раніше і, нарешті, будете вставати одночасно з півнями.

Більшість з вас дзвінок будильника вважає найогиднішим звуком, бо він примушує вас вранці до однієї і тієї ж дії: схопитися з ліжка і завжди поспішати. Спробуйте організувати свій час. Тоді ви будете некваплячись снідати, робити зарядку і виходити з дому акуратно вдягнуті і зачесані, з посмішкою на губах.

Правильний розподіл роботи допомагає уникнути нервової перевтоми, яка найбільше завважає спокійному сну. Якщо ви не можете заснути, спробуйте в такому разі лягти на спину, покла-

сти руки на живіт і глибоко дихати. Рахуйте в думці до ста, уявіть собі одноманітні звуки, хвилі, стукіт краплин дощу або шум лісу.

Допомагає невелика прогулянка перед сном. Головне — не лягайте спати з повним шлунком і не їйте на ніч того, що погано перетравлюється. Не рекомендується пити чай або каву, краще з'їсти трохи фруктів, наприклад, яблуко, поліпшує сон, чай, заварений ромашкою або шипшиною.

Головна умова доброго сну — душевна рівновага. Розв'язання всіх проблем слід перенести на другий день, пам'ятаючи, що завтра буде видніше.

Не приймайте ніяких порошків перед сном, не порадившись з лікарем. Наркотики мають ту неприємну властивість, що до них швидко звикають, і вони перестають діяти.

Я. Томашкова

Із книги «Краса та здоров'я».

Мода

Дружина: — Поглянь, любий, я купила собі червоні штані, що лежать при самому тілі. Що, на твій смак, найбільше до них пасує?

Чоловік: — Пальто до п'яті.

Переконав

— Офіціант: у цієї курки одна нога коротша від другої!

— Ну ѿ що з того? Ви ж не збираєтесь танцювати з нею!

ПРО ЖІНОК У МОДЕРНОМУ СВІТІ

Окуляри і кінозірка

Коли з'явилися окуляри і хто їх винахідник? Досі думки спеціялістів розходяться. Одні твердять, що перші окуляри змайстрували у XII столітті маловідомий чернець з Флоренції, інші — відомий філософ Франціс Бекон.

Окуляри весь час піддавалися змінам. Потрібні були століття, щоб люди навчилися укріплювати скельця в оправі.

В Італії у середні віки скельця кріпились до переднього краю капелюха, еспанський король Філіпп II прикріплював свої окуляри до плоского дерев'яного клина, кінець якого вставляв під капелюх. У XVII столітті з'явилися окуляри, які трималися з допомогою зав'язок на голові або вантажу на кінцях мотузочків, перевинутих за вуха. І лише у XVII столітті у Лондоні вперше побачили окуляри, які нагадують сучасні.

Англійські оптичні фірми, які рекламиують свою продукцію, щороку присуджують титул «Містер в окулярах...» і «Місіс в окулярах...». Останній титул здобула італійська кінозірка Софія Лорен.

Мода і безробіття

У Монтрей (США) безробітним довговолосим чоловікам і надто куцо одягнутим жінкам затримано виплату допомоги по безробіттю. Таке розпорядження видав шеф місцевої біржі праці. Своє рішення він умотивував

тим, що ексцентричний зовнішній вигляд перешкоджає знайти працю.

В обороні безробітних, що дотримуються моди, виступили адвокати. Наприклад, 76-літній Франсіс Гайслер на захист міні-спілничок. Він заявив, що осуджування тих, що носять короткий одяг суперечить конституції... «...ка не забороняє гарним жінкам показувати ноги.

Чого жінки бояться?

Один англійський психолог поставив собі це питання і... взявся за дослідження причини жіночого страху. Праця ця зайняла йому кілька років і нарешті він виділив ті явища, які на його думку, найчастіше лякають жінок. Отже жінка нібито найбільше бойиться зі старітися, ожиріти, публічно виголошувати промови, залишатися самою вночі, бути визнаною за несимпатичну особу або розкритикованою, залишеною коханим чоловіком. Жінки-матері найбільше бояться того, що не справдяється їх надії відносно дітей. Усі жінки нібито бояться мишей, гадюк і павуків.

Невідомо тільки, чи жінки поголяться з цими висновками англійського психолога.

Щира

— Што би ти, Мар'яно, зробила, коби я тепер тебе поцілував?
— Кричала б: «Мамо! Мамо!»
— Но, а потім що би било?
— Нич би не било, бо в хижі никого не є.

З МІСТ

Ст.

З Новим Роком — Іван Франко	3
Три дівчині — Богдан Ігор Антонич	3
Календар	4 - 27
Що таке календар	28
Порівняння годин	28
Лемківські весільні приспівки	29
Міри і ваги; ріки і гори України	29
Народний поет Лемківщини — Яків Дудра	30-31
Лісові троянди — Василь Пагиря	31-32
В сумні роковини насильного виселення — д-р І. Гвозда	33-34
Мое селечко — М. Бугель	34
У горах Карпатах — пісня	35
Збайницький ватажок Андрій Савка — І. Красовський	36-38
А сліди залишаються — Ганна Коцур	38
Насильне виселення і геноцид — ганьба ХХ століття — ел	39-52
Десята Зустріч членства ООЛ	53-57
Лемки — І. Красовський	58-64
Полум'яна поетеса Леся Українка — І. Еліашевський	65-67
Місячна легенда — Леся Українка	68
Дещо про Василя Стефаника — Юрій Гаморак	69-80
Никифор з Криниці — Вадим Лесич	81-90
З Криниці — Я. Гудемчук	90
Може так не треба — Ірина Рейт	90
Другові — Адея Білоус	90
Українська пісня в народній Польщі — мгр. Микола Дупляк	91-108
Осел і Соловій — Іван Русенко	109
З родини Маркіяна Шашкевича — Борис Олександров	110
Бескиду — Андрій Патрус-Карпатський	112
Добрий сон — Я. Томашкова	114
Про жінок у модерному світі	115
Лемківські прислів'я і приповідки — В. Хомик	
Гумор та оголошення	

THE FUTURE BAKERY CO.

735 Queen St. West

Tel.: EM 8-4235

Toronto, Ontario

Українська пекарня в Торонті випікає різного роду печиво, а особливо житній хліб з білого та чорного борошна. Великий асортимент пшеничного хліба: булки, солодке печиво, кайзерки, рогалики, маківники та багато інших родів доброякісного печива.

Приймаємо замовлення на весілля, свята і всякі оказайні прийняття.

Звертайтесь з повним довір'ям.

Жадайте нашого печива в усіх крамницях великого
Торонта й околиць!

Вимагайте нашого печива у великих ланцюгових крамницях!

Звертайте увагу на наше оригінальне опакування!

АННА і РОМАН ВЖЕСНЕВСЬКІ — власники

УКРАЇНСЬКЕ ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ

CARDINAL & SON

366 Bathurst St.

Tel.: 368-8655

Toronto 2-B, Ontario

92 Annette St.

Tel.: 762-8141

Toronto 9, Ontario

**

Добра обслуга та знамениті умовини!

Гарна, простора каплиця

Довгі роки існує в Торонті

THREE STAR MEAT PACKERS CO.

Українська фірма першоякісних м'ясних виробів

Варені і вужені шинки, ковбаса, сальцесони, саламі
паштетівки, кашанки.

Першорядне, свіже волове і свинське м'ясо.

Гуртова достава до крамниць, ресторанів, на весілля
і родинні прийняття.

Також дрібна розпродаж.

Т. КУРОСАД — власник

196 Shaw St. (Rear)

Toronto 3, Ontario

Tel.: 532-7344

Полагодимо Вам усі справи, зв'язані з подорожуванням.

* * *

Організуємо групові поїздки в Україну
і інші країни СРСР.

* * *

Звертайтесь до нас з повним довір'ям.

GLOBE TOURS

1066 Bloor St. West.

Toronto, Ontario

Tel.: 531-3593

ЛЕВ ЛИТВИН
АДВОКАТ і НОТАР

**

575 Queen St. W., Toronto 133, Ont. — Tel.: 366-7040

Dorval Hardware

Українська фірма товарів домашнього вжитку. Маємо на складі першокласні фарби, посуд, знаряддя і матеріали потрібні до naprawи і уліпшення Вашої хати.

Наші ціни дуже низькі — просимо переконатися.

Василь Гордійчук — власник

1586 Bloor St. W. — Tel.: 534-1459 — Toronto, Ont.

ВЕЛИКА УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ МЕБЛІВ
Orbit

В. ГАРГАЙ

Найбільший вибір меблів — холодильників — електричних і газових кухонь — пральних машин — телевізій — всяка обстановка до спалень і кімнат.

419 College St. W. — Tel.: 363-5359 — Toronto 4, Ont.
Солідна обслуга! Догідні умовини!

Найстарша українська фірма текстильних товарів

Styletex Textiles

Власник: СЕМЕН МЕДИЦЬКИЙ

555 Queen St. W. Toronto 2 B, Ont. — Tel.: EM 6-3375

Поручає всякі товари на посилки до Європи.
Хустини, светри, чобітки, нитки Д.М.Ц. шкіряні куртки,
шовки, найлони, всипи на перини, покривала на ліжка.

ВСЕ ПО НАЙДЕШЕВШИХ ЦІНАХ!

Перша українська фірма постачання огрівальної оливи
І ГАЗОЛІНОВА СТАНЦІЯ

Future Fuel Oil & Service Station

945 Bloor St. W. — Toronto 4, Ont.

Tel.: 536-1169

Night: RO 2-9494

УКРАЇНСЬКА ПЕКАРНЯ СОЛОДОШІВ *High Park Bakery & Delicatessen*

Весільні торти, печива та всякі солодощі —
після європейських зразків — з відповідними написами
в українській мові.

3023 Dundas St. W. — Tel.: 766-1942 — Toronto 9, Ont.

Власники: ТЕРЕЦА і СЕМЕН МОРОХ
Обоє власники є уродженцями Лемківщини.

Maifair Inn

Єдина модерна українська гостинниця-таверна
ДВІ БЕНКЕТОВІ ЗАЛІ ДО ВИНАЙМУ НА ВСЯКІ ОКАЗІЇ
1184 Queensway — Tel.: 259-1331 — Toronto, Ont.

Управитель: Дмитро Купяк

Українські крамниці споживчих товарів

Iga Supermarket

413 Roncesvalles Ave. — Tel.: LE 3-7811 — Toronto, Ont.
2295 Bloor St. W. — Tel.: 766-7138 — Toronto, Ont.
1304 King St. W. — Tel.: 534-6676 — Toronto, Ont.

Власники: ПАВЛО БОЖИК і СТЕПАН СТАНЬКО

ПАРОХІЯЛЬНА КРЕДИТОВА СПІЛКА
СВ. ЙОСАФАТА В ТОРОНТІ

Це фінансова кооперативна установа:
що сама оплачує **життеву асекурацію** до висоти \$2,000 на
членських ощадностях,
що все має гроші та скоро, без зайвої затримки, **визичає їх**
до суми \$15,000 по дешевих відсотках,
що радо вітає нових членів та старається усіх **чемно**
й совісно обслуговувати.

142 Franklin Ave. — Tel.: 536-2643 — Toronto 9, Ont.

М. СТЕФАНЮК
ОКУЛІСТ

312 Bathurst St. — Toronto, Ont. — Tel. 363-6373

6 Glen Waterford Dr., Agincourt, Ont. — Tel.: 293-3091

Yorkdale Glass & Mirrors

Українська фірма виконує всі роботи, зв'язані зі шклом
для мешканевих домів, індустрії та підприємств.

Петро Семегин і Теодор Боднарський — власники

636 Wilson Ave. — Tel.: 636-3477 — Toronto, Ont.

Hygrade Wallpaper & Paint Co.

23 St. John's Rd. (at Dundas St. W.) — Tel.: 767-0464 — Toronto, Ont

Великий вибір першокласних фарб, стінного паперу та іншого
господарського і електричного приладдя, як теж приладдя
для малювання.

Гуртовий і дрібний продаж. — Ціни дуже приступні!

Власник: СТЕПАН МИХАЙЛІВ

Swansea Grocery

Українська крамниця харчових товарів.

Поручає свіже і вуджене м'ясо, овочі, ярина і всі продукти потрібні для прохарчування Вашої родини.

Родина Дупляк — власники

233 Windermere Ave. — Tel.: 762-9032 — Toronto, Ont.

Асекурація всіх родів

Y. Onyschuk & Co. Limited

333 Roncesvalles Ave. — Tel.: LE 4-4241 — Toronto, Ont.

Якщо маєте якінебудь труднощі з направою авта, виробу американсько-канадського чи європейського — негайно приїжджайте до гаражу, який знаходиться під відомою назвою

Parkway Auto Body Repairs

1974 Dundas St. W. — Toronto, Ont. — Tel.: LE 1-1227

Безплатна оцінка пошкодження авт тощо.

Власник: ОЛЕКСАНДЕР ПРЕДКО

Українська крамниця

Michael's Shoe Salon

1696 Queen St. W. — Toronto, Ontario — Tel.: 535-0152

Великий вибір чоловічих, жіночих і дитячих черевиків найліпшої якості — канадських і закордонних фірм.

Власник: МИХАЙЛО ІВАНЧУК

Joes Supermarket

Українська крамниця харчових продуктів.
Першоякісні м'ясні вироби, свіже м'ясо, ярина, овочі і все потрібне
для прохарчування Вашої родини.

Осиній Александр — власник

229 Roncesvalles Ave. — Tel.: 534-9702 — Toronto 3, Ont.

Українська Фірма

P. K. Plumbing & Heating Limited

Steam Fitting, New, Repair, Alteration, Emergency Work
All Work Guaranteed.

Пилип Кореницький — власник

3 Ellsworth Ave. — Tel.: 654-1111 — Toronto 4, Ont.
Солідна і гарантована направа!

PETER ZINKO, B. A.

ПЕТРО ДЗІНКОВСЬКИЙ

Адвокат і Нотар

1728 Queen St. W. — Tel.: 531-1602 — 531-1054 — Toronto, Ont.

Tel.: 531-1602 — 531-1054

українська фірма

DEPENDABLE INSURANCE AGENCY Ltd.

полагодить Вам усі асекураційні потреби
СОЛІДНО — СКОРО — ФАХОВО

Іван Церковник — власник

794 Bathurst St. — Tel.: 531-4695 — Toronto Ont.

MIGNON BEAUTY SALON

Українське підприємство плекання жіночої краси
Михайло і Галина Боднар — власники

256 ½ Runnymede Rd. — Tel.: 767-7614 — Toronto 9, Ont.

J. BOYKO

REAL ESTATE OFFICE — REALTOR

3327 Bloor St. West
795 Queen St. West

Tel.: 239-3041
Tel.: 364-5481

Toronto, Ontario

WILLIAM FUNERAL CHAPEL

ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ
ВАСИЛЯ ЗАЛІЩУКА

665-669 Spadina Ave., Toronto, Ont. — Tel.: WA 2-2101

Українська харчова крамниця

RONCESVALLES SUPER MARKET

Харчові продукти, м'ясо, овочі і городина.

Власник — М. ВОЙКО

147 Roncesvalles Ave. — Tel.: LE 6-8286 — Toronto, Ont.

INDUSTRIAL COATING COMPANY

Українська фабрика фарб і лакерів

108 Toryork Dr., Weston, Ont. — Tel.: 741-5620

Президент — Т. М. БОЯР

Квіти на всі окazії дістанете в українській фірмі

MARY'S FLOWER SHOP

ДАРІЯ БОДНАРУК — власник

492 Queen St. W. — Toronto 2B, Ont. — EM 8-9055; Res.: LE 6-7098

Зайдіть особисто або подзвонітте. Обслуга фахова — скора достава.

КНИГАРНЯ “АРКА”

Книжки, журнали, часописи, шкільне
бюрове приладдя, різьби тощо.

575 Queen St. W. — Tel.: EM 6-7061 — Toronto, Ont.

“BIBLOS”

Книжки, канцелярійне приладдя, подарки.

Власники: М. і Г. РЕПЛЯНСЬКІ

340 Bathurst St. — Tel.: EM 8-5243 — Toronto 2B, Ont.

NIAGARA JEWELLERS

Поручасмо годинники знаних світових фірм, діаманти, перстені, по знижених і дуже приступних цінах.

Направляємо годинники.

720 Queen St. W. — Tel.: EM 4-5844 — Toronto, Ont.

WEST-ARKA

Крамниця популярних українських мистецьких виробів. Вишивка, різьба, кераміка, часописи, журнали, картки, книжки, канцелярійне приладдя.

Михайло і Людмила Андрійовичі — власники

2282 Bloor St. W. — Tel.: 762-8751 — Toronto 9, Ont.

DONE RITE CLEANERS & CUSTOM TAILORS

Іван Оленич — власник

240 Annette St. — Tel.: 763-5368 — Toronto 9, Ont.

Ковбаси та вуджене м'ясо поручас

I. ПАВИЧ

809 Queen St. W. Tel.: EM 4-0658

2286 Bloor St. W. Tel.: RO 9-9744

2986 Bloor St. W. (Kingsway) Tel.: 239-7726

УКРАЇНСЬКА МОЛОЧАРНЯ

M-C DAIRY CO. LTD

212 Mavety S. — Tel.: 766-6711 — Toronto, Ont.

MONARCH ELECTRIC CO.

Українська фірма продажу і naprawи електричних печей,
машин до прання, холоділок і всіх домашніх
електричних приладів.

693 Queen St. W. — Tel.: EM 3-0963 — Toronto 3, Ont.

KALYNA MOTORS & COLLISION

159 Delaware **Toronto, Ontario**
Tel.: LE 6-7800 — LE 6-8085

A - Z Mechanical, Body and Paint, Towing

ЛЮБОВ І СТЕПАН ДРОЗД
власники підприємства

НАЙКРАЩЕ ОВСЛУЖИТЬ ВАС УКРАЇНСЬКА ФІРМА

PROGRESS REAL ESTATE LTD. & REALTOR

1072 Bloor St. West — Tel.: 534-9286 — Toronto 4, Ont.

Б. Сенишин — власник

10 хвилин від центру Торонта
Visiting Toronto stay at the newest and the most modern

A.A.A. — NORTH AMERICAN MOTEL — C.A.A.

2147 Lakeshore Blvd. W. (Air Conditioned Units) Toronto 14, Ont.

Phone: CL 1-8729 — CL 5-1127

Марія Боднарчук і Степан Кулик — власники

SUPERIOR SAUSAGE CO.

1 A Montrose Ave. — Tel.: LE 1-8422 — Toronto 3, Ont.

Ковбаси, шинки, бекони і всякі першорядні м'ясива

Власники: Худоба, Рихліцький, Спорняк

Чистимо бесплатно печі (форнеси) і дасмо бесплатно цілорічну обслугу нашим сталим відборцям опалової оливи.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОЛИВУ!

DNIPRO FUEL OIL LTD.

2174 Dundas St. W. — Tel.: 537-2169 — Toronto 3, Ont.

950 Barton St. East — Tel.: 549-9634 — Hamilton, Ont.

Направляємо і вставляємо нові печі (форнеси)

HIGH PARK VARIETY Smoke & Confectionery Store

242 Annette St. — Toronto 9, Ont. — Tel.: RO 9-2820

Відвідасте нас, а будете вдоволені! Ми маємо все!

Власники: РОДИНА ЙОНКІВ

STEVEN'S FARM PRODUCE

291 Roncesvalles Ave. — Tel.: 532-1594 — Toronto 3, Ont.

Розвозимо по Торонті й околиці, на всякі забави, прийняття; добірний товар. — Гуртівня і детайлічний продаж свіжого кур'ячого м'яса і яєць. — Індики, качки й гуски.

СТЕПАН ГАРГАЙ

DONNA'S HAIR STYLING

Українське підприємство плекання жіночої краси

Дануся Халупа — власник

311 Roncesvalles Ave. — Tel.: 537-8145 — Toronto, Ont.

ROYCE RADIO & FURNITURE CO.

Leo Depta — Proprietor

Distributor of Fine Furnitures

1529 Dupont St. — Tel.: LE 5-0175 — Toronto, Ont.

ART FARM PRODUCE

Українська крамниця курячого м'яса і яєць.

Масло індики, качки, гуси.

Доставляємо на весілля і різні прийняття.

Данько і Павло Полянські — власники

563 Queen St. W. — Tel.: 368-5957 — Toronto, Ont.

Продаж і naprawа годинників, перстенів, діамантів, кристалів, золотих виробів 10 і 18 каратових.

Студентам 20% знижки.

Задоволення гарантоване у фірмі.

SHUMSKY JEWELLERS

766 Queen St. West — Tel.: 363-1773 — Toronto 3, Ont.

JOSEPH J. RAICA FURS

КУШНІРСЬКА РОБІТНЯ

921 College St. — Tel.: LE 4-5545 — Toronto, Ont.

Шиюмо хутра на замовлення ● Направляемо і чистимо стари

● Переховуємо через літо

● Робота гарантована — ціни помірковані.

ALASKA FUEL LIMITED

Українська фірма достави опалової оліви

425 Jane St. — Tel.: 766-3040 — Toronto 9, Ont.

ХОЧЕТЕ КУПИТИ ЧИ
ПРОДАТИ ДІМ,
ПІДПРИЄМСТВО, ГОТЕЛЬ
ЧИ ФАРМУ???

звертайтесь з повним довір'ям

до

УКРАЇНСЬКОЇ ФІРМИ

B. В. Гриника

REAL ESTATE BROKER

*726 Queen Street West
Toronto, Ontario, Canada*

- ★ -

ПРИЙМАЄМО ВСЯКІ ІНВЕСТИЦІЇ

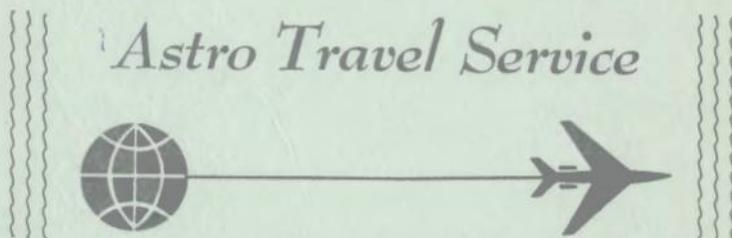
Phone: EM 3-5316

and

EM 3-5317

Res.: EM 4-3846

УКРАЇНСЬКЕ БЮРО ПОДОРОЖІ
Теодосія Волошина

2198 Bloor Street West - Toronto 9, Ont.

Tel.: 766-1118 & 766-1119

- Полагоджує всі справи зі спровадженням рідні з України та інших країн Східної Європи.
- Виготовляє всі документи для поїздок до всіх країн світу.
- Продає квитки на всі летунські, корабельні й автобусові лінії світу.
- Нофаріально завірює всі потрібні документи.
- Організує групові поїздки в Україну та в інші країни світу.

* * *

ASTRO TRAVEL SERVICE

2198 Bloor St. West

Toronto 9, Ontario

Telephone: 766-1118 & 766-1119